

**Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини**

І. С. ГОНЦА

**СЛОВНИК
ОЙКОНІМІВ УМАНЩИНИ**

**Умань
Візаві
2017**

УДК 811.161.2'373.21(038)(477.46)
ББК 81.411.1-314я21(4Укр-4Чек)
О-48

Гонца І. С. Словник ойконімів Уманщини / І. С. Гонца. – Умань : Візаві, 2017. – 127 с.

Словник є першим систематичним дослідженням найменувань поселень Уманщини. У ньому подано історичні, географічні та етимологічні відомості про ойконімікон регіону.

Для мовознавців, істориків, географів та усіх, хто цікавиться краєзнавством.

Рецензенти:

М. М. Торчинський, доктор філологічних наук, професор
(Хмельницький національний університет);

В. В. Денисюк, кандидат філологічних наук, доцент
(Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	8
ОЙКОНІМІКОН УМАНЩИНИ: ІСТОРИКО-ЕТНІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ.....	17
СКЛАД І СТРУКТУРА «СЛОВНИКА ОЙКОНІМІВ УМАНЩИНИ».....	43
СЛОВНИК ОЙКОНІМІВ УМАНЩИНИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	122
ПОКАЖЧИК ОЙКОНІМІВ УМАНЩИНИ.....	122

ПЕРЕДМОВА

Важливим компонентом історико-географічної характеристики певного регіону виступають назви населених пунктів, які, виконуючи репрезентативну функцію, часто виявляють архаїчну лексику, фонетичні, граматичні та словотвірні явища. Саме ойконіми, будучи відносно пізніми утвореннями порівняно з іншими класами географічних назв, вносять неоціненне доповнення у вирішення суперечливих питань з етногенезу, колонізаційних і міграційних процесів корінного населення. Семантичний аналіз найменувань поселень дає можливість охарактеризувати регіональну антропосистему, розвиток промислів і ремесел, встановити етнічну та соціальну належність посесорів, продемонструвати унікальні діалектні слова, які в окремих випадках втрачені лексичним складом мови.

Саме ці та багато інших чинників і сприяли підвищенню інтересу лінгвістів до дослідження регіональної ойконімії. Перші спроби структурно-семантичного аналізу слов'янських ойконімів здійснив чеський учений Ф. Палацький (І пол. ХІХ ст.), а в Україні біля витоків наукової класифікації та системного вивчення назв населених пунктів стояли М. Кордуба, Я. Рудницький, Л. Гумецька (30 – 40-і рр. ХХ ст.). Починаючи з другої половини ХХ ст., питання ойконімії увійшли в коло наукових інтересів Д. Бучка (Покуття), М. Габорака (Прикарпаття), Н. Герети (Північна Хмельниччина), Ю. Карпенка (Буковина, Одещина), В. Котович (Опілля), В. Лободи (Дніпро-Бузьке межиріччя), Я. Пури (Рівненщина), М. Торчинського (Південно-Західне Поділля), Є. Черняхівської (Львівщина), В. Шульгача (Волинь) та інших ономастів. Деякі найменування поселень Уманщини теж okazіонально фігурували у працях окремих учених, однак у цілому ойконімія цієї території до сьогодні ще не була предметом спеціального вивчення.

Таким чином, зважаючи на те, що аналіз назв поселень проводився фрагментарно і був позбавлений цілісного наукового підходу, проблема

етимологічного розгляду ойконімії досліджуваного регіону залишається актуальною й сьогодні.

Джерельною базою для ойконімічних студій стали довідники адміністративно-територіального поділу, зокрема “Список населенных мест по сведениям 1859 года” (1862 р.), “Указатель къ изданиямъ временной комиссії для разбора древнихъ актовъ, высочайше учрежденной при Кіевскомъ, Подольскомъ и Волинскомъ генераль-губернаторѣ (съ 1845 по 1877 годъ)” (1882 р.), “Алфавитный списокъ населенныхъ мѣстъ Кіевской губерніи” (1885 р.), “Памятники, изданные Временною комиссією для разбора древнихъ актовъ”, “Списокъ населенных мест Кіевской губернии” (1895 р.), “Список населенных мест Киевской губернии” (1900 р.), “Материалы подворной переписи Полтавской губерніи въ 1900 году. Золотоношскій, Лохвицкій, Лубенскій, Миргородскій і Переяславскій уезды” (1905 р.), “Список поселень Київщини” (1924 р.), “Статистичний справочник по Золотоноській окрузі на 1924–1925 рр.” (1925 р.), “Статистичний довідник по Полтавщині на 1925 р.” (1925 р.), “Список поселень Черкаської Округи” (1926 р.), “Список поселень Уманської округи. Попередні підсумки всеспілкового перепису населення 1926 р.” (1927 р.), “Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ ... ” (1946, 1987 рр.), “Черкаська область Української РСР. Історико-географічний нарис та економічна характеристика” (1957 р.), “Черкаська область. Адміністративно-територіальний поділ...” (1966, 1972, 1981, 1989 рр.).

При укладанні словника ойконімів використано картографічний матеріал: “Вишневещина” 1640 – 1649 рр. Володіння князів Вишневецьких”, “Plan de la Bataille de Pultawa ee 27 Juin U.S. 1709”, “Tabula Geographica Generalis Gubernii Kioviensis in X. Legiones divisi” (1775 р.), “Генеральная карта Киевской губернии, разделенная на 10 полков” (1775 р.), “Атлас Киевской губернии, состоящий из генеральной карты 12 городовых планов и 12 поветовых карт” (1800 р.), “Карта представляющая Малороссію подъ владніємъ Польскимъ, составленная въ началѣ XVII века Инженеромъ

Бопланомъ, на Россійскій языкъ переложенная Дмитріемъ Бантышь-Каменскимъ 1829 года”, “Географические карты уездов Полтавской губернии в 10-верстном масштабе с общей по губернии картой в масштабе 24 версты в 1 дюйме” (XIX ст.), “Карта Киевской губернии” (кін. XIX – поч. XX ст.), “Карта Черкаскаго уѣзда Киевской губерніи съ обозначеніемъ Благопочин. округовъ” (1901 р.), “Карта Звенигородского уезда Киевской губернии” (1903 р.), “Карта Уманскаго уезда Киевской губернии” (1905 р.), “Мапа Уманської округи. Адміністративна” (1925 р.), “Звенигородщина / Адміністративна карта” (1928 р.), “Адміністративна мапа Шевченківської округи” (1929 р.), “Черкасская область. Западная часть” (2000 р.).

При встановленні відантропонімного етимона ойконімів спиралися на матеріали із досліджень антропонімії М. Бірили, С. Ілчева, Р. Керсти, М. Малець, М. Морошкіна, В. Ташицького, О. Толкачова, М. Тупікова.

Отримані результати важливі для системного дослідження ойконімікону України X–XXI ст. Їх можна використати у загальнослов'янській лексикографічній практиці, у дослідженні питань соціальної історії, історичної географії, краєзнавства тощо. З огляду на це проаналізований пропріальний матеріал є важливою інформацією для історичних, географічних, етнографічних, археологічних досліджень.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

1. Загальні назви

АГТ – адміністративно-господарський термін	Кін. – кінець
Ад’ект. – ад’ектонім	М. – місто
Апел. – апелятив	Міст. /мест./ – містечко
Відантроп. – відантропонімний	Ном. – номінативний
Відапел. – відапелятивний	ОН – особова назва
Відгідрон. – відгідронімний	Пол. – половина
Відетнон. – відетнонімний	Пор. – порівняйте
Відойкон. – відойконімний	Поч. – початок
ГТ – географічний термін	С. – село
Д. – “деревня”	С-ще – селище
Ден. – денотат	Серед. – середина
Дер. – дериват	Смт. – селище міського типу
Див. – дивіться	Ст. – століття
Ел. – еліптичний	Трет. – третина
	Х. – хутір

2. Райони

Мн. – Маньківський	Ум. – Уманський
Мс. – Монастирищенський	Хр. – Христинівський
Тл. – Тальнівський	

3. Міські, селищні та сільські ради

Ант. – Антонівська /2/	Брз. – Березівська
Апл. – Аполянська	Брс. – Берестовецька
Ббн. – Бабанська	Бтв. – Ботвинівська
Бгв. – Багвянська	Бцк. – Буцька
Бгч. – Багачівська	Бчк. – Бачкуринська
Бзв. – Бузівська	Вкн. – Вікнинська
Блш. – Білашківська	Вкт. – Вікторівська

Врб. – Вербівська /2/	Квк. – Кривоколінська
Врб. – Вербовецька	Квл. – Ковалівська
Врб. – Вербуватська	Клд. – Колодистенська /2/
Врн. – Воронівська	Кнл. – Конельська
Врх. – Верхняцька	Крп. – Краснопільська
Всв. – Великосевастянівська	Крт. – Коритнянська
Всл. – Веселокутська /2/	Ксв. – Ксаверівська
Втл. – Вотилівська	Ксн. – Косенівська
Вшп. – Вишнопільська	Кчб. – Кочубеївська
Гдц. – Городецька	Кчр. – Кочержинська
Глб. – Глибочківська	Лгд. – Легедзинська
Глп. – Гуляйпільська	Лсв. – Лісівська
Грд. – Гордашівська	Лтш. – Лоташівська
Грд. – Городищенська	Лщв. – Лащівська
Грд. – Гродзівська	Лщн. – Ліщинівська
Грж. – Гереженівська	Мдн. – Майданецька
Грн. – Геронимівська	Млд. – Молодецька
Дбв. – Доброводівська	Млс. – Малосевастянівська
Дбв. – Дубіївська	Мнк. – Маньківська
Дбр. – Добрянська	Мнс. – Монастирищенська
Дзн. – Дзензелівська	Мрн. – Мар'янівська
Дмш. – Дмитрушківська	Мшр. – Мошурівська
Злд. – Зеленодобрівська	Нст. – Нестерівська
Злн. – Зеленьківська	Окс. – Оксанинська
Зчк. – Заячківська	Олс. – Олександрівська
Івг. – Івангородська	Онп. – Онопріївська
Івн. – Іванівська /2/	Орд. – Орадівська
Івн. – Іваньківська	Ост. – Осітнянська
Івх. – Івахнівська	Отр. – Острожанська
К.-Гр. – Кобриново- Гребельська	Пвл. – Павлівська /2/
Кбр. – Кобринівська	Пгч. – Пугачівська /2/
	Пдб. – Подібнянська

Пдн. – Пединівська	Тмш. – Тимошівська
Плн. – Паланська	Тмш. – Томашівська
Плн. – Полянецька	Тнв. – Тинівська
Ппд. – Попуднянська	Тнс. – Танське
Ппж. – Папужинська	Тпл. – Топилівська
Птс. – Потаська	Трс. – Тарасівська
Пщн. – Піщанська	Угл. – Углуватська
Ргв. – Рогівська	Фрм. – Фурманська
Ргд. – Райгородська	Хжн. – Хижнянська
Рдн. – Родниківська	Хрс. – Христинівська
Ржв. – Рижавська	Хцк. – Хацьківська
Ржв. – Рижанівська	Чкм. – Чорнокам'янська
Рзн. – Ризинська	Чрк. – Червонокутська
Рзс. – Розсішківська	Чрп. – Черповодська
Рмн. – Романівська	Ччр. – Чичиркозівська
Сбк. – Собківська	Шбс. – Шабастівська
Скл. – Соколівоцька	Шкв. – Шукайводська
Скл. – Соколівська	Шлп. – Шельпахівська
Снц. – Синицька	Шлх. – Шаулиська
Сфв. – Софіївська	Шрм. – Шрамківська
Счв. – Сичівська	Шрп. – Шарнопільська
Сшк. – Сушківська	Юрк. – Юрківська
Ткч. – Текучанська	Ягб. – Ягубецька
Тлн. – Тальнівська	Ямп. – Ямпільська
Тлн. – Тальянківська	Ятр. – Ятранівська

ОЙКОНІМІКОН УМАНЩИНИ: ІСТОРИКО-ЕТНІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ

Найдавніші сліди перебування первісних людей на території Уманщини було знайдено у 30–40 рр. ХХ ст. поблизу с. Володимирівка (тепер Новоархангельського р-ну Кіровоградської обл.) і отримали назву володимирівської культури або володимирського типу трипільської культури. Вперше ці стоянки розкопані науковим співробітником Уманського краєзнавчого музею М. Якимовичем у 1939 р. Культура досліджувалася також М. Безвенглинським, В. Козловською, Т. Пассеком та іншими. Як тип трипільської культури виділена у 1949 р. Відомо 8 пам'яток, які знаходяться у басейні р. Синюхи. Датується кінцем IV–V тис. до н. е. Сформувалася за участю східнотрипільської культури (межиріччя Південного Бугу та Дніпра) та ранньопетренської (м. Петрени Молдова) пам'яток з розписаним посудом [19, 47].

Поблизу с. *Веселий Кут* (тепер Тальнівського р-ну) 1975 р. було виявлено поселення, яке датується не раніше V тис. років. Площа його становить близько 15 га, розташоване було на березі р. Гірський Тікич.

Трипільська культура була розкопана археологом В. Хвойкою наприкінці ХІХ ст. поблизу с. Трипілля на Київщині. Найбільша концентрація пам'яток трипільської культури зафіксована в районі Умані. Всього виявлено понад 50 трипільських поселень: *Паланка, Володимирівка, Майданецьке, Собківка, Томашівка, Сушківка* та інші [35, 10].

На зміну білогрудівській на Уманщині прийшла чорноліська культура. Деякі археологи вважають їх двома частинами єдиної білогрудівсько-чорноліської культури, яка, на думку багатьох з них, брала участь у складанні культури скіфської доби.

Скіфо-сарматський період в історії Уманщини охоплює приблизно VII ст. до н.е. Відомостей про скіфів, сарматів на теренах Уманщини ми маємо досить обмежену кількість.

Із скіфських племен тут жили скіфи-орачі (VII–II ст. до н. е.). Пам'ятки скіфського періоду виявлено під час розкопок в *Умані, Городецькому, Кочержинцях, Берестівці*. Скіфи-землероби були досить тісно пов'язані з скіфами-кочівниками. Про це свідчать скіфські кургани (поховання), які були розкопані в Умані поблизу цегельні. Вони дуже схожі на поховання скіфів-кочівників, яких найчастіше вважають автохтонним населенням слов'янського походження. Такі пам'ятки виявлено у м. Умані та 20 селах (*Дмитрушки, Паланка, Піківець, Полянецьке* тощо) [35, 12].

Відомості про сарматів на території Уманщини майже відсутні, перебування їх тут залишається поки що білою плямою, як в археології, так і в історії.

Поселення слов'янських племен були на Уманщині ще до початку нашої ери. У першій половині I тис. н. е. тут, імовірно за все, проживали племена, спочатку венедів, а пізніше антів. Вони вели виснажливі війни з готами, гунами, аварами (обрами).

У VI–VIII ст. східні слов'яни переходили від родоплемінних стосунків до феодальних відносин, поглиблювалася соціальна диференціація суспільства. Наприкінці IX ст. з Подніпров'я на Уманщину мігрували племена уличів (територія розміщення від Бугу до Дністра). Південніше безперервно жили кочові племена, які постійно загрожували слов'янським племенам і нападали на них: торки, берендеї, печеніги, яких інколи об'єднують одним терміном “чорні клобуки” (каракалпаки), а також половці (кумани) [35, 12–13].

Для захисту від кочовиків південних степів були споруджені князем Володимиром по Десні, Остер, Трубеж, Сулі та Стугні ряд фортець, а південніше Русь відгороджувалася від небезпечного сусідства з кочовим степом “змієвими валами”.

“Змієві вали” – оборонні споруди – земляні вали, що оточували Київ з півдня, сходу й заходу, простягалися на тисячу кілометрів по Переяславщині та Київщині. Споруджені переважно у X–XI ст., окремі ділянки з'явилися у

XI–XII ст. з метою захисту земель від половців (куманів). Збереглися й на території Уманщини – на південь від Умані від сс. *Пальчик* та *Піщана* до сс. *Свердлікова*, *Нерубайка* і *Копенковата* і далі на Поділля на територію колишнього Балтського повіту. Священик І. Присовський, описуючи вал поблизу с. *Копенковата*, припускав, що у XIII ст. ця місцевість була прикордонною з Поділлям, де були великі міста: Брагін, Соколіна, Мікулін, Звенигород, Новий город та інші [40]. У *Тальному* є район у південно-східній частині міста, який називається замчище (він може датуватися, як часами Київської Русі, так литовсько-польським періодом) [3].

Саме тут хотілося б звернути увагу на один аспект. Питання про походження назви “*Уманщина*” до сьогодні залишається спірним. Трактуювання походження назви від куманів вимагає детального дослідження [6, 14–15]. Варто нагадати, що через територію українських земель неодноразово проходили завойовницькими походами кочівники, в основному тюркомовні. Гунни (раніше хунни) на одній із стародавніх карт локалізовані поблизу річок Терек та Кума [19, 356]. У тих же хуннів у дохристиянську добу був правитель Тумань, якого вбив син. Отже, близькі назви до Уманщини зустрічаються задовго до появи половців (куманів), які були черговим кочовим етносом, що промайнув українськими землями.

Про те, що Уманщина була ареною боротьби руських князів з кочовиками південного степу, ми знаходимо підтвердження в Іпатієвському списку Київського літопису, де під 1164 р. згадується річка Удич [50, 34].

У народних переказах, що зафіксовані Е. Руліковським у XIX ст. [25, 64], збереглося свідчення про те, що на місці с. *Старі Бабани* в давні часи (до Батієвої навали) було велике руське місто, в якому було кілька церков та монастир. Це стародавнє місто було зруйноване монгольською навалою у середині XIII ст.

Уманщина, що знаходилася між двома впливами – галицьким і київським – стала за часів навали “відірваним шматком” руських князівств, про який майже нічого невідомо. Вчені припускають, що в цей період

територія Уманщини входила до Брацлавської тьми (територіально-адміністративна одиниця).

Отже, Уманщина була достатньо заселеною у давні часи, про що переконливо свідчать археологічні пам'ятки (трипільців, білогрудівців, скіфів, слов'ян). Імовірно, що ці поселення мали якісь назви, але встановити їх неможливо. Усі спроби дослідити історію виникнення перших населених пунктів на Уманщині у давнину (до кінця XIII ст.), з'ясувати їх етномовне походження ґрунтуються більше на припущеннях, аніж на фактах і детальному аналізі особливостей та факторів (побут, мова, звичаї тощо) міграційних процесів.

Початок XIV ст. ознаменувався посиленням литовського проникнення на південно-західні руські землі, зокрема правобережне Подніпров'я. У цей час розгорнулася боротьба за спадщину Київської Русі між трьома головними політичними силами регіону – Золотою Ордою, Великим князівством Литовським і Московським князівством. Претензії на давньоруські землі висували також і польські можновладці, але їх спроби були малоефективними, в основному вони обмежувалися у цей період Галицькою землею та частиною Західного Поділля [54, 3–15].

Посилення Литовської держави та розширення її кордонів за рахунок руських князівств не могло не вплинути на долю Уманщини, яка займала краєве положення і фактично відділяла Поділля від небезпечного Степу. Саме з цієї причини регіон досить швидко звільняється з-під татарської зверхності. Татарське панування пізньої доби залишило слід у топонімах Уманщини – *Охматів, Текліївка, Тальне, Маньківка* та в гідронімах – р. Уманка [45, 6–7].

Під 1363 р. (між 24 вересням і 25 грудням 1362 р., на думку Н. Яковенко [55, 91]) давні літописи фіксують битву на Синій Воді (ймовірно сучасна р. Синюха, поблизу Торговиці (вперше згадується у 1331 р.) та Новоархангельська), в якій об'єднане литовсько-руське військо завдало татарам ніщивної поразки. Ця перемога поклала край монголо-татарському

пануванню на українських землях. Пізніше (не раніше 1400 р.) землі Брацлавської тьми (серед низки інших земель) були передані Хаджі-Гіреєм литовському князю Вітовту, як подяка за допомогу – “велику ласку і честь, коли їх коні потрібні були” [15, 84–86].

У XIV–XV ст. Уманщина входила до складу Великого Князівства Литовського. У 1431 році по перемир'ю Ягайла і Свидригайла – Уманщина і Звинигородщина (східне Поділля) відносилися до володінь останнього [45, 8].

У другій половині XV ст., за часів кримського хана Менглі-Прея, Уманщина знову потерпала від руйнівних набігів татар за здобиччю та ясиром, особливо через те, що зв'язувала Київщину та Брацлавщину. Саме в цьому, київсько-брацлавському, напрямку татари здійснили з 1450 по 1586 рр. 86 грабіжницьких походів. Через її територію пролягли Чорний, Удицький, Кривошарівський, Звинигородський або Збужський татарські шляхи [45, 8].

Так, наприклад Чорний шлях пролягав від Чорного лісу через броди на р. Синюсі в районі Торговиці, потім повз Умань, залишаючи місто з правої руки, на Монастирище, Кальник, Вінницю і далі на захід [24, 60–61; 5, 18].

На думку відомого українського історика М. Максимовича, села на Уманщині вже існували у XV ст., але руйнувалися постійними набігами татарських орд. Ось, наприклад, історія виникнення с. *Шаулихи*, яка вперше в джерелах називалась Рокошваром. Виникло дане поселення у першій половині XV ст. Тут проживали українські селяни та вільна шляхта, що не визнавали королівської влади. Слово “рокош” у польській мові означало “збройна шляхта”, “вар” – угорського походження і означає “місто” [2, 8]. Отож, Рокошвар – “бунтівне місто”.

Звідкіля ж назва *Шаулиха*? Чи не від відомого на Правобережжі шляхетського роду Шаул (Шавул) з Волині, які впродовж XV–XVI ст. поступово мігрують на Подніпров'я, ближче до Києва. Серед козаків

Уманського полку у 1649 році є серед вояків Маньківської сотні шляхтич Антін Шавуленко [6, 8].

У другій половині XV ст. на землях уманських були володіння волинського землянина Семена Кошки. Родина Кошків між 1528 та 1545 рр. згадується на Волині, а за ревізіями українських замків – на Брацлавщині та Київщині 1545–1552 рр. [45, 8].

Уперше близька назва до топоніма Уманщина згадується в джерелах під 1497 р., коли князь Константин Острозький переслідував татар від р. Сороки на Брацлавщині й остаточно розбив їх в місцевості біля витоків р. Уми. У цій битві загинув син кримського хана Ахмат (на Уманщині у XVI ст. вже існувало селище, а пізніше фортеця, Охматів) [50, 35–36; 44, 381]. У 1497–1500 рр. князь Острозький був намісником брацлавським, звинигородським та вінницьким, а отже контролював і Уманщину [55, 90].

На початку XVI ст. територією між замками Брацлав і Звинигород володів князь Четвертинський, а потім ці землі разом з містами перейшли до Константина Острозького (він повернувся з московського полону), який офіційно був титулований намісником усіх земель поблизу Вінниці, Брацлава та Звинигорода (1507–1530 рр.) [44, 9; 55, 90].

Саме у цей період, незважаючи на постійні напади кримських татар, територія Уманщини все більше залюднюється. Переважно це були уходники, данники та козаки, які платили власникам ґрунтів – землянам – сталий натуральний або грошовий податок. На нашу думку, Уманщина, як і інші порубіжні землі Середнього Подіпров'я та Брацлавщини, переживала у цей час процес покозачення [8, 48–63].

Населенні пункти на цій території вже існували, але документи майже не залишили відомостей про них. У джерелах, що стосуються більш пізнього періоду історії цього краю, знаходимо дані про те, що вже у першій половині XVI ст. тут існували такі поселення, як *Буки*, *Вороне (Митківці)*, *Мушурів (Мошуров)*, *Романівка*, *Соколівка*, *Торговиця*. Усі поселення (окрім Торговиці) позначені в цих документах, розташовані на Звенигородщині [45,

10]. Напевно, населений пункт із назвою Умань у цей період ще не існував [42, 56].

Інформації про власників цих населених пунктів обмаль. Відомо, що у 1542 р. сс. *Романівка* та *Демковці* володів брацлавський землянин Степан Базанович зі своїм братом Федором. Пізніше, як зазначає джерело, ці села з придатком *Ягубця* перейшли до Козара [45, 10].

Населеними пунктами *Вороним* та *Соколівкою* володів з 1545 по 1592 роки козак звенигородський Дмитро Базанович, а у другій половині XVII століття він самовільно зайняв землі і на них заснував поселення *Буки* (колись на Уманщині були букові ліси) [45, 11].

У “Реєстрах найманого війська на землях Русі й Поділля” та переписі загону прикордонної сторожі за 1529 р. ми бачимо Дмитра Базановича-Звенигородця. В описі брацлавського замку (1545 р.) містяться відомості про поселення *Мушурів*, яке також зазначається на ґрунтах звенигородських. Власником Мушурова у цей період зафіксований землянин Митко Золотар [45, 11].

У кінці XVI ст. усі вищезгадані населені пункти були куплені у Базановичів та Золотарів галицьким каштеляном Єжи Струсем, який пізніше переписав їх на свого зятя Валенту-Александра Калиновського. Останній за сеймовою ухвалою від 13 травня 1609 р., відповідно рішення сейму 1588 р. про ревізію пусток і незаселених земель, став повновладним господарем “*Гуманської пустки*”, що становила територію не менше однієї тисячі квадратних кілометрів [2, III, 209]. Але ця пустка, на той момент, як ми бачимо, була вже заселеною у XVI ст., а назва, вірогідно, свідчить про історичну пам’ять про якесь стародавнє поселення або місцевість. Можливо, назва походить від р. Уманки, за літописом 1497 р. – р. Ума, або ж цю назву принесли переселенці з Полісся, де є невелика Уманка (притока Мостви) [15, 546].

На нашу думку, назва м. Умань має тюркомовне походження, і близькі до неї найменування ми зустрічаємо задовго до першої документальної згадки про саме місто (1616 чи 1629 рр.).

У першій половині XVII ст. кількість поселень зростає: *Бабанка, Багва, Ботвинівка, Верхнячка, Герезжанівка, Городецьке, Івангород, Іваньки, Чорна Кам'янка, Кищинці, Кожухівка, Кути, Маньківка, Папужинці, Псярівка, Сушківка, Зелений Ріг, Талалаївка, Гумань, Харьківка, Христинівка (Гунча), Ціберманівка, Шаулиха, Ягубець*.

За ревізією 1629 р. *Бабани* мали 224 дими, *Буки* – 317, *Вороне* – 103, *Городецьке* – 123, *Кожухівка* – 11, *Соколівка* та *Іваньки* – 684, *Станіславів* – 445, *Гумань* – 1067, *Христинівка* – 35, *Цибулів* – 416. На території Гуманщини було 40 населених пунктів: з них 30 сіл (1 500 димів) та 10 міст (1 135 димів) на 127 кв. миль.

Христинівка або *Гунча* належала Касіяну Свирському, *Кожухівка* – Олені Кожухівській (з Терлецьких), *Буки* і *Вороне* – Потоцьким, *Цибулів* – князеві Корецькому, *Жашків* – Острозьким [45, 16].

У 1638 р. король польський надав Янові Одрживольському (старості вінницькому) права на села *Мушури*, *Папужинці*, *Романівку*, але Калиновський не дав вступити у права. У травні 1629 р. поблизу Торговиці шляхетсько-козацьке військо, яким командував Степан (Стефан) Хмелецький, розгромило татар [25, 210].

У 1634 та 1638 рр. Калиновський уклав дві угоди на поставку поташу купцю Убальдіні (зі Львова) – 29 тис. злотих і Деменсу (з Гданська) – 108 тис. злотих. У 40-х роках Калиновські віддають села в оренду: 1646 р. – с. *Городецьке* перейшло до Федора Юшковського, *Верхнячка* – до Яна Лещинського; 1647–1650 рр. – *Соколівка* – до Олександра Горлинова [45, 17].

На карті відомого французького інженера, картографа, етнографа, краєзнавця Гійома Левассера де Боплана (бл. 1600–1673 рр.) є відомості про існування фортець на Уманщині: *Гумань, Буки, Охматів, Вороне, Соколівка,*

Зелений Ріг. У 1644 р. татари пограбували ряд сіл Уманщини, їх витіснили війська гетьмана Конецпольського [9, 77].

Уманський полк виник під час козацької революції і згадується вперше у червні – липні 1648 р. Однак, відомий історик Д. Бантиш-Каменський, посилаючись на Полетику, писав, що у 1576 р. польський король дарував козакам нову військову організацію, поділив їх на полки і сотні. Кожен з двадцяти полків охоплював значну територію. На Правобережжі були такі полки: Брацлавський, Кальницький, Вінницький, Чигиринський, Корсунський, Черкаський, Уманський, Ладиженський, Богуславський, Київський. Отже, вже 1576 р. існував Уманський полк! Майже за сорок років до першої згадки про “*Гуманську пустку*”.

На наше переконання, ці дані були взяті з “Історії Русів”, анонімний автор якої, на думку істориків, просто відтворив реєстр 1649 р. [6, 52], а в козацьких літописах така інформація відсутня. А може, такий полк і справді існував у XVI ст., бо Уманщина на той час вже була досить заселеною; тут були вже села і містечка: *Буки, Му(о)шурів, Соколівка, Вороне, Романівка, Торговиця* [45, 10–12]. Отже, міг бути і окремий козацький полк. І все ж віритись в це мало, бо Уманський полк історики ніколи не відносили до корінних козацьких полків, які існували до початку національно-визвольної революції.

Після визволення українських міст польська адміністрація була повністю ліквідована і замінена новим територіально-адміністративним устроєм. Місто *Умань* стало центром полку козацького війська. На чолі полку стояв полковник [26, 22], який призначався гетьманом.

У територіально-адміністративному відношенні Уманський полк, як видно з реєстру 1649 р., поділявся на 14 сотень: Уманська – 295 козаків, Бабанська – Степан Килимей – 198, Бершадська – Лук’ян Гродзенко – 188, Бузівська – Іван Черкас – 171, Бучанська – Прись Гродзенко – 219, Івангородська – Василь Бублик – 201, Іванська – Минько Гродзенко – 248, Кислянська – Степан Мовчан – 201, Кочубіївська – Гинець Шелест – 204,

Ладжинська – Юрко Яхненко – 153, Маньківська – Гришай Бовдирь – 251 (сотенне містечко), Романівська – Гринець Рудий – 239, Соболівська – Андрушко Филенко – 154, Цибулівська – Іван Гродзенко – 226 [45, 16].

За часів Хмельницького Уманщина була південною межею заселеної території. За річкою Синюхою починалися безмежні простори Дикого поля, вкриті високою сивою тирсою, де шастали татарські загони. На сьогоднішній день колишня територія Уманського полку охоплює райони Черкаської, Кіровоградської та Вінницької областей, що тяжіють до Умані.

Павло Алеппський, який відвідав Умань зі своїм батьком (Антіохським патріархом Макарієм) у червні 1654 р., засвідчив, що у містах і селах Уманщини багато людності, фортеці добре укріплені, а в Умані багато палаців, 9 церков і монастир, будинки дуже гарні та високі (належали полякам, вірменам та євреям), одежа у козаків гарна, а у старшини гаптована золотом та сріблом [2, 6].

Тим часом Зборівську угоду змінив Білоцерківський трактат (вересень 1651 р.), що значно обмежив територію та права козацької держави. Після Білоцерківського миру територія Уманського полку потрапила до сфери впливу Польщі [45, 12].

У подальший період української національно-визвольної революції Умань і територія полку відігравали важливу роль у наступальних операціях козацького війська. Б. Хмельницький зосереджував основні сили на головному напрямку з Білої Церкви на Бердичів і Староконстянтинів. При цьому він пильнував свої фланги, особливо з півдня. Захист лівого (південного) флангу був організований по лінії Умань – Чигирин, звідки загрожувала небезпека кримсько-татарських нападів [30, 143]. Важливе місце посідала Умань в оборонній тактиці гетьмана. Саме через місто проходила третя, найбільш укріплена лінія оборони Біла Церква – Умань. Вона охороняла столицю козацької держави Чигирин від наступу польсько-шляхетських військ. Коли на перших двох (західних) лініях козаки не змогли стримати поляків, як це мало місце у 1651 і 1653 роках, тоді оборона

переходила на третю смугу, якої військам Речі Посполитої так і не вдалося здобути протягом усієї війни [30, 143].

У 1653–1655 роках Річ Посполита активізувала свої дії проти новоутвореної козацької держави. Навесні 1653 р. на Україну було послано польське п'ятнадцятитисячне військо на чолі з Станіславом Потоцьким і Стефаном Чарнецьким. Зруйнувавши і піддавши вогню майже всю Брацлавщину, поляки досить швидко наблизилися до Умані. Оборonoю міста керував полковник Іван Богун. Загарбникам вдалося захопити частину міста – так зване Нове місто, але Старе місто, незважаючи на декілька приступів, захопити не вдалося. Шляхетські хоругви змушені були відступити [45, 20].

Наприкінці 1653 р. поляки почали новий наступ на українські землі. Спочатку здобули *Ягубець* і *Мушурів*, а у 1654 р. – *Обозівку*, *Талалаївку*, *Орадівку*, *Христинівку* [45, 20].

Після смерті Б. Хмельницького козацька держава поринула в добу “Руїни”. Старшинські угруповання висували своїх претендентів на гетьманство, не піклуючись про державні інтереси. Уманщина стала ареною кривавої боротьби козацько-старшинських кланів за гетьманську булаву [7, 15].

Напади польсько-шляхетських, турецько-татарських військ на Уманщину тривали і в наступні роки. Умань перетворилася на своєрідний центр, навколо якого кипіли політичні пристрасті.

На Уманщині за тарифом “Исчислений поселений и домов воеводства Брацлавскаго, по случаю взиманія подомного и млинованого налога в 1664 г.” були зафіксовані такі поселення: *Цибберманівка*, *Сушківка*, *Охмаїв*, *Зелений Ріг*, *Польна Верхнячка*, *Вороне*, містечко *Буки*, містечко *Іваньки*, *Косенівка*, *Романівка*, *Бабанка*, *Талалаївка*, *Лісова Верхнячка*, *Думитрашки* (*Дмитрушки*), *Станіславов*, містечко *Кочубіївка*, *Бабани*, місто *Умань*, місто *Маньківка*, місто *Тальне*, місто *Цибулів*, місто *Ладижин*, *Бандурівка*, *Городецьке* [2, III, 538–565].

9 лютого 1667 року Росія та Річ Посполита уклали на 13,5 років Андрусівське перемир'я, яке розмежовувало Україну на Лівобережну та Правобережну. На Правобережжі, відповідно до угоди, відновлювалася влада польського короля.

У 1669 р. відбулися такі події, пов'язані з Уманським полком. Перша – відбулися вибори гетьмана в Умані, ним став уманський полковник Михайло Ханенко. Уманський полк, який межував з землями Запорізької Січі, був важливим елементом у боротьбі за гетьманську булаву і одним з небагатьох полків часткової січової орієнтації.

Після здобуття Умані восени 1674 р. загарбники зруйнували такі правобережні міста: Бершадь, Тростянець, Маньківка, Тульчин та інші. Опис знищення Умані присутній у майже всіх літописах другої половини XVII–XVIII ст., що засвідчує про важливу роль міста і полку в історичних подіях тієї доби. Після руйнувань, що завдали турки, населення умансько-брацлавського регіону переселяється на Стародубщину та Полтавщину. Частина уманських козаків (260 чоловік, з жінками і дітьми) на чолі з полковником Микитою Синенкам (1675 р.) перейшли на Слобожанщину, до міста Мурафи [26, 60].

Від прізвищ окремих козацьких старшин Уманського полку походять назви окремих населених пунктів та місцевостей на Уманщині. На нашу думку, назва села *Гродзева* пов'язана з прізвищем полковника Івана Гродзенка (на той час цей населений пункт міг бути хутором або невеликою слободою). Поблизу Умані є Білогрудівський ліс, назва якого безсумнівно пов'язана з іменем уманського полковника Григорія Білогруда (1664, 1666–1667, 1672). Не виключено, що і назва с. *Яроватка* походить від прізвища полкового судді Яроватого, страченого у 1672 р. за наказом гетьмана Дорошенка [26, 53–54].

Назва села *Кочубіївка* (у джерелах XVII ст. – *Кучобіївка*), походить не від “той, що б'є кучу ворогів” [24], а можливо має відношення до козацько-

старшинського роду Кочубеїв, які прийшли на Лівобережжя з правого берега Дніпра в кінці XVII ст. [26, 48]

У результаті розгрому турецько-татарських військ під Віднем (1683 р.), Туреччина змушена була відмовитися від контролю над частиною Правобережжя. Вона знову повернулася у сферу впливу Речі Посполитої, а Уманщина потрапила до категорії земель, що проголошувалася за “Трактатом про вічний мир” (6 травня 1683 р.) пустою, незаселеною територією і розмежовувала Росію та Польщу. Та 1684 р. польський король видав універсал, на основі якого українським козакам надавалися права і вольності на території біля Корсуня, Черкас, Чигирини, Лисянки та Умані. Майже 20 років на Правобережній Україні зі згоди поляків існував полковий устрій.

У ці часи Уманщина фігурує в документах як *Уманська паланка*, або сотня. Згадуються окремі населені пункти – *Паланка*, *Недорубайка* (*Нерубайка?*) [26, 61].

Таким чином, ойконімікон Уманщини у XVI–XVII ст. формувався в умовах етнічної дифузії (багатосторонньої взаємодії двох або більше етносів (татари, литовці, поляки), що була зумовлена природними, політичними, соціальними, культурними та іншими обставинами), як добровільної так і примусової.

Спроба російського уряду перетворити Правобережну Україну на “пустку” не увінчалася успіхом. Землі, які не мали в цей час потужних державно-адміністративних структур приваблювали нових колонізаторів. Першими, як і в XV–XVI ст. були селяни, міщани, збіднілі шляхтичі, а за ними сюди почали рухатися урядники польських магнатів та уряду Речі Посполитої. Нова колонізаційна хвиля з заходу почалася вже з 20-х років XVIII ст., коли в області Подільського, Брацлавського, Київського воєводств люди йшли через тяжке життя з Волині, Галичини, Полісся [31, 31].

У той же час слід зауважити, що міграція на Правобережжя з Лівобережжя відбувалася не так жваво, бо російський уряд видав кілька

розпоряджень, в яких категорично забороняв переселення лівобережних українців на правий берег Дніпра [18, 67].

Упродовж XVIII та початку XIX ст. Уманщина знаходилася у власності магнатів Потоцьких. Першим володарем уманських маєтків був Станіслав Потоцький (1702–1732 рр.), третій син гетьмана Фелікса, стражник литовський, маршал конфедерації воєводства у 1704 р., бездітний в обох шлюбах. Похований у Кристинополі, був власником Уманщини (отримав 1726 р. від Гелени Калиновської, яка була в шлюбі за Якубом Морштином з 1694 р.) і Тартаковщини, у 1732 р. їх успадкував Францишек Салезій [29, 5].

У XVIII ст. Уманщина переживає нове відродження [12, 606], її територію знову охоплює колонізаційна лихоманка, в яку були втягнуті різні суспільні верстви, що представляли різноманітні етнічні групи.

Маємо приклади міграції різного характеру, як добровільного, так і примусового. Сюди від посилення феодального гноблення тікали селяни з-під міст – Дрогобича, Львова, Ковеля, а також було багато втікачів з Полісся. Магнати Потоцькі переселяли на Уманщину своїх кріпаків з Руського, Волинського та інших воєводств [32, 31]. Утечі селян посилюються з 40-х років XVIII ст. Багаті землі вимагали швидкої колонізації, в той же час гнучкої господарської політики щодо колоністів. Для приваблення великої їх кількості феодали запроваджували слободи – пільгові строки, впродовж яких селяни звільнялися від повинностей на 4–6 років. За цей проміжок часу переселенець встигав побудувати власне помешкання, господарські споруди, заводив свійську худобу тощо. Досить часто землевласник надавав колоністу допомогу: зерном, саджанцями, худобою.

Магнатські латифундії у другій половині XVIII ст. завойовували все більші території. Зразком магнатської держави були і українські володіння Потоцьких, що володіли землями в трикутнику Торговиця – Могилів – Тульчин. Столицею було місто Тульчин, а під Уманню була особлива слобода уманських козаків, звільнених від податків, які мали значні угіддя і отримували від Франца Салезія Потоцького (батька Станіслава) зброю та

одяг. З двох тисяч шістисот чоловік триста по черзі ходили до Христинополя (родової столиці) охороняти покровителя.

Про важливість уманських володінь для Потоцького свідчить той факт, що в 1760 році в Умані було закладено фортецю, яка повинна була стати могутнім форпостом магнатської незалежності у регіоні. 28 березня 1761 р. спорудження фортеці з трьома брамами, де наготові стояло по дві гармати, було урочисто завершено [51, 61–62].

Відомості про заснування нових населених пунктів уривчасті і носять фрагментарний характер. Так, наприклад, с. *Безпечна* було засноване в середині XVIII ст. Спочатку це був хутір, мешканцями якого були люди з різних місцевостей. Потім між жителями хутора та с. *Конели* спалахнув конфлікт. Урядник магната Потоцького на чолі загону надвірних козаків привіз хуторянам дозвіл “заселитися на безпеці”. Мабуть ця слобода і стала називатися Безпечна з того часу. У 1759 р. тут було збудовано церкву [33]. Відомості про заснування церкви в селі є дуже важливими, бо інколи це перші документальні відомості про той чи інший населений пункт. Саме у XVIII ст. на Уманщині виникає багато слобід: *Шарина*, *Оксанина*, *Лащова* та інші.

У XVIII ст. територія магнатських маєтків (економії) на Правобережжі, зокрема і в уманських володіннях Потоцьких, що входили до Брацлавського повіту Брацлавського воєводства, поділялася на ключі, які склалися переважно з містечка та декількох суміжних сіл і фільварків. Відомі такі ключі: Уманський, Голованівський, Хащеватський, Тульчинський, Соколовський, Браїловський, Торговицький та інші.

У 1768 р. (після придушення антифеодального визвольного повстання) на Уманщині на 178 населених пунктів було 17 фільварків (Рижавський, Маньковецький, Островський, Текуцький та інші), які, в основному, забезпечували особисті потреби магнатів Потоцьких [31, 354]. За період 1777–1792 рр. документи фіксують збільшення кількості населених міст в уманських маєтках. Але це малоімовірно. На нашу думку, укладачі звітів у

XVIII ст. внесли до документів відомості також про села та міста, які не можна віднести до географічної Уманщини. Цю тезу підтверджує детальне ознайомлення з переліком населених пунктів на Уманщині, який презентував В. Серчик. Він стверджує, що на Уманщині на 1768 р. було 8 міст і 173 села, а у 1794 р. – 9 міст і 264 села. Причому дані за 1794 р. включають також і Богопільський ключ [35, 75–100].

Для багатьох селян Уманщина була проміжною, транзитною територією. Вони втікали далі в Новосербію, за російський кордон, на слободи під Кагарлик, Арханград та інші міста [31, 36].

У кінці XVIII ст. на 312 поселень Уманщини було 40 фільварків, в яких вирощували пшеницю, жито, ячмінь, гречку, горох, овес, льон, мак тощо, розводили свиней, коней та овець, вироблялися горілка, пиво [31, 84]. Зернові продавали російській армії.

Наявність локалізованих магнатських державних утворень, які відігравали важливу роль у польській державі, вносила дезінтеграційне зерно у внутрішньо- та зовнішньополітичне становище Речі Посполитої. Послаблена Польща все більше привертала увагу сусідніх держав, які тільки і чекали її повного падіння. Повний занепад був не за горами, бо утворення Барської конфедерації (1768–1772 рр.), учасники якої не враховували необхідності реформування польського суспільства, виявляли до некатоликів неприязнь тощо. Неспроможність самотужки придушити повстання 1768 року на Правобережжі і звернення за допомогою до російської імператриці Катерини II показали, що політичних засобів вирішення проблеми встановлення стабільності у польській державі не залишилося. Послабленням Польщі скористалися сусідні держави, здійснивши у 1772 р. перший розподіл: з 750 тис. кв. км поляки зберегли 524,5 тис. кв. км., а з 15 млн. населення – тільки 10млн. [1, 6].

Волинський виступ 1789 р., який на відміну від 1768 р. не піднімав гасло Російської імперії, а був чисто українським і був придушений польськими військами без допомоги зовні, ще раз підтвердив, що польська державність

знаходиться на останньому етапі своєї агонії і могутні сусіди, які вже раз спробували поділити Польщу (і вдало) неодмінно скористаються новою нагодою.

У результаті нового територіального поділу відбулися зміни на Правобережжі. Брацлавське воєводство у 1793 р. припинило своє існування. Спочатку його територія повністю ввійшла до складу однойменної губернії, потім намісництва (1795 р.). 27 січня 1795 р. південні райони були включені до новоутвореного Вознесенського намісництва, а потім губернії. У переліку повітових міст зустрічаємо також *Умань*. Пізніше Уманський повіт було включено до складу Київської губернії (1796–1797 рр.) [38,45–46].

У цей період на території Уманського повіту Київської губернії зафіксовано 159 населених пунктів і всі вони належали магнату Станіславу Потоцькому [27, 58–59].

За участь у польському повстанні графа Александра Потоцького, власника Уманського ключа, до російської казни були конфісковані населені пункти: *Умань, Малі Дмитрушки, Доброводи, Свинарка, Пиківець, Танське, Степківка, Старі Бабани, Городецьке, Бабанка, Паланочка, Войтівка, Ксьондзівка, Бабаночка, Аполянка, Паланка, Полянецьке, Сушківка, Собківка, Старі Дмитрушки, Новомолодецьке, Кочубіївка, Звірки, Псярівка, Громи, Кочержинці, Гродзева, Олександрівка, Старомолодецьке, Соколівка, Кищинці, Томашівка, Кінашовка, Маньківка, Дзендзеліївка, Помийники, Краснополка, Подобна, Берестовець, Цеберманівка, Яроватка, Нестерівка*. Загалом було конфіковано 42 населених пункти [27, 19].

Перелік населених пунктів Уманського повіту на 1834 рік: містечка: *Буки, Покотилова, Тальне, Торговиця*; села: *(Мала) Соколівочка, Антонівка, Багва, Безпечна, Березівка, Білашки, Білі Млини, Ботвинівка, Вербовата, Верхнячка, Вишнопіль, Володимирівка, Вороне, Глибочек, Голяківка, Гордашівка, Городниця, Давидівка, Добра, Довгеньке, Дубова, Заячківка, Зелений Ріг, Зеленьків, Іванька, Кам'янече, Кислин, Кобринова Гребля, Кожухівка, Колодисте, Коржева, Коржевий Кут, Корсунка, Косенівка,*

Красний Кут, Красноставка, Крачківка, Кривець, Криві Коліна, Кузьмина Гребля, Любашівка, Купенковата, Кути, Ладизжинка, Лащівка, Лацова, Лебединка, Левківка, Лезезина, Лещинівка, Майданецьке, Максимівка, Митьківка, Мошурів, Небеліївка, Нерубайка, Нова Гребля, Обозівка (Язубець), Оксанина, Ольшанка, Юрадівка, Оситна, Острівець, Охматів, Паланочка, Папужинці, Пеніождова, Перегонівка, Підвисоке, Побійна, Погоріла, Полковнича, Полонисте, Попівка, Посухівка, Поташи, Рижавка, Ризина, Роги, Рогова, Романівка, Ропотуха, Росохватець, Росошки, Рубаний Міст, Русалівка, Свердлікова, Свинарка, Синиця, Сичівка, Станіславівка, Табанова, Талалаївка, Тальянки, Текуча, Тимошівка, Томашівка, Ухожа, Фурманка, Хижна, Христинівка, Чайківка, Черповоди, Чорна Кам'янка, Шарина, Шельпахівка, Шукайвода, Щеснопіль, Юрківка, Юрпіль, Янківка; слободи Бровар та Лисобик [27, 230–233].

Статус містечка в Уманському повіті (Умань – місто) у 40-х роках ХІХ століття мали: *Соколівка, Тогровиця, Ладизженка, Буки, Тальне, Покотилове [42, 476].*

З ініціативи російського уряду у 40-х роках були ліквідовані такі села, як *Свинарка, Собківка, Гереженівка, Пеньківка, Танське, Бабаночка*. Жителів відповідно було переселено в *Бабанку, Аполянку, Гродзеву, Доброводи [20].*

У 60-х роках ХІХ ст. Уманський повіт ще зберігає, хоча і частково, звичний для ХVІІІ ст. поділ на ключі. На цей час відомі такі ключі: Іванський (власник князь Любомирський), Підвисочанський (Станіслав Потоцький), Тальнівський (гр. Ольга Шувалова). Всі інші населені пункти розпорочені між індивідуальними власниками, які в кращому випадку володіють 2–3 селами. Конфіскований у графа Олександра Потоцького у 30-х роках Уманський ключ та куплена в 40-х роках у Софії Кісельової (гр. Потоцької) частина Торговицького ключа утворюють казенне землеволодіння в повіті [25, 353–579].

1893 р. в Уманському повіті було 165 населених пунктів, з них у 138 були церкви [33, 58].

На зламі XIX–XX ст. до складу Уманського повіту входило 202 населених пунктів, з них 8 міст і містечок, 144 села з церквами, 16 сіл без церков, 18 хуторів і ферм, 1 селище (поселок), 2 урочища, 2 залізничні станції, 11 залізничних будок. Повіт поділявся на волості: Бабанську, Верхняцьку, Краснопільську, Кузьминську, Маньківську, Мошурівську, Оксанинську, Ладиженську, Орадівську, Підвисоцьку, Посухівську, Тальнівську, Уманську, Хижнянську, Русалівську, Тальянецьку (Тальянки), Шаульську. Волості були неоднаковими за кількістю населених пунктів, серед яких зустрічаємо селянські, казенні та власницькі [3].

Нових великих поселень не зустрічається, але увагу привертають назви ферм (*Затишок, Товста, Дубина, Мордасова, Степова / Степна, Ольгина, Мар'янка, Леонівка, Зарудна, Одая, Журавская, Фурманська, Чепурковського*), хуторів (*Белецького, Панський, Майстрянка, Семидуби, Віла, Одая, Колонія, Задубовенька*), урочищ (*Звірки, Ревуха*) [3].

Уманський повіт займав III місце у Київській губернії за розмірами – 13774,2 кв. верст. З півночі на південь – від Бастечко до Табанової – відстань 82 версти, а з заходу на схід – від Сичівки до Мар'ївки – 73 версти. Статус міста у повіті мала тільки *Умань*, а 7 були містечками (*Антонівка, Буки, Дубова, Іваньки, Покатилово, Тальне, Торговиця*) [3].

У 1914 р. була створена ініціативна група, що збирала підписи під заявою про створення Уманської губернії (відповідь на спроби черкашан).

Під впливом першої світової війни (1914–1918 рр.) було перейменовано населені пункти, що мали німецьке походження. Так, на Уманщині у 1915 р. було змінено назву *Цеберманівка* на *Іванівку* [15, 592].

До революційних подій 1917–1920 рр. кількість населених пунктів та територіально-адміністративний поділ Уманщини, в основному, був незмінним.

У XX ст., за часів Радянської влади, зміни торкнулися переважно територіально-адміністративного поділу Уманщини, незначна кількість сіл

була перейменована, деякі тимчасово припинили своє існування (у роки німецької окупації, наприклад буде знищено с. *Острівець*).

З січня 1920 року по січень 1923 року Умань була повітовим містом Київської губернії, а з січня 1923 року по жовтень 1930 року, в зв'язку з адміністративною реформою, – окружним центром Уманського округу. До складу округу входила 17 адміністративних районів (Маньківський, Букський, Монастирищенський, Уманський та інші) та 388 сільських рад [50, 91].

З жовтня 1930 року Умань стала районним центром Вінниччини. Частина історико-географічної Уманщини (Бабанський, Тальнівський райони) входили до складу Київської області. Умань тільки у 1932 р. увійшла до складу Київської області УСРР. На 1936 р. Уманський район складався з 17 сіл [50, 91].

7 січня 1954 року було утворено Черкаську область, до складу якої увійшло три міста обласного підпорядкування – *Черкаси, Сміла, Умань* і 30 районів Київської, Полтавської, Кіровоградської та Вінницької областей [15, 67–68].

До складу історико-географічної Уманщини входять сучасні райони Черкаської області: Маньківський (29 населених пункти), Тальнівський (42), Уманський (54), Христинівський (36), а також окремі села Монастирищенського району. Частина поселень Новоархангельського району Кіровоградської області (до Торговиці включно) також відноситься до історико-географічної Уманщини. Усі ці землі тяжіють у ХХ ст. до Умані, як у соціально-економічній, так і в культурно-духовній орієнтації [15, 433, 520, 545, 599].

За Радянської доби виникнення або заснування нових населених пунктів майже не зафіксовано (*Жовтневе, Політвідділовець*). У цей період маємо справу із перейменуванням окремих населених пунктів.

Так, у 1935 р. с. *Панський Міст* (раніше хутір) було перейменовано у *Чапаєвку*, 1941 р. с. *Помийники* – у *Вікторівку* (на честь В. С. Близнюка),

1946 р. с. *Ксьондзівку* – у *Пугачівку*, 1967 р. с. *Босівку* – у *Зоряне* [15, 481, 591, 592, 624].

Отже, у XVIII–XX ст. кількість населених пунктів на Уманщині була нестійкою, статус міста або містечка мала незначна частина денотатів. Певну розбіжність у даних щодо міст і сіл у XVIII–XIX ст. можна пояснити, помилками при укладанні документів. Переважна більшість населених пунктів виникла до 1768 року, що пов'язане з перманентними колонізаційними хвилями українців із Західної України та Полісся, а також Лівобережжя, на територію Східного Поділля. Цю колонізацію не зупинили ні страх татарських нападів, а ні відродження магнатсько-шляхетського панування в регіоні.

Частина міст і сіл відродилася замість старих поселень, що свідчить про історичну пам'ять українців на генетичному рівні, а також про те, що Уманщина ніколи повністю не обезлюднювалась.

СКЛАД І СТРУКТУРА «СЛОВНИКА ОЙКОНІМІВ УМАНЩИНИ»

Словник охоплює 364 назви населених пунктів Уманщини, кожній з яких присвячено окрему словникову статтю з результатами географічних, історичних та лінгвістичних досліджень. Усі ойконіми розміщено в алфавітному порядку (своєрідна данина лексикографічній традиції).

Словникова стаття має такий вигляд:

а) *реєстрове слово (ойконім)* зафіксовано за довідником «Українська РСР. Адміністративно-територіальний устрій (на 1 січня 1987 р.)»;

б) *тип поселення* подано скорочено (м., смт., с., сел., х. тощо);

в) *локалізація денотата* (вказано район (двобуквена аббревіатура) та сільрада (трибуквена аббревіатура), крім міст обласного підпорядкування. Зниклі географічні об'єкти ідентифіковано вказівкою на район, до якого вони були або могли би бути віднесені на той час);

г) *історичні писемні свідчення* (зазначено роки першої писемної згадки про пропріатив, умови заснування поселення);

г) *варіанти географічної назви* (перша їх фіксація в документах та інформація про причини зникнення денотата або його стан на сьогоднішній день);

д) *лінгвістичний коментар* (встановлено етимологізацію пропріатива з залученням відповідного фактичного матеріалу української, давньоруської та інших слов'янських мов. Якщо денотат протягом свого історичного розвитку мав кілька назв, то проаналізовано всі зафіксовані оніми).

Технічно-комп'ютерні особливості лексикографічної праці такі: реєстрове слово виділено «жирним» шрифтом; його варіанти – «курсивним» і «жирним»; етимон – «курсивним».

СЛОВНИК ОЙКОНІМІВ УМАНЩИНИ

1. **Авра́мівка** – с., Мс. Ймовірно, існ. у 1620–1630 рр. [30, 21]. 1787 – *Абраатовка* [7, VII, 2, 580]. 1790–1791 – *Абраатовка* [7, VII, 2, 703]. 1864 – (передмістя) *Аврамовка* [176, 335]. 1924 – *Аврамівка при Монастирищенській цукроварні* (посилок-передм.) [206, 116]. 1926 – *Аврамівка* [207, 147]. 1987 – приєдн. до смт. Монастирище [230, 468]. Н. – відантроп. першопосел. суф. дер., пор. ОН *Аврамь, Авраам* (1398) [194, I, 64]; див. також ОН *А. Авраменко* (1649) [183, 134]. Варіант: локат.-квалітат. н.-сл.-сп. (ойк., ад'єкт. (див. № 988) та апел. *цукроварня* – “цукровий завод” [195, XI, 247].

2. **Аврашо́к** – х., Мс. Як н. п. згад. у 1926 р. [207, 147]. Знято з обл. н. п. Локат. н. із демін. суф., пор. ГТ *овраг* – “яр; вузька глибока западина із стрімкими узбіччями; балка; високий крутий берег, який обмивається річкою” [45, 133; 194, II, 585; 143, 650].

3. **Ада́мівка** – х., Мс. 1924 – х. *Адамівка* [206, 90]. Знято з обл. н. п. Ойк. – відантроп. дер., який вказує на першого поселенця (власника), пор. ОН *Адамь* (1391) [194, I, 65].

4. **Анто́нівка** – с., Мн. Існ. з 1781 р. [176, 359]. На думку І. Степовенко, с. виникло у 1829 р. [213]. 1834 – (передм. Буків) *Антоновка* [176, 359]. 1857 або після 1861 рр. князь А. Любомирський приєдн. до Буків [213]. 1885 – м. *Антоновка* [5, 17]. 1895 – м. *Антоновка (Букская)* [209, 276]. 1924 – с. *Антонівка* [206, 26]. 12. 07. 1958 – приєдн. до Буків [247]. Н. – відантроп. суф. дер., див. ОН першопоселенця селянина *Антоня* [213]. Варіант: локат.-квалітат. н.-сл.-сп. (ойконім та ад'єкт.), див. № 29.

5. **Анто́нівка** – с., К.-Гр., Тл. Згад. у 1659 р. [54, 16]. 1787 – *Антопóвка* [7, VII, III, 580]. 1800 – *Антоновка* [9]. 1885 – д. *Антоновочка* [5, 18]. 1924 – с. *Антонівка* [206, 89]. Н. – відантроп. першопос. дер., пор. ОН *Антонь* [44, IV, 549]. Варіант: демінутивна н.

6. **Антонівка** – с., Ант., Ум. I пол. XVIII ст. – с. *Антонівка Хащоватська* [74, 589]. 1766 – *Antonowka* [7, VII, III, 196]. 1834 – *Антоновка* [176, 370]. 1924 – с. *Антонівка* [206, 78]. Гіпотези походження н.: 1) від ОН першого поселенця козака *Антоня Пересунька*; 2) від імені старшого сина власника Франца Бжозовського [140, 149]. На нашу думку, н. – відантроп. першопосел. суф. дер. Варіант: посесив.-локат. н., пор. с. *Хащувате* (Кіровоград. обл.) [230, 151]; див. також апел. *хащі* – “густий ліс” [45, 200].

7. **Антоніна** – с., Цбл., Мс. 1775 – *wieś Antonina* [7, V, II, 214]. 1895 – д. *Антонина* [209, 150]. 1924 – с. *Антонина* [206, 90]. 1926 – с. *Антоніна* [207, 147]. Н. – ном. ел. синг. посесив, пор. ОН *Антонина* [44, IV, 549].

8. **Антоновская** – сл., Мс. У 1864 р. існ. як окрема частина м. Цибулів – *Антонина слобода* [176, 330]. 1887 – сл. *Антоновская* [202]. Знято з обл. н. п. Н. – ойконіміз. ад’єкт. з локат. значенням, див. № 7.

9. **Аполянка** – с., Апл., Ум., I пол. XVIII ст. – *Полянка* [51]. 1766 – *Polanka* [7, V, II, 195]. 1790–1791 – *Appolanka* [7, V, II, 700]. 1800 – с. *Поланка* [9]. 1834 – с. *Аполянка* [176, 347]. 1924 – с. *Аполенка* [206, 73]. 1926 – с. *Аполянка* [207, 147]. Локат. преф. ойк., мотивований ГТ, пор. *полянка* – “прогалина в лісі, просіка; невеликий луг; підвищений луг” [45, 157]. Сучасна н., ймовірно, – деформований дер., утворений під впливом польської мови.

10. **Бабасва** – х., Ум. Існ. у 1924 р. як х. *Бабайва* [206, 82]. 1926 – *Бабасва* [207, 147]. Знято з обл. н. п. Н. – ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Бабаев* [26, 18].

11. **Бабанка** – с., Ббн., Ум. Перша зг. – XVII ст. [74, 571]. 1766 – *Babanka* [7, V, II, 195]. 1834 – с. *Бабанка* [176, 348]. Н. – відгідрон. локат. дер., пор. р. *Бабанка* (ліва притока Ятрані, басейн Південного Бугу) [193, 25]; див. також ОН *Бабань* (1495) [226, 33], *Ивашко Бабанський* (1649) [183, 134].

12. **Бабанський при заводському господарстві** – х., Хр. Згад. у 1924 р. [206, 81]. Знято з обл. н. п. Локат.-кваліт. н.-сл.-сп. (ад'єкт. та прикм.-ім. сл.-сп. у значенні АГТ), див. № 11.

13. **Багачівка** – с., Врб., Хр., 1926 – **Богачівка** [207, 147]. 1981 – с. **Багачівка** [248, 23]. Н. – відапел. суф. дер., пор. апел. *багач* – “багата людина, багатий” [44, I, 17].

14. **Багва** – с., Бгв., Мн. Відоме з XVIII ст. [74, 453]. До 1918 р. – **Багва-Серебряна** (незадокументовано) [53]. У тексті – **Багва**, **Бави** (урочище) [111, III, 176]. 1787 – **Вагва** [7, V, II, 580]. 1824 – с. **Багва** [176, 362]. Н. – див. № 31. Варіант: локат.-першопос. н.-сл.-сп.: за переказами, тут першим поселився козак *Серебрян* [53]; пор. також *серебряна* < *срібна*.

15. **Бажаторина** – х., Мс. 1924 – х. **Бажатарня** [206, 89]. 1926 – х. **Бажаторина** [207, 147]. Знято з обл. н. п. Н. – ойконіміз. АГТ, пор. апел. *бажантарня* – “фазанник, фазанячий двір” [31, 57].

16. **Балка** – х., Тл. Зафіксований у кін. XIX ст. біля с. Антонівка. 1895 – х. **Балка** [209, 100]. Знято з обл. н. п. Локат. н. – ойконіміз. ГТ, пор. апел. *балка* – “яр; заглибина у місці водоймища; яр, покритий лісом; долина; яр у степу; глибокий обривистий яр; яр на території кар'єру; ущелля; вузька протяжна низина, долина; старе русло річки; луг заливний; підвищення” [8, 38; 44, I, 25; 47, I, 43; 45, 17–18]; див. також ОН *Балко* [50, 64].

17. **Бачкурине** – с., Бчк., Мс. Відоме з 1620–1630 рр. [30, 21]. 1765 – *wieś Baczkiuryn* [7, V, 2, 194]. 1864 – **Бачкуринь** [176, 336]. 1887 – **Бачкурино** [202]. Кін. XIX – поч. XX ст. – **Бочкуринь** [81]. 1924 – **Бачкурино** [206, 79]. 1926 – **Бачкурин** [207, 147]. 1946 – **Бачкурине** [228, 25]. Відантроп. посесив. дер. (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Бачурин* (1545) [26, 28], *Бача* (1539) [226, 43].

18. **Березівка** – с., Брз., Мн. Відоме з 1764 р. [176, 359]. 1766 – **Berezowka** [7, V, 2, 196]. 1776 – *wieś Berezuwka* [7, V, 2, 272]. 1834 – с. **Березовка** [176, 359]. 1924 – с. **Березівка** [206, 78]. За переказами, ойк. –

кваліт. відфлоролексемний дер. [131, 15]. На нашу думку, н. – відантроп. суф. ойк., пор. ОН *Береза* (1671) [50, 22].

19. **Берестовіць** – с., Брс., Ум. За часів монголо-татарської епохи згад. поселення *Берест* [140, 156]. Відоме з XVIII ст. [74, 589]. 1776 – *wieś Berestowiec* [7, V, 2, 272]. 1834 – *Берестовець* [176, 350]. 1926 – *с. Берестівець* [207, 147]. 1946 – *с. Берестовець* [228, 292]. Н. – кваліт. відфлоролексемний суф. дер., пор. апел. *берестовий* < *берест* – “листяне дерево з коричнево-сірою корою і овальними, на кінці загостреними листками, яке використовують для живоплотів та захисних лісонасаджень; кора, луб берези” [140, 156; 195, I, 160]. Варіант: ойконіміз. флоролексема.

20. **Бері́нка** – с., Тл. Існувало у 1659 р. [54, 16]. 1765 – *w. Bierzynka* [7, VII, 3, 31]; *с. Бержинка* [там само]. 1800 – *с. Беринка* [9]. 1887 – *Беринка (Яновка)* [202]. 12. 07. 1958 – приєднано до с. Лісове [247]. Н. – локат. відгідрон. демін., пор. *р. Бережанка* (ліва притока Гірського Тікичу) [193, 40]. Варіанти гідроніма: *р. Беринка* [176, 353], *р. Бержинка* [209, 277]. Версія про відантроп. походження н. (від ОН власника *wielmoznego Onofrego Bierzyńskiego* (1765 р.) суперечить історичним фактам, оскільки с. уже існувало [54, 16]. Варіант: відантроп. посесив. суф. дер. (від ОН пана *Яна*) [54, 17].

21. **Быдлѡвскаго** – х., Мс. Біля с. Новосілка. 1895 – *х. Быдловскаго* [209, 152]. Знято з обл. н. п. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Быдловскіе* [227, I, 68].

22. **Біла́шки** – с., Блш., Тл. Перша зг. – 1649 або 1674 р. [74, 538; 54, 18]. 1787 – *Bialaszki* [7, V, 2, 578]. 1834 – *с. Бѣлашки* [176, 357]. 1895 – *с. Бѣлашка* [209, 277; 83]. 1924 – *с. Білашки* [206, 85]. Гіпотези походження н.: 1) від запасів білої глини; 2) від апел. *білаш* – “білий хліб” [54, 18]; 3) від *р. Бѣлашка* (1834) (ліва притока Тальянки, права притока Гірського Тікичу) [193, 53]. На нашу думку, це – родова н., пор. ОН *Белашко / Белаш* [262, 13; 15, 51], *Д. Бѣлашъ* < суф. утворення від слов. автохт. ім.-компози́та на зразок *Белизаръ, Белиславъ* [184, 532]. Варіант: ген. синг. ел. посесив.

23. **Білецького** – х., Мн. 1924 – х. **Білецького** [206, 79]. Знято з обл. н. п. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Бһлецький* (1649) [184, 532].

24. **Білий Брід** – д., Тл. Сучасна пд. частина с. Лащова [176, 355]. 1766 – *wieś Biały Młyn* [7, V, 2, 196]. 1834 – **Бһлые Млыни** (**Бһлый Бродь**) [176, 355]. 1885 – **д. Бһлые-Млины** [5, 23]. 1887 – **Бһлые Млына** (**Бродь**) [202]. 1895 – с. **Лащева** и д. **Бродь Бһлый** (**Млыны Бһлые**) [209, 283]. 1926 – **Білий Брід** [207, 147]. Приєднано до с. Лащова. Локат.-кваліт. н.-сл.-сп., пор. апел. *брід* – “мілке місце річки; заболочена, важкопрохідна частина дороги” [44, I, 100; 26, 14; 71, I, 237], *млин* – “споруда, що розмелює зерно на борошно за допомогою вітряної, водяної, парової та ін. енергії” [195, IV, 764]. Прикметник вказує на білуватість вапнякового походження, пор. *білий* – “який має колір крейди, молока, снігу; чистий” [195, I, 181; 44, I, 64]. Варіант: локат. н.-сл.-сп. (ойк.+ойк.).

25. **Бондаруків** – х., Ум. Як н. п. згад. у 1924 р. [206, 78]. Знято з обл. н. п. Ген. плюрал. ел. посесив, пор. ОН *Бондарук* (1649) [184, 530].

26. **Ботвінівка** – с., Бтв., Хр. Відоме з XVII ст. [74, 620]. Згад. у 1751 р. [176, 365]. 1766 – *wieś Botwinowka* [7, V, 2, 197]. 1834 – с. **Ботвиновка** [176, 365]. 1924 – с. **Батвинівка** [206, 88]. 1926 – **Ботвинівка** [207, 147]. Н. – відантроп. посесив. дер., пор. ОН *Ботвинья* (1552) [226, 62], *Ботвинный* (1649) [184, 530]; див. також апел. *ботвина* – “стебла і листя коренеплідних рослин” [195, I, 223].

27. **Брудуцький** – х., Хр. Як н. п. згад. у 1924 р. [206, 82]. Знято з обл. н. п. Ном. синг. ел. посесив, пор. ОН *Брудуцький* < *Бруда* (1591) [141, 27].

28. **Букалєнко** – х., Мн. Як н. п. згадується у 1924 р. [206, 74]. Знято з обл. н. п. Н. – ном. синг. ел. посесив, пор. ОН *Букаленко* < *Букало* [7, III, 3, 370], *Букаль* (1147) [141, 30].

29. **Букі** – смт., Бцк., Мн. Відоме з кін. XVI ст. 1592 – **міст. Струсьгород** (**Струсь-град**) [66, 23; 278, 61; 74, 442–444]. 1603 – **мһст. Буковь** (**Струсь городь**) [7, VII, 2, 387], *miasta Bukow* [там само, 561].

1613 – *Вики* [163, 42]. 1653 – *городокъ Буки* [2, X, 100]. 1834 – *мест. Буки із передм. Антоновка* [176, 358]. 1924 – *міст. Буки* [206, 74]. За переказами, раніше с. іменувалося *Биками* (у трясовині потонули бики), що мало ймовірно [131, 26]. Гіпотези походження н.: 1) від букових лісів [217]; 2) від гідроніма *Бики* [131, 28]; 3) апел. *бук* – “глибоке місце під водоспадом чи під колесом млина; букалице, место под мельничным колесом, где вода вымывает омут” [143, 99; 47, I, 139; 176, 359; 96, 73–74]; 4) від ОН *Бук* у множ. [278, 61]; 5) від прізвища переселенців із Закарпаття [96, 73–74]. На нашу думку, н. – відантроп. плюрал. дер., пор. ОН *Бука* (1052) [141, 29], (1377) [226, 68]. Варіанти: 1) відантроп. посесив. композит, пор. ОН гралицького магната *Струся* [278, 61]; 2) ойконіміз. присвійн. прикм.; 3) описова н. (АГТ + ойк. + сполуки слів зі значенням уточнення).

30. **Буковеччина** – х., Мс. Зареєстровано у 1946 р. як х. [228, 25]. 12. 07. 1958 – приєднано до с. Теолин [247]. Відойкон. суф. дер. (див. № 29); пор. також ОН *Буковские* (XVI ст.) [26, 53].

31. **Веліка Севастянівка** – с., Всв., Хр. Виникло на поч. XVII ст. [74, 620]. 1613 – *Sebastiowka* [163, 42]. 1829 – *местечко Себастіоновка* [84]. 1924 – *с. Велика Севастьянівка* [206, 79]. 1946 – *с. Велика Севастянівка* [228, 293]. Н. – відантроп. першопос. дер., усклад. кваліт. прикм., пор. ОН *Севастіян* > *Севастян* > *Севостян* (1649) [183, 559]. Варіант: відантроп. першопос. суф. н.

32. **Вербівка** – с., Хр. 1885 – *д. Вербовка* [5, 24]. 1924 – х. *Вербівка* [206, 88]. 12. 07. 1958 – *с. Вербівка* приєднано до с. Ліщинівка [246]. Відфлоролексемний дер. [273], пор. апел. *верба* – “дерево або кущ з гнучким гіллям...” [195, I, 325]; див. також ОН *Верба* [50, 128].

33. **Вербувата** – с., Вбв., Хр. Відоме з I пол. XVIII ст. [74, 620]. 1761 – *с. Вербовата* [176, 367]. 1787 – *Werbowata* [7, V, 2, 579]. 1924 – *с. Вербовате* [206, 88]. 1926 – *Вербовата* [207, 149]. 1989 – *с. Вербувата* [249, 89]. Поблизу с. росло багато верб [176, 367]. Н. – ойконіміз. відфлоролексемний прикм., пор. *вербуватий* < *верба* (див. № 32).

34. **Верхнячка** – смт., Врх., Хр. Засноване наприкінці XVI – на поч. XVII ст. як **Яворовець** [74, 610; 96, 64; 278, 76]. Перша зг. – 1646 р. (1648 р.) [74, 611; 278, 76]. 1785 – **с. Верхнячка** [176, 367]. 1787 – **Wierzchniaczka** [7, V, 2, 579]. 1790–1791 – **Wierzchniaczka** [7, V, 2, 701]. 1885 – **с. Верхнячка** [5, 25]. Н. мотивована місцерозташуванням пос. (у верхів’ї р. Уманка) [96, 64; 278, 76; 176, 367], пор. ГТ *верх* – “верхня частина чого-небудь на противагу низу” [262, 23]; див. також *р. Верхнячка* [278, 76]. Давня н. – відфлоролексемний суф. дер., пор. апел. *яворовий* < *явір* – “дерево родини кленових з великим п’ятилопатеvim листям; білий клен (іноді цим словом називають осокір та деякі інші тополі” [195, XI, 620]; див. також ОН *Яворь* (1212) [141, 211].

35. **Весéле** – с-ще, Тл. 1926 – **х. Веселий** [207, 149]. 1966 – с-ще **Веселе** [247]. 3. 07. 1970 – знято з обл. н. п. [246]. Ойконіміз. емоц.-експрес. прикм. з позитивним забарвленням, пор. *веселий* – “приємний на вигляд, світлий, яскравий” [195, I, 339]; див. також ОН *Весель* (1415) [141, 37], *Весельй* (1567) [26, 66].

36. **Весéлий Га́й** – х., Тл. 1946 – **х. Веселий Гай** [228, 289]. 12. 07. 1958 – приєднано до с. Гордашівка [246]. Локат.-кваліт. н.-сл.-сп. (ойконіміз. кваліт. емоц.-експрес. прикм. та ГТ), пор. *гай* – “невеликий, переважно листяний ліс” [44, I, 265; 49, 23; 141, 61; 195, II, 15; 236, I, 382; 143, 137].

37. **Весéлий Ку́т** – с., Вск., Тл. Відоме у 1659 р. [54, 16]. 1765 – **w. Wesoly Kqt** [7, VII, 3, 31]. 1800 – **с. Весельй Куть** [9]. 1885 – **с. Куть-Весельй** [5, 45]. 1905 – **с. Весельй куть** [85]. 1924 – **с. Веселий Кут** [206, 84]. За переказами, с. було зручним закутком для відпочинку мандрівників у межиріччі Макшиболот [54, 16]. Локат.-кваліт. н.-сл.-сп. (емоц.-експрес. прикм. та ойконіміз. АГТ), пор. *веселе* – “гарне, чарівне” [278, 77], *кут* – “хутір; тип поселення, де жила біднота” [44, II, 333; 143, 322; 195, IV, 418–419]. Селяни, користуючись правом “пільгових років”, не сплачували податки й жили весело та вільно [54, 16].

38. **Веселівка** – с., Рзс., Хр. До 1967 р. – *Голяківка* [74, 622]. Відоме з 1756 р. [176, 367]. 1924 – с. *Голяківка* [206, 88]. 1967 – *Веселівка* [74, 622]. Давня н. – відапел. суф. дер., пор. *голяк* – “б҃днякъ, голякъ” [44, I, 307]; див. також ОН *Голякъ* (1218) [141, 61]. Сучасна н. – емоц.-експрес. суф. дер. (від прикм. *веселий*).

39. **Віла** – х., Тл. У 1895 р. зареєстровано біля с. Криві Коліна [206, 278]. Знято з обл. н. п. Локатив. н. (ойконіміз. ГТ), пор. *вила* – “яр, розділений на дві частини; підвищення, що має три розгалуження; місце злиття двох річок” [44, I, 166; 127, 221; 108, 281; 143, 122]; див. також ОН *Вила* (1233) [141, 38].

40. **Винничуків** – х., Мн. Відоме у 1926 р. [207, 149]. Знято з обл. н. п. Відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Винничукъ* [7, VI, 2, 134].

41. **Вихватнюк** – х., Хр. Відоме у 1926 р. [207, 149]. Знято з обл. н. п. Н. – ном. синг. ел. посесив, пор. ОН *Вихватнюк*.

42. **Вишнóпіль** – с., Вшн., Тл. Перша зг. – 1766 – *Wyszniopol* [7, V, 2, 195]. 1787 – *Wisniopole* [7, V, 2, 578]. 1790–1791 – *Wiszniopol* [7, V, 2, 702]. 1800 – (помилк.) *Вынополь* [9]. 1834 – с. *Вышнополе* [176, 360]. 1885 – с. *Вишнополь* [5, 25]. 1887 – *Вышно Поле* [202]. Кін. XIX – поч. XX ст. – с. *Вышно-поле* [81]. 1924 – с. *Вишнопіль* [206, 85]. За переказами, н. занесли переселенці з Поділля [54, 18; 74, 530]. С. розміщене серед насаджень вишень. Н. – кваліт. композит (флороприкм. та ГТ *поле*) [96, 90], пор. *поле* – “безліса рівнина, рівний великий простір” [195, VII, 61]. Варіант н. – аналогічне сл.-сп.

43. **Вишнóпіль** – х., Ум. 1926 – *Вишнопіль* [207, 149]. Знято з обл. н. п. Н. – див. № 42.

44. **Вікторівка** – с., Вкт., Мн. Відоме з XVIII ст. [74, 453]. До 1941 р. – *Помийник* [74, 453]. 1766 – *wieś Potuńnik* [7, V, 2, 196]. 1834 – с. *Помойникъ* [176, 350]. 1895 – с. *Помоіник* [209, 287]. Кін. XIX – поч. XX ст. – с. *Помоиникъ* [81]. 3 9. 04. 1941 – с. *Вікторівка* [74, 453]. Меморіальна н. (в

честь голови ТСОЗ *Віктора Близнюка* [74, 453]. Варіант: кваліт. суф. н. (погану за смаковими якостями воду називали поміями), пор. *поміи* – “рідка недоброякісна несмачна страва” [195, VII, 118].

45. **Вікторівка** – с., Шкв., Хр. Давня н. – *Одай* [30, 49]. 1895 – *д. Викторівка (Годай)* [209, 152]. 1924 – *с. Вікторівка* [206, 80]. 1926 – *с. Вікторівка* [207, 149]. Відантроп. суф. дер. невідомої мотивації, пор. ОН *Віктор* [224, 67]. Варіант: локат. н. (ойконіміз. ГТ), пор. *одай* – “загон для рогатого скота вне села” [44, III, 38].

46. **Вільна** – с-ще, Шбс., Мс. 1946 р. – х. *Вільний* [228, 25]. 1987 – с-ще *Вільна* [230, 318]. Ідеолог. н. (ойконіміз. кваліт. прикм.), пор. апел. *вільний* – “ніким не гноблений, не поневолюваний; незалежний, самостійний” [195, I, 674].

47. **Вільшана-Слобідка** – с., Дбв., Ум. 1834 – окрема слобода біля с. Ольшанка [176, 375]. 1885 – *д. Ольшанская-Слободка (Тимошевка)* [5, 55]. 1887 – *Ольшанская Сл.* [202]. 1895 – *д. Слободка Ольшанская (Вільшанка Мала, Тимошевка)* [209, 289]. Кін. XIX – поч. XX ст. – *с. Сл. Ольшанка* [81]. 1905 – *д. Ольшанская слободка* [85]. 1924 – *с. Вільшанська Слободка* [206, 73]. 1926 – *Вільшан. Слоб.* [207, 149]. 1946 – *с. Вільшана-Слобідка* [228, 407]. Варіант: *Вільшано-Слобідка* [140, 157]. Локат.-кваліт. н.-сл.-сп. (ад’ект. та АГТ), див. № 48; пор. також *слободка*, *слобідка* – “поселення на Україні в XVII–XVIII ст., жителі яких тимчасово звільнялися від феодальних повинностей, мали якісь пільги, привілеї, т. зв. “слободи”; село з жителями, які займаються ремеслами, працюють на підприємствах; відокремлена частина великого села” [10, 73–74; 12, 95; 60, XXX, 373; 143, 508; 150, 386; 226, 113; 236, III, 672; 278, 325]. Варіанти н.: 1) локат.-кваліт. композит (ойконіміз. ад’ект. та АГТ); 2) ойк. та кваліт. прикм. (див. № 48); 3) відантроп. суф. дер., пор. ОН *Тимошъ* (1409) [141, 193] < *Тимофій* [191, 102]. Власник с. Фома Метелицький поділив свої землі між синами і заселив частину кріпаків із Вільшанки [140, 157].

48. **Вільшанка** – с., Дбв., Ум. Відоме з XV ст. Давня н.: **Вільховецька фортеця** [140, 159]. 1766 – **Olszanka** [7, V, 2, 195]. 1800 – **Велика Вільшанка** [140, 159]. 1825 – с. **Ольшанка** [176, 375]. 1895 – с. **Ольшанка (Вільшанка)** [209, 285]. 1924 – с. **Вільшанка** [206, 73]. Кваліт. демін. н. (у вільхових чагарниках була заснована сторожова вежа) [140, 159], пор. *вільха* (діал. *ольха, ільха*) – “рід дерев і кущів з родини березових” [10, 43; 44, I, 238; 49, 21; 150, 308; 195, I, 675–676; 278, 83–84]; див. також ОН *Вільха* [162, 99]. Варіанти н.: 1) кваліт. н.-сл.-сп. (якісний прикм. та відфлоролексемний суф. дер.); 2) кваліт. н.-сл.-сп. (прикм. та АГТ), пор. *фортеця* – “укріплений пункт з міцними капітальними спорудами, постійним гарнізоном, озброєнням та різними запасами, признач. для тривалої кругової оборони” [195, X, 628].

49. **Вільшанка** – с., Хр. Згадується як н. п. у 1926 р. – х. **Вільшанка** [207, 149]. Н. – див. № 48.

50. **Владиславчик** – с., Кнж., Мс. Виникло у 1823 р. як *слобода* [30, 38]. 1864 – д. **Владиславчикъ** [176, 332]. 1924 – с. **Владиславчик** [206, 89]. Відантроп. демін. н., від ОН сина Іпполіта Рогозинського *Владислава* [30, 38]; див. також ОН *Владиславъ, Владиславець, Владиславко* (1139) [141, 41; 44, IV, 550; 50, 22; 193, I, 179].

51. **Вовченків** – х., Ум. Як н. п. існувало у 1924 р. [206, 86]. Знято з обл. н. п. Ген. плюрал. ел. посесив, пор. *И. Вовченко, Вовчинко* (1649) [183, 131; 50, 122].

52. **Волкова** – х., Ум. 1924 – х. **Волкова** [206, 86]. Знято з обл. н. п. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Волковъ* [240, 59].

53. **Володими́рівка** – с-ще, Срн., Мс. 1887 – **Бурковка (Владиміровка)** [202]. 1895 – д. **Владиміровка (Бураковка)** [209, 278]. 1905 – д. **Владимировка** [85]. 1946 – х. **Володими́рівка** [228, 25]. За переказами, н. походить від ОН першопоселенця, пор. ОН *Володимир* [224, 73], *Владимиръ* (970) [226, 87]. Варіант: відантроп. дер. (можливо, посесив), пор. ОН *Бурак* [226, 126], *Борко* [162, 41].

54. **Ворóнино** – х., Жш. 1895 – х. **Воронино** [209, 152]. Знято з обл. н. п. Відантроп. посесив. дер. (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Воронь* (1392) [85, 151], *Ворона* (1458) [70, I, 197; 27, 27–28; 59, 48; 26, 72; 226, 94; 7, VII, 2, 9], а також ОН *Воронины* [26, 28]; див. також прикм. *вороний* на позначення відтінку ґрунту.

55. **Гандзюрів** – х., Мн. 1926 – **Гандзюрів** [207, 149]. Знято з обл. н. п. Посесив. дер. (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Гандзюр*, див. *Гандзюкь* [7, VI, 1, Прилож: 405], *Я. Гандзя* (1649) [183, 135].

56. **Гáничів** – х., Мс. Як н. п. існувало у 1924 р. [206, 80]. Знято з обл. н. п. Відантроп. посесив. дер. (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Ганич* [162, 100] < *Ганна* < *Анна* (1649) [184, 535]; див. також ОН *Ганик* (1627) [26, 77], *Ганичекь* < хр. *Iohannes* [141, 56].

57. **Герезе́нівка** – с., Грж., Ум. Відоме з XVIII ст. [74, 589; 140, 161]. 1766 – *Greżynowka* [7, V, 2, 195]. 1790–1791 – *Gredzenowka*, *Gredzeniwka* [7, V, 2, 701, 667]. 1834 – с. *Герезеновка* [176, 347]. 1887 – *Герезановка* [202]. 1924 – с. *Герезенівка* [206, 73]. За переказами, першим тут оселився козак *Гереза*. Відантроп. першопосел. суф. дер., пор. ОН *Герешь*, *Heres* (1498) [193, I, 242; 141, 57].

58. **Глибочо́к** – с., Глб., Тл. Виникло наприкінці XVII ст. [74, 538] або у XVIII ст. [54, 19]. 1765 – *Hluboczka* [7, VII, 3, 30]. 1787 – *Głęboczek* [7, V, 2, 700]. 1790–1791 – *Hluboczek* [7, V, 2, 702]. 1834 – с. *Глибочокь* [176, 357]. 1885 – с. *Глибочекь* [5, 28]. 1887 – *Глубочек* [202]. 1924 – с. *Глибочек* [206, 85]. 1926 – с. *Глибочок* [207, 85]. Кваліт. демін. н., пор. *глибокий* < *глиб* – “глибоке місце в річці” [45, 56]. У цьому місці дуже глибока р. Гнилий Тікич [54, 19; 176, 367].

59. **Горбатéнко** – х., Мн. 1926 – **Горбатенко** [207, 149]. Знято з обл. н. п. Ном. синг. ел. посесив, пор. ОН *А. Горбатенко* (1649) [183, 134].

60. **Гордаші́вка** – с., Грд., Тл. Виникло наприкінці XVII ст. [74, 539]. 1755 – *д. Гордашевка* [163, 31]. 1766 – *Hordyszowka* [7, V, 2, 196]. 1787 – *Ordaszowka* [7, V, 2, 579]. 1790–1791 – *Hordaszowka* [7, V, 2, 702]. 1834 –

с. Гордашовка [176, 355]. 1887 – *Гордышевка* [202]. 1926 – *с. Гордашівка* [207, 150]. Гіпотези походження н.: 1) від імені гунського полковника *Гордаша*; 2) від тривалої зупинки орди (*Орда – Горда*) [54, 18–19]. На нашу думку, н. – відантроп. посесив. дер., пор. ОН *Гордашь* [141, 61], *Орда* (1674) [226, 291].

61. **Городецьке** – с., Гдц., Ум. Відоме з XVII ст. [74, 590], але існує думка, що засноване у XVI ст. [163, 19]. 1745 – *Horodeckie* [7, VI, 2, 75]. 1800 – *с. Городецкое* [9]. 1890 – *Horodeckiey, Horodeckiego* [7, VII, 2, 406, 559]. 1924 – *с. Городецька* [206, 86]. 1946 – *с. Городецьке* [228, 292]. Кваліт. прикм., пор. ГТ *город* – “поле, підготовлене для обробітку; город, присадибна земельна ділянка; земельна ділянка, відведена для вирощування овочів” [45, 63]; див. також АГТ *городець* – “городок, кріпосця, укріплене тином місце, поселення” [47, I, 940; 228, 104]; “місце, де було поселення” [26, 28], ОН *Городецкий* (відтопон. утв.) (1649) [184, 536]. За переказами, у I пол. XVI ст. на підвищенні споруджено острог, який згодом стали називати фортецею-городком [140, 162].

62. **Городніця** – с., Грд., Ум. Відоме з 1795 р. [140, 164]. Давня н. – *Поле Могили* [140, 163]. 1834 – *с. Городнища* [176, 372]. 1890 – *Horodnice* [7, VII, II, 400]. Сучасна н. – локат. суф. дер., пор. АГТ *городок* – “обгороджена ділянка на городі; населених пункт; адміністративний, промисловий, торговий і культурний центр” [45, 63; 195, IV, 751]; див. також *городнища* – “частина стіни укріплення; переплетення з колод, що наповнюється землею чи камінням” [192, 2, 359]; ОН *Городницкий* (1649) [184, 536]. Варіант: ген. синг. кваліт.-посесив. н.-сл.-сп., пор. ОН *Могила* [182, 100], ГТ *поле* (див. № 42); пор. також *могила* – “горб, окрема невисока гора; підвищення; штучно насипаний горб; довгий насип; гребінь, продовгувате підвищення” [278, 231; 45, 121–122]. На території с. є курган (могила), ймовірно, скіфської доби.

63. **Грабовець** – х., Мс. 1885 – *х. Грабовець* [5, 29]. Знято з обл. н. п. Кваліт. відфлоролексемна суф. н., пор. апел. *грабовий* < *граб* – “листяне

дерево або кущ родини березових з гладенькою сірою корою” [195, II, 150]; див. також ОН *Грабъ* [50, 128], *Grabia* (1284) [141, 63].

64. **Грѣбля** – с., Бтв., Хр. Відоме з XVI ст. як *Цибрманівська Гребля* [163, 19]. 1766 – *wieś Cebermanowa Grobla* [7, V, 2, 197]. 1784 – *Цеберманова Вилка* [там само]. 1787 – *Цеберманова* [там само]. 1882 – *Цыбермановская Гребля, Цеберманова-Гребля* [227, I, 870]. 1885 – с. *Цыберманова-Гребля* [5, 77]. 1895 – д. *Гребля-Цеберманова* [209, 153]. 1924 – с. *Гребля Цибрманівська* [206, 80]. 1926 – *Цибрманов Гр.* [207, 159]. 1946 – с. *Гребля* [228, 896]. Локат. н. (ойкон. ГТ), пор. *гребля* – “плотина; рів із валом (оборонна споруда); штучне перекриття води на річці або на ставку; дорога через річку” [44, I, 324; 192, II, 386; 45, 63–64]. Варіант: локат. н.-сл.-сп. (ад’єкт. та ГТ), див. № 110 та апел. *вилка* – “розгалуження дороги; розгалуження русла річки” [45, 41].

65. **Греніченковъ** – х., Мс. 1885 – х. *Гринченковъ* [5, 30]. 1895 – х. *Грениченковъ* [209, 153]. Знято з обл. н. п. Ген. плюрал. ел. посесив., пор. ОН *Гриниченко* < *Гриня* < *Григорій* [224, 93–96]; див. також *Т. Гринченко* (1649) [183, 136].

66. **Гродзѣве** – с., Грд., Ум. Відоме з XVIII ст. [74, 590; 140, 165]. 1766 – *Grodziowa* [7, V, 2, 195]. 1787 – *Grudziowa* [7, V, 2, 700]. 1834 – с. *Гродзева* [176, 347]. 1924 – с. *Гродзево* [206, 73]. 1946 – с. *Гродзеве* [228, 255]. Давня н. – *Гродзева Слобода* [51]. Гіпотези походження сучасної н.: 1) від прізвища уманського наказного полковника *Гродзенко* (*Гродзенко*) [136, 25]; 2) пан *Гродзь* із Білорусії оселив тут першими Ткаченка та Білоруса, які назвали поселення за ім’ям *Гродзя* [140, 165]. Н. – відантроп. посесив. дер. (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Гродзь* [15, 116], *Лусянь Кгродзенко* (1649) [183, 132]. Варіант: посесив.-локат. н.-сл.-сп. (посесив і ойконіміз. АГТ).

67. **Громú** – с., Грм., Ум. Відоме з XVIII ст. [74, 590]. 1766 – *Gromy* [7, V, 2, 195]. 1787 – *Нромy* [7, V, 2, 578]. 1885 – с. *Громы* [5, 30]. 1924 – с. *Громи* [206, 86]. За переказами, с. засноване братами з прізвищем *Громи*

[140, 166]. Родова н., пор. ОН *Громъ* (1545) [226, 120], *Громъ* – суф. утворення від слов. автохт. імені на зразок *Громиславъ* (1649); див. також апел. *громъ* – “гуркіт і грім у хмарах разом із блискавкою; великий гуркіт, тріск” [184, 536].

68. **Громовскóй** – х., Ум. 1887 – х. *Громовской* [202]. Знято з обл. н. п. Локат. н. (ойконіміз. ад’єкт.), див. № 67.

69. **Гуляйка** – с., Кбр., Тл. 1800 – с. *Гуляйка* [9]. 1887 – *Гулайка* [202]. 1895 – с. *Гуляйки* [209, 104]. 1926 – с. *Гуляйка* [207, 150]. За переказами, люди з Кобринового йшли на відгули оселятися [54, 19]. На нашу думку, н. – ген. синг. ел. посесив. дер., пор. ОН *Гуляйко* (1628) [141, 66] < діал. *гуляйко* – “бродяга, нероба” (1649) [184, 537]; див. також ОН *Гуляй* (1539) [226, 123; 26, 91]. Варіант: ном. плюрал. ел. посесив.

70. **Дарпéнка** – х., Ум. Як н. п. відоме у 1924 р. [206, 86]. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Дарпенко*.

71. **Дзенгелівка** – х., Хр. 1924 – х. *Дзенгелівка* [206, 88]. Знято з обл. н. п. Трансойк. н., див. № 72.

72. **Дзензелівка** – с., Дзн., Мн. Відоме з I пол. XVIII ст. [131, 36; 74, 454]. 1790–1791 – *Dzegiełowka* [7, V, 2, 700]. 1829, 1869 – *Зензеліовка*, *Дзенгалевка*, *Дзензеліовка*, *Дзензелевка*, *Дзенгелівка*, *Дзензелівка* [131, 36]. 1834 – с. *Дзендзелевка* [176, 351]. 1895 – с. *Дзенгелевка* [209, 279]. 1924 – с. *Дзенгелівка* [206, 78]. 1946 – с. *Дзензелівка* [228, 279]. Версії походження н.: 1) від рослини “дзенгель” (дудник) [107; 131, 36; 44, I, 378]; 2) від ОН *Дзензя* [131, 36], що більш імовірно; див. також ОН *Дзендзель* [15, 129].

73. **Дібрівка** – с., Хлд., Мс. Існувало у XV ст. [30, 19]. 1765 – *wieś Dombrowka* [7, V, 2, 194]. 1864 – с. *Дубровка* [176, 337]. 1924 – с. *Дубрівка* [206, 80]. 1946 – с. *Дібрівка* [228, 277]. Нове поселення виникло в дубовому лісі – *діброві* після того, як татари спалили с. в урочищі Дубина під Тарнавою [30, 19]. Локатив. демінут. дер., пор. ГТ *діброва* – “листяний ліс, на родючих ґрунтах якого переважає дуб; ділянка поля серед дубів” [10, 24; 44,

I, 452; 49, 32; 127, 226; 143, 182; 195, II, 296; 262, 42]; див. також ОН *Дуброва* (I пол. XV ст.) [26, 102].

74. **Дмитрушки** – с., Дмт., Ум. У XVIII ст. існувало два с.: *Старі* і *Нові Дмитрушки* [74, 591; 140, 169]. 1755 – *д. Дмитрушки* [163, 31]. 1766 – два села: *Dymitruszki, Dymitryszki Male* [7, V, 2, 195]. 1787 – *Dmitraszki Male, Dmitraszki Wielkie* [7, V, 2, 700]. 1790–1791 – *Dmitraszki Male, Dmitraszki Stare* [7, V, 2, 700]. 1834 – *с. Дмитровское* [176, 347]. 1842 – об'єднано в один н. п. – *Дмитрівське* [74, 591; 140, 169]. З 1917 – *Дмитрушки* [140, 170]. 1924 – *с. Дмитрівське* [206, 86]. Відантроп. родовий н., що зазнала усічення, пор. також ОН *Дмитрушко* [224, 108], *Дмитро* (1349) [195, I, 302]. За переказами, один із братів *Дмитро* заснував х., який дуже швидко став зростати [140, 169]. Варіант: 1) кваліт.-посесив. н.-сл.-сп. (прикм. *малий, великий*, що вказують на розмір пос., та ойк.); 2) локатив. дер. (ойконіміз. ад'єкт.).

75. **Дббра** – с., Дбр., Мн. Відоме з XVIII ст., хоча, ймовірно, існувало у XVII ст. [131, 39]. 1766 – *wieś Dobra* [7, V, 2, 196]. 1834 – (пд.-сх. частина с. Красноставка) *Доброе* [176, 365]. 1895 – *с. Добра* [209, 279]. 1924 – *с. Добре* [206, 78]. 1926 – *Добра* [207, 150]. Н. пов'язана зі смаковими властивостями води [131, 39]. Квалітат. дер. (ойконіміз. прикм.), пор. *добра* – “смачна; доброякісна” [44, I, 397; 47, I, 143; 192, III, 18–21].

76. **Добржанскаго** – х., Мс. 1885 – *х. Добржанскій* [5, 32]. 1895 – *х. Добржанскаго* [209, 154]. Знято з обл. н. п. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Добржанськіє* [7, I, 4, 566]. Варіант: ном. синг. ел. посесив.

77. **Доброводи** – с., Дбв., Ум. Відоме з XVII ст. [74, 591]. 1766 – *Dobrowoda* [7, V, 2, 195]. 1834 – *с. Доброводы* [176, 347]. 1887 – *Добро-воды* [202]. 1924 – *с. Доброводи* [206, 73]. Кваліт. дер. (н. за смаковими особливостями води), пор. *добрий* – “який має позитивні якості або властивості, що відповідають поставленим вимогам, задовольняють їх (про предмети, тварини, рослини і т. ін.” [195, II, 323, 322].

78. **Добрянка** – с-ще, Квк., Тл. Як н. п. згадується у 1926 р. [207, 150]. Гіпотези походження н.: 1) від апел. *добрий*; 2) від апел. *дебрі* [96, 27]. На нашу думку, н. – кваліт. ойк., пор. *добрити* – “удобрювати (грунт)”, *добрий* (пор. № 77) [195, II, 323, 322]; див. також апел. *дебрі* – “хащі, непрохідні ліси” [96, 27], ОН *Добрянковъ* (1004) [226, 532], *М. Добриянь* [184, 150].

79. **Довгеньке** – с., Крс., Тл. Виникло на поч. XVIII ст. [54, 20]. 1790 – 1791 – з *Dolheńkim* [7, V, 2, 702]. 1834 – с. *Довгеньке* [176, 359]. 1887 – *Долгеньки* [202]. 1895 – с. *Долгенькое* [209, 279]. Кін. XIX – поч. XX ст. – *Долгенька* [81]. 1924 – с. *Довгеньке* [206, 85]. Кваліт. демін. дер. (ойконіміз. прикм.), пор. *довгенький* < *довгий* – “довгий; довговічний” [44, I, 401]; див. також ОН *Долгой* (135) [226, 130], *Долгий* (1570) [26, 98].

80. **Довжók** – х., Мн. 1885 – х. *Должсекъ* [5, 32]. 1926 – *Довжок* [207, 150]. Ойконіміз. апел. із кваліт. значенням, пор. *должикъ* – “довге, продольне дерево” [47, I, 460]; див. також ОН *Должиков* (1578) [26, 98], *Лєвъко Довъженко* (1649) [184, 126].

81. **Долúnка** – с., Івх., Мс. Давня н. – *Яцковиця* [228, 900]. 1864 – с. *Яцковиця* [176, 330]. 1887 – *Яцковцы* [202]. Кін. XIX – поч. XX ст. – с. *Яцковицы* [81]. 1924 – с. *Яцковиці* [206, 86]. 1946 – с. *Долинка* [228, 25]. Локат н. (ойконіміз. ГТ), пор. апел. *долинка* – “маленька долина” [262, 43]. Варіанти н. – відантроп. першопос. суф. дер., пор. ОН *Яцьків* < *Яків* [224, 414], *Яцко* (1407) [141, 213], *Яцкий* (1571) [26, 383].

82. **Дорожúnського** – х., Ум. Зареєстровано у 1924 р. біля м. Умань [206, 86]. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Дорожинській* [203, 215].

83. **Дубúна** – х., Мс. Як н. п. зареєстровано у 1924 р. біля с. Цибулів [206, 89]. Знято з обл. н. п. Локат. н. (ойконіміз. ГТ), пор. *дубина* – “дубовий ліс; гора, вкрита лісом тільки на вершині; горб у лісі, вкритий деревом” [10, 42; 43, 57; 44, I, 451; 96, 74; 108, 283; 143, 192; 195, II, 429; 194, I, 328]; див. також ОН *Дубина* (1495) [8, 137; 141, 79; 50, 128].

84. **Дубúна** – х., Хр. Згадується у 1924 р. [206, 88]. Знято з обл. н. п. Локат. н. (ойконіміз. ГТ); див. № 83.

85. **Дубо́ва** – с., Дбв., Ум. Відоме з 1730 р. [74, 591; 140, 170]. 1766 – *Dubowa* [7, V, II, 195]. 1834 – с. *Дубовая* [176, 374]. 1885 – м. *Дубова* [5, 32]. 1887 – *Дубово* [202]. 1924 – м-ко *Дубове* [206, 73]. 1926 – с. *Дубова* [207, 150]. За переказами, на місці сучасного с. у XVIII ст. ріс дубовий ліс [140, 170]. На нашу думку, відантроп. посесив н. (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Дуб* (1004) [141, 80; 50, 128], *Дубь* (1495) [226, 138]; див. також флоролексеми *дуб* – “багаторічне листяне дерево з міцною деревиною та плодами-жолудями” [195, II, 248; 192, III, 97; 194, I, 330].

86. **Ейлерський** – х., Ум. Як н. п. згадується у 1924 р. [206, 87]. Знято з обл. н. п. На нашу думку, н. – відантроп. дер. (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Ейлер*, див. також ОН *Ела* [141, 82].

87. **Жовтнєве** – с., Крт., Мс. 1946 – с. *Жовтневе* [228, 25]. Н. з “ідеологічним” забарвленням (ойконіміз. прикм.).

88. **Жолудько́ве** – с-ще, Мнк., Мн. 1926 – *Желудьково* [207, 150]. 1946 – х. *Жолудькове* [228, 279]. За переказами, н. – відфлоролексемний дер., пор. апел. *жолудь* [194, I, 563; 44, I, 490; 131, 41]. На нашу думку, н. – відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Жолудько*, *Жолудь* (1507) [226, 152].

89. **Журбу́нці** – х., Ум. 1924 – х. *Журбинці* [206, 86]. Знято з обл. н. п. Відкатойконімна н., пор. *журбинці* < “жителі, які проживають біля р. Журбинки (притока р. Ятрань)” [140, 166; 193, 200]; див. також ОН землевласника *Журбин* [274, 18].

90. **Забіляни** – с-ще, Ппд., Мс. 1885 – х. *Забѣляны* [5, 35]. 1924 – х. *Забіляни* [206, 80]. Ном. плюрал ел. посесив, пор. ОН *Забелян* [26, 152], див. *Забѣла* (1454) [26, 117; 141, 86; 226, 154].

91. **Зава́лля** – с., Мс. Ймовірно, існувало у XVI ст. як х. *Завалля* [30, 20]. 1924 – (село передм.) *Завалля при Монастирищі* [206, 79]. 1926 – с. *Завалля* [207, 151]. 12. 07. 1958 – приєднано до смт. Монастирище [246]. Локат. конфікс. н. (поселення, що знаходиться за валом фортеці) [30, 20], пор. ГТ *вал* – “великий земляний насип навколо поселення, міста або фортеці

для захисту від ворога; декілька невисоких горбів; козацькі вали; гребінь, продовгувате підвищення; купа; великий камінь” [44, I, 123; 108, 280; 195, I, 283; 228, 64]; див. також ОН *Завала*, *Завалһй* < діал. *завалий* – “незграбний, неповороткий”, *Заваль* – “той, що мешкає за валом” (1649) [184, 541]; апел. *завал* – “нагромадження, велика купа чого-небудь обваленого або зваленого; засіка, збудована нашвидкуруч для захисту” [195, III, 35; 47, I, 558; 44, II, 11]. Варіант: локат. н.-сл.-сп. (ойк. + прийм. + ойк.).

92. **Зайця** – х., Тл. 1926 – *Зайця* [207, 151]. Знято з обл. н. п. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Заяць*, *Zajec* (1449) [141, 88; 50, 22].

93. **Заліське** – с., Злс., Тл. Засноване наприкін. XVII ст. [74, 539]. XVIII ст. – *Юзефівка* [54, 17; 74, 539]. 1765 – *sl. Juzefowka* [7, VII, 3, 32]. 1800 – *с. Залески* [9]. 1885 – *с. Залһское* [5, 35]. 1887 – *Залһски* [202]. 1895 – *с. Залһское* [209, 106]. Кін. XIX – поч. XX ст. – *с. Залһсное* [81]. 1920 – *с. Залеське* [266, 358]. 1924 – *с. Заліське* [206, 84]. Відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН прикажчика *Заліського* [54, 17]; див. також ОН *Залесский* (1621) [26, 119; 194, I, 378], ГТ *залісся* – “частина вирубаного лісу; місце за лісом; узлісся” [26, 37; 262, 52; 195, III, 192; 44, II, 60]. Варіанти: 1) відантроп. суф. дер., пор. ОН прикажчика *Юзефа* [54, 17]; див. також ОН *Юзеф* < *Йосип* [191, 109]; 2) плюрал. дер., утворений шляхом усічення антропоніма.

94. **Западній** – х., Мс. 1895 – *х. Западній* [209, 155]. Знято з обл. н. п. Квалітат. дер. (ойконіміз. прикм.), пор. ГТ *западня* – “низина в полі, залита весняною водою; ковбаня; глибока яма; замаскована яма; яр у степу” [117, 264].

95. **Зарубинці** – с., Шрп., Мс. Ймовірно, існувало у 1450–1500 рр. [30, 19]. 1765 – *Zarubińce* [7, V, II, 195]. 1800 – *Зарубинцы* [9]. 1864 – *с. Зарубинцы* [176, 330]. 1924 – *с. Зарубинці* [206, 99]. Н. – суф. дер. відкатоїконімного характеру.

96. **Затішок** – с-ще, Клд., Ум. Виникло на поч. XIX ст. (приблизно 1816 р.) [140, 172]. 1895 – фер. *Затишьє* [209, 280]. 1926 – *Затишок* [207,

151]. Ойконіміз. апел. із кваліт. значенням, пор. *затишок* – “тихе місце, захищене від вітру, течії і т. ін.” [140, 172; 195, III, 351; 44, II, 107; 47, I, 649; 262, 55].

97. **Захв́атівка** – посел., Хр. 1924 – посел. *Захватівка* [206, 88]. Знято з обл. н. п. Локат. суф. дер., пор. *захват* – “відстань між крайніми точками чого-небудь розгорнутого” [195, III, 377]; див. також ОН *Захват*.

98. **Заячкі́вка** – с., Сшк., Ум. 1787 – *Zaiqczkowka* [7, V, II, 700]. 1885 – *д. Заячковка* [5, 36]. Кін. XIX – поч. XX ст. – *с. Заячковко* [81]. 1924 – *с. Заячківка* [206, 73]. Гіпотези походження н.: 1) від ОН першопоселенця *Засць*; 2) від самолюбивих людей, які проживали у районі Гапчиної долини. С. виникло поза цим поселенням за “ячками”; 3) від значної кількості *зайців* [140, 173]. На нашу думку, н. – відантроп. першопосел. дер., пор. ОН *Заяць*, *Zajec* (1449) [141, 88; 50, 22; 26, 12; 226, 138].

99. **Заячкі́вка** – с., Зчк., Хр. Виникло на поч. XVII ст. [74, 628]. 1834 – *с. Заячковка* [176, 368]. 1895 – *с. Заячковка* и *ферма* [209, 280]. Кін. XIX – поч. XX ст. – *с. Заячковка* [81]. 1924 – *с. Заячківка* [206, 88]. Вірогідно, н. – відантроп. першопос. дер., пор. козак *Василь Засць* (1649) [183, 145]. Варіант: описова конструкція (ойк. та АГТ).

100. **Заячкóвскій** – х., Ум. 1895 – *х. Заячковскій* [209, 280]. Знято з обл. н. п. Локат. н. (ойконіміз. ад’єкт.), див. № 98.

101. **Здобу́ток Жóвтня** – с-ще, Тлн., Тл. 1960 – *с-ще Здобуток Жовтня* [247]. Ідеолог. н.-сл.-сп.

102. **Зелéний Га́й** – с-ще, Ппв., Мн. Заселена 1922 р. переселенцями із с. Попівка [131, 42]. 1924 – *х. Зелений Гай* [206, 79]. 1926 – *Зелений гай* [207, 151]. Локат.-кваліт. н.-сл.-сп. з емоц.-експрес. забарвленням (ойконіміз. прикм. та ГТ), пор. *зелений* – “один з основних кольорів спектра – середній між жовтим і блакитним; колір, який символізує свободу, радість, надію” [195, III, 553; 131, 43], *гай* – “невеликий, переважно листяний ліс” [44, I, 265; 141, 61; 228, 94].

103. **Зелéньків** – с., Злн., Тл. Засноване в кін. XVII – I пол. XVIII ст. [54, 21; 74, 539]. 1766 – *Zielenkow* [7, V, II, 195]. 1790–1791 – *Zielonkow* [7, V, II, 702]. 1834 – с. *Зеленьковъ* [176, 360]. 1887 – *Зеленьки* [202]. 1924 – с. *Зеленків* [206, 85]. 1946 – с. *Зеленьків* [228, 289]. За М. С. Дігтяренком, н. пов'язана з прикм. *зелений* [54, 21]. На нашу думку, н. – відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Михайло Зеленко* (1649) [183, 151]. Варіант: ном. плурал. ел. посесив.

104. **Зелінського** – х., Мн. 1926 – *Зелінського* [208, 151]. Знято з обл. н. п. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Зелінській* [7, V, 1, 199], *Зеленській* (1898) [203, 245].

105. **Ззиркі** – х., Ум. 1895 – х. *Ззирки* [209, 280]. Знято з обл. н. п. Ном. плурал. ел. посесив, пор. ОН *Ззирко*, див. ОН *Ззиряк* [162, 104].

106. **Зозу́линці** – с-ще, К.-Кр., Мс. 1926 – *Зозуленці* [207, 151]. 1946 – х. *Зозулинці* [228, 25]. 1981 – с-ще *Зозулинці* [248, 38]. Ном. плурал. ел. посесив, пор. ОН *Зозуля* [50, 125; 141, 87; 226, 162], *Гринько Зозуля* (1649) [183, 134], *Зозулины* (1898) [203, 250].

107. **Зóряне** – с., Угл., Хр. Давня н. – *Охрiмове* [30, 36]. 1613 – *Bosowka* [163, 42]. 1885 – с. *Босовка* [5, 21]. 1924 – с. *Босiвка* [206, 88]. 1967 – с. *Зоряне* [74, 624]. Сучасна н. – ойконіміз. прикм. із позитивною конотацією (*зоряний* у значенні “піднесений, гарний”). Варіанти: 1) відантроп. суф. посесив, пор. ОН *Босъ* < *Болеславъ* [141, 24]; 2) відантроп. н. (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Охрѣмъ* (1392) [194, II, 118].

108. **Зюбрíха** – с., Кнж., Мс. Існувало за часів княжої доби [30, 16]. 1790–1791 – *Žubrycha* [7, V, II, 703]. 1857 – с. *Зюбриха* [176, 331; 7, VI, 1, Прилож., 583]. 1885 – с. *Зюбриха* [5, 36]. І. Волошенко вважає, що на території сучасного с. було місце для водопою зубрів [30, 16]. На нашу думку, н. – відантроп. посесив. дер. (ойконіміз. андронім), пор. ОН *Зубрь*, *Зоубрь* (1404) [194, I, 409; 226, 163], *Зубрикъ* [50, 123].

109. **Івангород** – с., Івг., Хр. Засноване наприкінці XVI – на поч. XVII ст. [74, 621]. 1613 – *Iwanhorod* [163, 42]. 1829 – *Иванъ городъ* [84].

1926 – *Івангород* [207, 151]. Кваліт.-посесив. композит, пор. ОН *Іванъ* (1349) < христ. *Іоаннъ* [194, I, 419; 141, 93; 262, 59; 44, IV, 552], *городъ* – “укріплене місце, фортеця” [30, 28].

110. **Ів́ані́вка** – с., Івн., Ум. XVI ст. – *Цибрмані́вка* [163, 19]. 1653 – *г. Цымермановка* [2, X, 101]. 1654 – *г. Цимермановка* [2, X, 295]. 1766 – *Sebermanowka* [7, V, II, 196]. 1834 – *с. Цыбермановка* [176, 350]. XIX ст. – (в тексті) *Цепермановка* [7, III, 3, 347]. 1887 – *Цыберманово* [202]. 1890 – *miasteczko Sumermanowki* [7, VII, 2, 556]. 1895 – *с. Цебермановка* [209, 292]. 1914–1915 – *с. Івані́вка* [136, 36; 140, 174]. 1924 – *с. Івані́вна (Цибрмані́вка)* [206, 87]. 1926 – *Івані́вка* [207, 151]. Гіпотези походження колишньої н.: 1) відантропонімна н. [136, 36]; 2) від *цебро* – “відро” [136, 36]; 3) від прізвища економа Калиновського – *Т. Цимермана* [52], що найбільш імовірно, пор. також ОН *Цимерманъ* < *zimtermann* – “тесляр” (1649) [184, 563; 182, 186]. Сучасна н. – відантроп. посесив. ойк., пор. землевласники *Іванські* [140, 260].

111. **Ів́ані́вка** – с-ще, Мсв., Хр. Як н. п. згадується із 1924 р. [206, 82]. Відантроп. н., невідомої мотивації, див. № 113.

112. **Ів́анчик** – х., Мс. 1895 – *хут. Іванчикъ* [209, 155]. 1926 – *Іванчик* [206, 151]. Знято з обл. н. п. Відантроп. демін. н., пор. ОН *Іванъ* (1349) [194, I, 419]; див. також ОН *Іванча* (1474), *Іванчиков* (1627) [141, 92; 26, 126].

113. **Ів́аньки** – с., Івн., Мн. Відоме у 1609 р. [131, 44], хоча, ймовірно, існувало у 1580 р. [65, 13]. 1613 – *Iwanki* [163, 42; 131, 46]. 1654 – *г. Іванка* [2, X, 295]. 1776 – *wieś Iwanka* [7, V, II, 272]. 1834 – *м-ко Іванька* [176, 358]. 1885 – *м. Іваньки* [5, 37]. 1887 – *Іванки* [202]. 1924 – *м-ко Іваньки* [206, 78]. Гіпотези походження н.: 1) від ОН козака *Іванка* [131, 44; 65, 13; 107]; 2) від ОН *Івана Ганжі* [131, 46]; 3) від флоролексеми “іваньки” [131, 46]; 4) відгідрон. дер. (*р. Іванька*) [209, 280]. На нашу думку, родова н., пор. ОН *Іванько* < *Іван* < *Іоаннъ* [141, 92]. Варіант: ген. синг. ел. посесив (помилково), пор. ОН *Іванко* < *Іван* [224, 144].

114. **Іва́хни** – с., Івх., Мс. Відоме з XVIII ст. [74, 478], з 1752 р. [176, 330]. 1864 – с. *Ивахны* [176, 330]. 1924 – с. *Ивахни* [206, 89]. Родова н., пор. ОН *Ивахно* < *Иван* [44, IV, 552; 194, I, 419; 141, 93; 26, 126; 224, 145]; див. також ОН *Грицько Ивахненко* (1649) [183, 144].

115. **Илько́вь** – х., Мс. 1885 – х. *Ильковъ* [5, 37]. Знято з обл. н. п. Н. – відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Илько* (1253) < *Илля* [141, 94].

116. **Казині́в 2** – х., Ум. Існував як н. п. у 1924 р. [206, 87]. Знято з обл. н. п. Відантроп. посесив. дер., ускладнений порядковим числівником, див. ОН *Казъ*, *Кас* (1205) [141, 96], *Каза* (1624) [26, 130; 141, 96], *Казимир* [224, 162], *Казиньы* [203, 314].

117. **Казині́в 1** – х., Ум. Як н. п. згадується у 1924 р. [206, 87]. Знято з обл. н. п. Н. – див. № 116.

118. **Ка́мінка** – х., Мс. Поблизу смт. Цибулів. 1924 – х. *Камянка* [206, 89]. 1926 – *Камінка* [207, 151]. Знято з обл. н. п. Н. – локат. дер. (ойконіміз. ГТ), який характеризує рельєф, що складається з нерудних корисних копалин [10, 40; 12, 96; 150, 171; 262, 60], пор. *кам'янка* – “кам'яниста місцевість; річка, яка тече в кам'янистому ложі; кам'яниста гора” [127, 230; 143, 248–249; 150, 171], *каміння* – “кам'яний берег; рельєф, що складається з нерудних корисних копалин” [45, 89; 10, 40; 12, 96; 150, 171].

119. **Канді́би** – х., Мн. Поблизу смт. Буки. 1926 – *Кандиби* [207, 151]. Знято з обл. н. п. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Кандиба*, *Кандыба* < *кандиба* – “висока, худа людина; людина, яка повільно працює; кульгава людина; скупа людина” (1649) [184, 543], *Кандыба* (1898) [203, 296].

120. **Караба́нівка** – х., Ум. Як н. п. відоме у 1924 р. [206, 87]. Знято з обл. н. п. Відантроп. посесив. дер., пор. ОН *Карабан* [15, 182], *Миско Карабанъ* (1649) [184, 181]; див. також волоський апел. *carabina* – “нога” [240, 134].

121. **Кас'янчу́ка** – х., Ум. 1926 – *Кас'янчука* [206, 151]. Знято з обл. н. п. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Касянчук* < *Касьян* < *Касян* [224, 168–169].

122. **Качу́рівка** – слоб., Мс. Біля смт. Цибулів. 1885 – *слоб. Качуровка* [5, 39]. Знято з обл. н. п. Відантроп. суф. дер., пор. ОН *Качо(у)рѣ* [50, 126], *качур* – “робітник, який перевозить ватаж візком” [44, II, 228].

123. **Кинаші́вка** – с., Мн. Відоме з XVIII ст. [131, 22]. 1765 – *Кинаші́вка* [7, V, II, 334]. 1885 – *присел. Кинашевка Маньковочка-Малая при с. Маньковкѣ* [5, 39]. 1895 – *прис. Кинашевка* [209, 281]. 1924 – *с. Кинаші́вка* [206, 79]. 12. 07. 1958 – приєднано до смт. Маньківка [246]. Відантроп. першопосел. дер., пор. ОН *Кінаш* < *Конон* [224, 179]. Варіант: багатокомпон. описова н. (АГТ + 3 ойконіми), див. №№ 182, 187.

124. **Кислі́н** – с., Мн. Біля с. Русалівка. Відоме з XVIII ст., хоча І.Р. Древич вважає, що пос. виникло в епоху Київської Русі [64]. 1753 – побудовано церкву [176, 362]. 1766 – *wieś Kislin* [7, V, 2, 196]. 1834 – *с. Кислинъ* [176, 362]. 1924 – *с. Кислин* [206, 75]. 12. 07. 1958 – приєднано до с. Русалівка [246]. За переказами, н. утворена від слів *кислий*, *кислиця* [131, 50]. На нашу думку, н. – відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Кисел*, *Кысел* (1475) [194, I, 475], *Кислый* (XVI ст.) [26, 141]; див. також ОН *Кислин* [15, 203].

125. **Кі́щенці** – с., Кщн., Мн. Відоме з 1622 р. [131, 51]. 1648 – новий *г. Кищенці* [131, 52]. 1655 – *міста Кіщинець* [131, 52]. 1765 – *wieś Kiszczynce* [7, V, 2, 197]. 1776 – *wieś Kiszczynce* [7, V, 2, 272]. 1834 – *с. Кищинцы* [176, 351]. Кін. XIX – поч. XX ст. – *с. Кишенцы* [81]. 1924 – *с. Кищенці* [206, 79]. За переказами, пос. виникло біля насаджень кущів і мало назву *Кущівка*, *Кущинці* [107]. Варіанти н.: *Кащенці*, *Кіщинці*, *Кисчинці*, *Кищинці*, *Кищенці* [131, 53]. Й. П. Оленчук вважає, що н. походить від: 1) *куща* – “хатина, тимчасове помешкання, палатка у пустці, глухе місце, безлюддя”; 2) *куща* – “куток, кут, вулиця, ряд будинків”; 3) *кущ* – “різновид рослини”; 4) переселенців із *Крищенець*, що на Вінниччині [131, 54–55]. На нашу

думку, н. – відантроп. патрон. дер., пор. ОН *Кица*, див. *Кича* (1462) [194, I, 475], *И. Кищенко* [183, 135], *С. Кищинский* [184, 187].

126. **Клікичка** – х., Ум. Як н. п. зареєстровано у 1924 р. [206, 87]. Знято з обл. н. п. Ойк. – ном. синг. ел. дер., пор. ОН *Кликичка*, див. *Кликач* (1290–1315) [141, 100], *Клик* (1500) [26, 143].

127. **Княжа Криніця** – с., Кжк., Мс. За переказами, існувало за часів княжої доби [30, 16]. Перша зг. – кін. 1768 р. [74, 479]. 1780 – побудовано церкву [176, 331]. 1790–1791 – *Княжа Крыница* [7, V, 2, 703]. 1864 – *м-ко Княжа Креница* [176, 331]. ХІХ ст. – *м-ко Княжа Криница* [7, III, 3, 144]. 1885 – м. [5, 39]. 1887 – *Княжся Криница* [202]. 1895 – *м. Криница-Княжа* и *слоб. Гуменівка* [209, 158]. Кін. ХІХ – поч. ХХ ст. – *м. Княжся Криница* [81]. 1924 – *м-ко Княжа Криница* [206, 89]. 1926 – с. *Княжа-Криница* [207, 152]. Локат.-посесив. н.-сл.-сп. (ойконіміз. присвійн. прикм. та ГТ), пор. ОН *Князь* (1495) [226, 183] < апелјатив *князь* та ГТ *криниця* – “джерело; річка, криниця з доброю водою” [143, 304; 194, I, 519]; див. також ОН *Н. Княжокриницькии* (1649) [184, 163]. За переказами, с. заснували при джерелі – криниці, яку збудували невідомі князі [176, 331; 30, 16]. Варіант: багатокомпон. описова н.

128. **Княжики** – с., Кжк., Мс. Існувало у ХVІІІ ст. [74, 479]. 1753 – побудовано церкву [176, 332]. 1790–1791 – *Княжуки* [7, V, 2, 703]. 1864 – с. *Княжики* [176, 332]. 1924 – с. *Княжики* [206, 89]. Родова н., пор. ОН *Княжик*, див. *Князік* [15, 209], *Княжко* (1668) [226, 183]; див. також апел. *княжа* – “маленький син князя” [195, IV, 198; 44, II, 258]. За переказами, тут під час прогулянки зупинялися на відпочинок княжата [30, 16].

129. **Кобринова Гребля** – с., К.-Гр., Тл. Відоме з 1545 р. [74, 539]. ІІ трет. ХVІ ст. – *Соколова* [54, 15]. 1790–1791 – *Кобрунова Grobla* [7, V, 2, 701]. 1834 – с. *Кобринова-Гребля (Соколова)* [176, 357]. 1885 – с. *Кобринова Гребля* [5, 40]. 1887 – *Соколово* [202]. 1895 – с. *Гребля Кобринова (Соколова)* [209, 279]. 1924 – с. *Кобринова Гребля* [206, 85]. Локат.-посесив.

н.-сл.-сп. (ойконіміз. присвійн. прикм. та ГТ), пор. ОН *Кобрын* [15, 210], *Кобринь* (1649) [184, 544], *Кобрила* (1491) [226, 183], апел. *гребля* – “плотина; рів із валом (оборонна споруда); штучне перекриття води на річці або на ставку; дорога через річку” [44, I, 324; 192, II, 386; 45, 63–64]. Біля с. була гребля з млинами [54, 19]. Варіант: ген. синг. ел. посесив (від ОН першопоселенців із Поділля [54, 15]), пор. ОН *Соколов* [240, 318]; див. ОН *Соколь*, *Sokol* (1477) [50, 125].

130. **Кобрино́ве** — с., Крб., Тл. Виникло у кін. XVII ст. [74, 540]. XVII ст. – *Олександрівка* [54, 19]. 1765 – *wieś Kobryn* [7, V, 2, 216]. 1787 – *Kobrunowo* [7, V, 2, 580]. 1800 – с. *Кобриново* [9]. 1887 – *Кобриново* [202]. 1946 – с. *Кобрино́ве* [228, 289]. Н. – відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН нового намісника *Кобринов* [54, 19]; див. також м. *Кобрынь* у Троцькому воєводстві [184, 544]. Варіант: відантроп. першопосел. дер. [54, 58], пор. ОН *Олександр* [224, 261].

131. **Коза́че** – с., Мсв., Хр. 1946 – х. *Козачий* [228, 293]. 1987 – с. *Козаче* [230, 319]. Н. – ойконіміз. присв. прикм., що зазнав усічення. Варіант: ойконіміз. присв. прикм., пор. *козачий* < *козак* – “вільна людина з кріпосних селян або міської бідноти” [195, IV, 209]; див. також ОН *Козак* [162, 106].

132. **Коло́дисте** – с., Клд., Тл. Засноване наприкін. XVII ст. [74, 540]. Зареєстровано у 1765 р. як *sl. Kolodyste* [7, VII, 3, 28]. 1775 – *wieś Kolodyste* [7, V, 2, 215]. 1800 – с. *Колодистое* [9]. 1924 – с. *Колодисте* [206, 75]. За переказами, околиці с. мали значну кількість дерев і колод, повалених бурями [54, 20]. Н. – квалітат. дер. (ойконіміз. прикм.), пор. *колодисте* < *колода* – “стовбур зрубаного дерева, очищений від гілля” [195, IV, 228]; див. також ГТ *колода* – “жолоб для води” [143, 284; 262, 66], ОН *Колода* (1606) [226, 189], *Колодка* < *колюдка* – “замок; шматок дерева, що його пришпилювали дівчата хлопцям за те, що вони не засватались” [184, 545].

133. **Коло́дисте** – с., Клд., Ум. Відоме з I пол. XVIII ст. [74, 593]. Зареєстроване у 1765 р. як *Kolodyste* [7, V, 2, 195]. 1834 – с. *Колодистое* [176,

371]. 1924 – с. *Колодиште* [206, 77]. За переказами, н. походить від слова “колодязь” [52]. На нашу думку, н. – див. № 132.

134. **Кондратовка** – х., Мс. Зареєстровано у 1885 р. як х. *Кондратовка* [5, 41]. Знято з обл. н. п. Відантроп. посесивний дер., пор. ОН *Кондратій* [141, 102], *Д. Кондратенко* (1649) [183, 131].

135. **Копіювата** – с., Кпв., Мс. Засноване у кін. XVIII ст. [74, 479]. Перша зг. – 1765 р. [176, 335]. 1864 – с. *Купієвата* [176, 335]. 1885 – с. *Копієвата* [5, 41]. 1887 – *Копієвата* [202]. 1895 – с. *Копієвата (Куп'євата) съ фер. Улашина* [209, 157]. Кін. XIX – поч. XX ст. – с. *Копіювата* [81]. 1924 – с. *Копійвата* [206, 80]. 1926 – *Копієвата* [207, 152]. 1946 – с. *Копієвата* [228, 25]. 1981 – с. *Копіювата* [248, 38]. Квалітат. н. (ойконіміз. прикм.), пор. апел. *копіювати* – “наслідувати кого-, що-небудь, точно відтворюючи його рухи” [195, IV, 285]; див. також ОН *Копіє* (1454) [141, 102], *Копієвський, Коп'євський* (1649) [184, 545]. За переказами, с. засноване поблизу болотистої річки, “наполненной купинами та кочками” [176, 335]. Варіант: описова конструкція (ойкон. + АГТ + ойкон.).

136. **Коржова** – с., Крж., Ум. Виникло у XVII ст. [140, 178]. 1755 – *Коржова* [176, 373]. 1787 – *Korzowa* [7, V, 2, 700]. 1825 – с. *Коржевь* [176, 373]. 1885 – с. *Коржева* [5, 41]. 1887 – с. *Коржево* [81]. 1924 – с. *Коржева* [206, 73]. 1926 – *Коржова* [207, 152]. За переказами, першим оселився вдівець Василь, який випікав плячки – “коржі” [140, 178]. Посесивна відантроп. н. (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Коржъ* (1672) [226, 196; 27, 131; 15, 214], *О. Коръжъ* (1649) [184, 132]; див. також ГТ *коржова* – “топкое место, железистое болото” [92, II, 326].

137. **Коржова Слободá** – с., Ткч., Ум. Засновано в кін. XVIII ст. переселенцями з с. Коржова [140, 179]. 1885 – с. *Коржева-Слобода* [5, 41]. 1895 – с. *Слободка Коржева* [209, 289]. Кін. XIX – поч. XX ст. – *Коржевая* [81]. 1905 – д. *Коржевая Слободка* [85]. 1924 – с. *Коржева Слобода* [206, 78]. 1926 – *Коржова Слоб.* [207, 152]. Локат.-кваліт. н.-сл.-сп. (ойконіміз. ад'єкт. та АГТ), див. № 136, АГТ *слобода, слобідка* – “поселення

на Україні в XVII–XVIII ст., жителі яких тимчасово звільнялися від феодальних повинностей, мали якісь пільги, привілеї, т. зв. “слободи”; село з жителями, які займаються ремеслами, працюють на підприємствах; відокремлена частина великого села” [10, 73–74; 12, 95; 60, XXX, 373; 143, 508; 150, 386; 226, 113; 236, III, 672; 278, 325].

138. **Коржівий Кут** – с., Крж., Ум. Зареєстровано у 1787 р. як *Korzow Kat* [7, V, 2, 700]. 1825 – с. *Коржевъ Куть (Пилипы)* [176, 374]. 1885 – с. *Куть-Коржевий* [5, 45]. 1887 – *Коржевой Куть* [202]. 1895 – с. *Куть Коржевий (Пилипы, Пелены)* [209, 283]. 1924 – с. *Коржев Кут* [206, 73]. Локат.-кваліт. н.-сл.-сп. (ойконіміз. ад’ект. та АГТ), див. № 136, АГТ *кут* (див. № 37). Варіант н. – родовий дер., пор. ОН *Пилип* [224, 296]; див. також етнон. *пилипи* – “втікачі-старообрядці з Росії” [7, 94–95], оскільки, за словами жителів, тут у часи Польщі жили “раскольники-пилипоны” [176, 374].

139. **Коритня** – с., Крт., Мс. Ймовірно, існувало у 1620–1630 рр. [30, 21]. Утворене в кін. XVIII ст. із хуторів *Коритнянських* [74, 480]. 1829 – *Коритня* [84]. 1924 – с. *Коритня* [206, 81]. 1926 – *Коритня* [207, 152]. Н. вказує на особливість рельєфу – с. розкинулося на пологих схилах долини, що за формою нагадує корито. Локат. ойк., що зазнав усічення; див. також ГТ *корито* – “русло річки; міжгірна долина; долина з пологими берегами; довга западина” [10, 88; 127, 232; 143, 292], ОН *Корито* (1545) [7, 4, I, 43; 226, 201], *Коритяньський* [184, 545].

140. **Корсунка** – с., Крс., Тл. Засновано наприкін. XVII ст. [74, 541]. Зареєстровано у 1787 р. як *Korsuńka* [7, V, 2, 700]. 1790–1791 – *Korsuńka z Dolheńkim* [7, V, 2, 702]. 1885 – с. *Корсунка* [5, 42]. 1895 – д. [209, 281]. 1924 – с. *Корсунка* [206, 83]. За переказами, н. утв. від слов’янського божества *Хороса* [54, 21]. Відантроп. демін. дер., пор. ОН *Гаврило Корсунь* (1649) [184, 546], *Корсунь* (1898) [203, 298]; див. також діал. *корса* – “полоз саней”, *корс* – “вигин полоза”, *корсак* – “людина, що ходить зігнувшись” (1649) [184, 546]. Варіант: локат. н.-сл.-сп. (ойк. + ойк.), див. № 79.

141. **Корчівка** – х., Мн. Зареєстровано у 1924 р. як х. *Корчівка* [206, 79]. 1926 – х. *Корчовка* [207, 152]. Знято з обл. н. п. Локат. дер. (ойконіміз. ГТ), пор. *корчівка* – “місце, де викорчувано ліс” [195, IV, 302; 44, II, 289; 60, 292]; ГТ *корчова* – “викорчуване місце для паші” [60, 292]; див. також ОН *Корч* [15, 214], *Д. Коръчовъский* (1649) [184, 147].

142. **Косенівка** – с., Ксн., Ум. Відоме з XVII ст. [74, 593]. 1665 – [140, 181]. 1750 – с. [176, 360]. 1790–1791 – *Kossenowka* [7, V, 2, 701]. 1800 – с. *Косеновка* [9]. Кін. XIX – поч. XX ст. – с. *Късановка* [81]. 1924 – с. *Косенівка* [206, 85]. Ймовірно, н. принесли переселенці з Волині, з м-ка *Косенів* [52]. Н. – відойкон. демін. дер.; див. також ОН *Косанъ* (1389) [141, 103], ГТ *коса* – “смуга суші, що клином входить в озеро” [143, 293].

143. **Коцюбінський** – х., Мн. Зареєстровано у 1926 р. [207, 152]. Детальні відомості відсутні. Н. – ном. синг. ел. посесив, пор. ОН *Коцюбинський* [182, 28]; див. також ОН *М.М. Коцюбинський*.

144. **Кочержинці** – с., Кчр., Ум. Засноване у 1713 р. [140, 180]. 1737 – *Тихий Хутір* [74, 593]. 1765 – *Koczeryńce* [7, V, 2, 195]. 1885 – с. *Кочержинцы* [5, 42]. 1924 – с. *Кочержинці* [206, 87]. Ймовірно, н. – відантроп. патрон., пор. ОН *Кочерга* (1563) [7, VII, 2, 47; 226, 203], *Качарга* [15, 195], *П. Кочерженко* (1649) [184, 154]. За переказами, с. заснували брати Ємці та Кучаї. У 1737 р. волосний писар записав у документах сучасну н. (від ОН *Гаврила Кочерги*) [52]. Варіант: локатив.-кваліт. н.-сл.-сп. (ойконіміз. прикм. та АГТ *хутір* – “відокремлене селянське господарство разом із садибою власника; невелике селище, яке виникло внаслідок переселення людей із сіл, виселок; одинока селянська садиба із земельним наділом” [10, 72; 44, IV, 420; 143, 599; 221, 15]).

145. **Кочубіївка** – с., Кчб., Ум. Ймовірно, існувало у XII ст. – *Кучобіївка* [51]. 1613 – *Kohobiewka* [163, 42]. 1649 – сот. м. [136, 17]. 1765 – *Kociobijowka* [7, V, 2, 195]. 1787 – *Kuczubijowka* [7, V, 2, 579]. 1790–1791 – *Koczubijowka* [7, V, 2, 702]. 1830 – казенне с. [140, 184]. 1885 – с. *Кочубієвка* [5, 42]. 1887 – *Кочобѣвка* [202]. Кін. XIX – поч. XX ст. – с. *Кочубѣвка* [81].

1924 – с. *Кочубіївка* [206, 87]. 1926 – *Кочубієвка* [207, 152]. 1946 – с. *Кочубеївка* [228, 292]. Н. – відантроп. першопосел. дер., пор. ОН *Кочубей* (1677) [226, 204]; див. також апел. *кочубей* – “птах; хохлатий жайворонок” [44, II, 295; 184, 546], укр. *кучобій* – “той, що одразу б’є кучу ворогів” [140, 184].

146. **Кочубієвскій** – х., Ум. Існувало у 1895 р. біля с. Кочубіївка – *Кочубієвскій* [209, 282]. Детальні відомості відсутні. Локат. н. (ойконіміз. ад’ект.), див. № 145.

147. **Краснопілка** – с., Крп., Ум. Згадується у 1613 р. – *Krasnopol* [163, 42]. 1654 – *м-ко Краснопілля* [136, 154; 140, 185]. 1765 – *Krasnopolnka* [7, V, 2, 196]. 1776 – *w. Krasnopolka* [7, V, 2, 272]. 1829 – новий *г. Краснополка* [84]. 1834 – с. [176, 350]. 1895 – с. *Краснополка съ фермою и хут.* [209, 282]. Серед. ХІХ ст. – військове поселення [140, 186]. 1924 – с. *Краснопілка* [206, 61]. Гіпотези походження н.: 1) було червоне макове поле – *Краснополье*; 2) жителі спаленого татарами м-ка *Краснобул* заснували сучасне село [51]. Н. – кваліт. композит з метафоричним відтінком (прикм., що характеризує місцевість, та відапел. суф. дер. – від АГТ) [96, 68]; див. також апел. *поле* – “простір, край” [278, 194], ОН *А. Краснополець* [184, 154]. Варіант: складна описова конструкція (ойк. + АГТ *ферма* + АГТ *хутір* (див. № 144)).

148. **Красноста́вка** – с., Мн. Знаходиться між Іванівкою та Соколівкою [176, 365]. Існувало у ХVІІІ ст. [131, 40]. 1765 – *wieś Krasnostawiec* [7, V, 2, 197]. 1834 – с. *Красноставка* [176, 365]. 12. 07. 1958 – приєднано до с. Добра [246]. Гіпотези походження н.: 1) від кривавої битви козаків із шляхтою; 2) від застоюної, іржавої води; 3) від красивих ставків [131, 40]. Кваліт. композит (прикм. та ГТ); див. також *стр. Красноставка* [193, 282].

149. **Кра́узе** – х., Ум. Зареєстровано у 1924 р. – х. *Краузе* [206, 86]. Знято з обл. н. п. Ном. синг. ел. посесив (землевласники *Краузе* Сергій і Андрій) [140, 260], *Кауза* [182, 189].

150. **Крачківка** – с., Крч., Мн. Існувало в ХVІІ ст. як *Калиновий Куц* [131, 56]. 1765 – *wieś Kraczkowka* [7, V, 2, 196]. 1834 – с. *Крачковка* [176,

361]. 1924 – с. **Крачківка** [206, 79]. За переказами, н. походить від зооніма *крячки* – “птахи сімейства чайкових” [131, 56]. На нашу думку, н. – відантроп. посесив. дер., пор. ОН *Краць* < *Крачко* (1197) [141, 105]. Варіант: локат.-кваліт. н.-сл.-сп. (ойконіміз. прикм. та апел.), пор. *калиновий* та *кущ* – “різновид рослини” [131, 54–55].

151. **Кривець** – с., Крв., Мн. Існувало у 1574 р. [131, 57–58]. 1730 – побудовано церкву [176, 362]. 1834 – с. **Кривець** [176, 362]. 1887 – **Кривець** [202]. 1924 – с. **Кривець** [206, 74]. Н. – ном. синг. ел. посесив, пор. ОН *Кривець* (1385) [26, 164; 50, 121; 226, 207]; див. також ОН *Святослав Кривецький* (генеральний писар) (1664) [266, 345]. За переказами, першим оселився *кравець* (діал. *кривець*) [131, 57].

152. **Криві Коліна** – с., Крк., Тл. Засновано наприкін. XVII ст. [74, 541]. 1762 – с. [176, 352]. 1790–1791 – *Krzywe Kolano* [7, V, 2, 702]. 1834 – с. **Кривые Колѣна** [176, 359]. 1885 – с. **Кривые-Колѣни** [5, 44]. 1887 – **Кривое Колено** [202]. 1895 – с. **Колѣна Кривыя** [209, 281]. Кін. XIX – поч. XX ст. – с. **Кривое колѣно** [81]. 1903 – с. **Кривые колѣна** [85]. 1924 – с. **Криві Коліна** [206, 85]. Локат.-кваліт. композит (прикм., що вказує на особливість місцевості, та ГТ), пор. *коліно* – “вигляд ламаної лінії, від одного згину чи повороту до іншого” [44, II, 269; 195, IV, 224]. Саме тут р. Гірський Тікич робить згин, коліно [54, 20].

153. **Крижанівського** – х., Тл. Існувало у 1926 р. [207, 152]. Знято з обл. н. п. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Крыжановскій* (1898) [203, 309].

154. **Круглик** – х., Ум. Існувало у 1926 р. поблизу с. Бабанка [207, 152]. Знято з обл. н. п. Н. – локат. дер. (ойконіміз. ГТ), пор. *круглик* – “гора; заглибина земної поверхні круглої форми; ліс круглої форми” [127, 233; 108, 286; 45, 101]; див. також ОН *Круглік* [15, 219]. Ймовірно, н. вказує на круговий тип планування поселень для захисту від набігів.

155. **Кругляк** – х., Тл. Існувало у 1926 р. [207, 152]. Знято з обл. н. п. Локат. н. (ойконіміз. ГТ), пор. *кругляк* – “ліс круглої форми; окремий камінь” [45, 102].

156. **Куді́нів Ліс** – с-ще, Мнс., Мс. Існувало в 1885 р. – *х. Кудымовь* [209, 44]. 1924 – *х. Кудинів* [206, 79]. 1926 – *Кудинів ліс* [207, 152]. 1946 – *х. Кудинів Ліс* [228, 25]. Локат.-посесив. н.-сл.-сп. (ойконіміз. посесив і ГТ), пор. *ліс* – “велика площа землі, заросла деревами і кущами” [45, 112]. Варіант: відантроп. посесив. дер. (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Кидень* (1148) [141, 107; 61, 74], *Кудинь* (1444) [226, 213; 7, VI, 1, 84].

157. **Кудрявий** – х., Ум. Існувало у 1924 р. поблизу с. Рижавка як *х. Кудровий* [206, 83]. 1926 – *Кудрявий* [207, 152]. Знято з обл. н. п. Ном. синг. ел. посесив, пор. ОН *Кудрявий* [15, 226]; див. також ОН *Кудря* (1328) [141, 107], *Кудра* [50, 120], *С. Кудриченко* (1649) [183, 132], діал. *кудра* – “кучерява жінка”, *кудряй* – “кучерявий чоловік” [184, 547].

158. **Ку́зьмина Грѣбля** – с., К.-Гр., Хр. Відоме з XVII ст. [74, 621]. 1787 – *Kuzmina grobla* [7, V, 2, 700]. 1790–1791 – *Kuzmina Grobla* [7, V, 2, 701]. 1834 – *с. Кузьмина-Гребля* [176, 369]. 1887 – *с. Кузьмина Гребля* [202]. 1903 – *с. Кузьминская Грѣбля* [85]. 1924 – *с. Кузьміна Гребля* [206, 88]. 1926 – *Кузьм. Гребля* [207, 152]. 1946 – *с. Кузьмина Гребля* [228, 276]. Локат.-посесив. н.-сл.-сп. (ойконіміз. посесив і ГТ), пор. *гребля* (див. № 64), пор. ОН *Кузьма* [194, I, 261; 44, IV, 554; 194, I, 527], *Трохимъ Кузмин* (1649) [184, 126].

159. **Ку́зьминські** – х., Хр. Існувало у 1853 р. [176, 369]. 1887 – *Кузьминская* [202]. 1924 – *х. Кузьминські* [206, 88]. Знято з обл. н. п. Локат. н. – ойконіміз. ад’єкт., див. № 158.

160. **Куликів** – х., Мс. Існувало у 1885 р. як *х. Куликовскій* [5, 44]. 1924 – *х. Куликів* [106, 80]. Знято з обл. н. п. Варіант: ном. синг. ел. посесив, пор. ОН *Куликовскій* (кін. XVIII ст.) [152, 286], (1898) [203, 353]. Сучасна н. – відантроп. дер., що зазнав усічення; див. також ОН *Куликов* (кін. XV ст.) [26, 170].

161. **Куті́** – с., Ктв., Мн. Засноване у XVII–XVIII ст. [131, 60]. 1787 – *Кату* [7, V, 2, 580]. 1834 – *с. Куты* [176, 363]. 1924 – *с. Кути* [206, 74]. Версії походження н.: 1) пос. розташовувалося на кутках, балках і ярах;

2) р. Гірський Тікич утворює кут; 3) від колишньої осади *Красний Кут*, яка знаходилася неподалік [131, 60]. Н. – локат. плюрал. дер. (ойконіміз. АГТ), пор. *кут* (див. № 37).

162. **Куця** – х., Мс. Зареєстровано у 1924 р. [206, 80]. Ном. синг. ел. посесив, пор. ОН *Куця*, *Куць* (1136) [141, 108; 15, 237], *Микуця* [224, 230], *Микуць* < *Микула* (1649) [184, 548]. На думку Р.Й. Керсти, ОН *Куць* – відапел. назва: *куць* – “людина невеликого росту” [184, 548].

163. **Ладужинка** – с., Лдж., Ум. Відоме з 1726 р. [74, 580; 140, 187]. 1787 – *Ladyžynka* [7, V, 2, 700]. 1834 – *мѣстечко Ладыжинка* [176, 372]. 1861 – ц. в. [74, 580]. 1885 – с. [5, 45]. 1923 – р. ц. [140, 190]. 1930 – до Уманського р-ну [140, 190]. 1933–1959 – р. ц. [140, 190]. А.П. Коваль виводить н. від *лодяжин* < ОН *Лада* [96, 175]; пор. також апел. *лад* – “злагода, порядок” [44, I, 339–340; 195, IV, 432–433; 236, II, 147]. На нашу думку, н. – відойкон. суф. дер., пор. смт. *Ладижин* (Внц.); див. також ОН *Лодыгины* (1430) [26, 183], *Ладвижинъ* (1649) [183, 132], *Ладига* [278, 204], апел. *ладо* – “зарості, що утворилися на місці запустілого поселення”, *ляд* – “угіддя, сіножать, рілля, що поросли лісом” [61, 87].

164. **Лащова** – с., Лщв., Тл. Існувало в I пол. XVIII ст. [54, 20; 74, 541]. 1765 – *Laszczowa* [7, V, 2, 196]. 1787 – *Laszczowa* [7, V, 2, 579]. 1834 – *с. Лащева* (пд. частина села Бѣлые Млыны / Бѣлый Бродъ) [176, 355]. 1887 – *Лещевское* [202]. 1895 – *с. Лащева и д. Бродъ Бѣлый (Млыны Бѣлые)* [209, 283]. Кін. XIX – поч. XX ст. – *с. Лащево* [81]. 1924 – *с. Лащева* [206, 85]. 1926 – *Лащова і Білий Брід* [207, 147]. 1946 – *с. Лащова* [228, 289]. Н. – відантроп. посесив (від прізвища *Лаць*) [176, 355; 54, 20], пор. також ОН *Анъдрушь Лаць* (1649) [184, 131]. Варіанти: 1) ойконіміз. присвійн. прикм.; 2) локат. н.-сл.-сп. (ойкон. + ойкон.), див. № 24.

165. **Левада** – с-ще, Блш., Тл. 1981 – *с-ще Левада* [248, 42]. Локат. дер. (ойконіміз. АГТ), пор. *левада* – “присадибна ділянка землі з сінокосом, городом та плодовим садом” [195, IV, 458; 44, II, 349; 143, 338].

166. **Легédзине** – с., Лгд., Тл. Виникло у кін. XVII – I пол. XVIII ст. [74, 541; 54, 21]. 1787 – *Legiczyna* [7, V, 2, 700]. 1790–1791 – *Legedzyna* [7, V, 2, 701]. 1834 – с. *Легедзино* [176, 360]. 1924 – с. *Легедзинів* [206, 85]. 1926 – *Легезино* [207, 152]. 1946 – с. *Легедзине* [228, 255]. За переказами, н. – відантроп. першопосел. дер. (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Легедза* [54, 21]; див. також *Легедзь* [15, 249], *Ф. Лекгеза* (1649) [184, 221]. Варіанти: 1) ген. синг. ел. посесив; 2) ойконіміз. присвійн. прикм.

167. **Леськóве** – с., Лск., Мс. Існувало у XVIII ст. [74, 480]. 1765 – *wieś Leskowa* [7, V, 2, 194]. 1854 – с. *Леськова* [176, 335]. 1885 – с. *Леськово* [5, 46]. 1887 – с. *Льсково* [202]. 1924 – с. *Леськове* [206, 80]. На нашу думку, н. – відантроп. посесив. дер. (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Лесков* (1596) [26, 180]; пор. малорос. ОН *Лесько* (*Елисей*) [176, 619]; див. також ОН *Лесько* < *Олександр* [44, IV, 554]. Варіант: ген. синг. ел. посесив.

168. **Летúчівка** – х., Мс. Зареєстровано у 1864 р. – передміс. [176, 333]. 1887 – *Летичевка* [202]. 1895 – часть м. [209, 160]. 1926 – х. *Летичівка* [207, 152]. Приєднано до смт. Монастирище [230, 468]. Н. – відантроп. посесив. суф. дер., пор. ОН *Летич* < *Летомир*, *Літогост* [223, 101]; див. також смт. *Летичів* Хмельницької обл. [184, 548].

169. **Липняга** – х., Мс. Зареєстровано у 1895 р. біля с. Лукашівка [209, 159]. Знято з обл. н. п. Н. – ном. синг. ел. посесив, пор. ОН *Липняга* (кін. XVIII ст.) [152, 286]; див. також ГТ *липник* – “липовий ліс” [44, II, 360; 49, 53; 143, 343; 195, IV, 488].

170. **Липняны** – х., Мс. Існувало у 1885 р. біля смт. Цибулів як х. *Липняны* [5, 46]. Детальні відомості відсутні. Відкатоїконімічний дер., утворений шляхом плюралізації апелятива, пор. апел. *липняны* – “жителі липового лісу”; пор. також ГТ *липник* (див. № 169).

171. **Лісовé** – с., Лсв., Тл. До 1946 р. – *Янківка* [228, 262]. Засновано у I пол. XVII ст. [74, 542]. 1762 – побудовано церкву [176, 361]. 1776 – *wieś Jankiwka* [7, V, 2, 272]. 1787 – *Jankowka*, *Varinka* [7, V, 2, 580]. 1790–1791 – *Jankowka* [7, V, 2, 702]. 1834 – с. *Янковка* [176, 361]. 1924 – с. *Янківка* [206,

84]. 1946 – с. *Лісове* [228, 262]. Квалітат. н. – субстант. прикм. (поселення серед лісу), пор. *лісовий* < *ліс* – “велика площа землі, заросла деревами і кущами” [195, IV, 522]. Варіант н. – відантроп. посесив. дер., пор. ОН *Ян* (кін. XV ст.) < *Иванъ* < *Іоаннь* [194, I, 419]. За переказами, с. належало польському панові Яну.

172. **Ліщівка** – с., Лщн., Хр. Існувало у 1655 р. [136, 50]. 1756 – побудовано церкву [176, 365]. 1766 – *wieś Leszczynowka* [7, V, 2, 197]. 1834 – с. *Льщиновка* [176, 365]. 1885 – с. *Лещиновка* [5, 46]. Кін. XIX – поч. XX ст. – с. *Лешиновка* [81]. 1905 – с. *Льщиновка* [85]. 1924 – с. *Лещинівка* [206, 88]. 1926 – с. *Ліщинівка* [207, 153]. Відантроп. усічен. посесив, від ОН власника *Анджея Лещинського* [136, 50].

173. **Лоташеве** – с., Лтш., Тл. Засновано у I пол. XVIII ст. як х. [54, 20]. 1765 – *w. Lotoszowa* [7, VII, 3, 26]. 1885 – с. *Лоташева* [5, 47]. 1887 – *Лоташево* [202]. 1895 – с. *Лоташова* [209, 109]. Кін. XIX – поч. XX ст. – с. *Лачашево* [81]. 1924 – с. *Лоташове* [206, 76]. 1926 – с. *Лотошово* [207, 153]. 1946 – с. *Лоташеве* [228, 273]. На нашу думку, н. – відантроп. посесив. дер. (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Лотаи* [15, 257], *Лотышев* (кін. XVIII ст.) [152, 287]; див. також фітонім *лотаи* – “латач” [44, II, 378].

174. **Луг** – присілок, Мн. На поч. XX ст. заселене жителями с. Кути [131, 60]. Детальні відомості відсутні. Локат. н. (ойконіміз. ГТ), пор. *луг* – “місце, покрите густою травою; заболочена місцевість із сінокосом” [49, 56; 143, 349; 131, 60].

175. **Луг** – х., Мс. Як н. п. зареєстровано у 1885 р. біля с. Княжа Криниця – х. *Лугъ* [5, 47]. Знято з обл. н. п. Н. – див. № 174.

176. **Луговенко** – х., Мн. Зареєстровано у 1924 р. [206, 74]. Детальні відомості відсутні. Знято з обл. н. п. Ном. синг. ел. посесив, пор. ОН *Луговенко* [7, VI, 2, 219].

177. **Лукашівка** – с., Лкш., Мс. Відоме з XVIII ст. [74, 480], хоча, ймовірно, існувало у 1450–1500 рр. [30, 19]. 1740 – побудовано церкву [176, 329]. 1854 – м. *Лукашевка* [176, 329]. 1887 – *Лукашовка* [202]. 1924 –

м-ко *Лукашівка* [206, 89]. 1946 – с. *Лукашівка* [228, 25]. Н. – відантроп. першопосел. дер. (заснував козак *Лукаш*) [30, 20].

178. **Лук'яново-Кривій** – х., Хр. Зареєстровано у 1924 р. – х. *Лук'яново-Кривий* [206, 89]. 1926 – *Лук'яново-Кривий* [207, 153]. Знято з обл. н. п. Ймовірно, посесив. н.-сл.-сп. – відантроп. дер., пор. ОН *Лук'ян* [224, 200], *Кривой* (XV ст.) [26, 164].

179. **Любашівка** – с., Юрк., Ум. Зареєстровано у 1775 р. – wieś *Lubaszowka* [7, V, 2, 266]. 1834 – д. *Любашевка* (частина с. Юрківка) [176, 370]. 1924 – с. *Любашівка* [206, 78]. 12. 07. 1958 – приєднано до с. Юрківка [246]. Відантроп. посесивна суф. н., див. ОН *Любешь* [262, 80], *Любачь* (1052) [141, 114], ОН *Любашь* < *Любомирь* (1649) [184, 550].

180. **Майданецьке** – с., Мдн., Тл. Виникло у кін. XVII – I пол. XVIII ст. [74, 542; 54, 21]. 1787 – *Majdaneckie* [7, V, 2, 579]. 1834 – с. *Майданецкое* [176, 359]. 1924 – с. *Майданецьке* [206, 85]. Локат. н. (ойконіміз. прикм.), пор. ГТ *майдан* – “площа, рівнина, лісова поляна, підвищення, відкрита місцевість; місце виробництва дьогтю, деревного вугілля, поташу в лісі; площа для народного зібрання, торгівлі” [10, 80; 44, II, 398; 96, 236; 143, 358–359; 150, 49; 262, 82; 176, 359; 96, 148; 262, 82]; див. також ОН *Майдань* [226, 239], *О. Майдань* (1649) [184, 165]. Очевидно, тут були народні зібрання і вирувала торгівля [54, 21].

181. **Малá Іванівка** – с., Врб., Хр. Зареєстровано у 1924 р. – х. *Іванівка Мала* [206, 88]. 1946 – с. *Мала Іванівка* [228, 293]. Н. – локат.-кваліт. н.-сл.-сп. (прикм. та ойк.), див. № 110.

182. **Малá Маньківка** – с., Хрк., Мн. Існувало у XVII ст. [74, 456; 131, 62; 176, 351]. 1834 – с. *Маньковочка (Монастырокъ)* [176, 351]. 1885 – прис. *Маньковочка-Малая* [5, 48]. 1895 – прис. *Маньковочка Малая (Монастырекъ)* [209, 284]. 1905 – с. *Малая Маньковочка* [85]. 1924 – с. *Мала Маньківочка* [206, 79]. 1946 – с. *Мала Маньківка* [228, 293]. Відойкон. н., ускладнена кваліт. прикм. (див. № 187). Варіанти н.: 1) локат. відойкон. демін. дер. (див. № 187); 2) локат. демін. н.,

пор. АГТ *монастир* – “земельна церковна організація, що є общиною монахів чи монашок” [131, 62].

183. **Малá Корúтня** – х., Мс. Зафіксовано у 1926 р. [207, 153]. Знято з обл. н. п. Н. – локат.-кваліт. н.-сл.-сп. (прикм. та ойк.), див. № 139.

184. **Малá Севастянівка** – с., Млс., Хр. Кін. XVII ст. – невелике поселення *Свинарка* [74, 622]. 1858 – с. *Переселяни* [74, 622]. 1924 – с. *Мала Севастьянівка* [206, 80]. 1926 – *Мала Севаст'ян.* [207, 153]. 1946 – с. *Мала Севастянівка* [228, 293]. Сучасна н. – трансойк., ускладнена кваліт. прикм. (див. № 31). Варіанти: 1) відмаритонімний ойк., пор. ОН *Свинарь* [262, 122], *И. Свинар* (1649) [184, 110]; див. також апелятив *свинарка* < *свинар* – “свинопас” [44, IV, 106]; 2) відкатойконімна н., утворена шляхом плюралізації апелятива (від переселення жителів із с. Велика Севастянівка), пор. апел. *переселенець* – “той, хто переселився, переселяється на нове місце проживання або переселений куди-небудь” [195, IV, 273].

185. **Малá Шукáйвода** – х., Мн. Зареєстровано у 1924 р. – х. *Малі Шукáй Води* [206, 79]. 1926 – *Мала Шукáйвода* [207, 153]. Знято з обл. н. п. Локат.-кваліт. н.-сл.-сп. – відойкон. дер., ускладнений кваліт. прикм. (див. № 352).

186. **Мáндрики** – х., Тл. Згадується у 1926 р. [206, 153]. Знято з обл. н. п. Ном. плюрал. ел. посесив, пор. ОН *Маньдрика* < *мандрика* – “вид сирника” (1649) [184, 550], *Мандрыка* [15, 274].

187. **Манькíвка** – смт., Мн. Згадується у XVI ст. [74, 433; 131, 15; 163, 19]. Імовірно, засноване у 1546 чи 1597 р. [131, 16]. На думку Й. Оленчук, існувало за часів Київської Русі як м. *Макове*, спалене у XIII ст. [131, 15]. 1653 – г. *Манковка* [2, X, 101]. 1766 – *Mankowka* [7, V, 2, 196]. 1834 – с. *Маньковка* [176, 351]. 1926 – с. *Маньківка* [207, 153]. Гіпотези походження ойк.: 1) від ОН першопоселенця *Манька Педоренка* (1649) [183, 132]; 2) від ОН корчмаря *Манька*; 3) відгідронімна н., пор. р. *Маньківка* (права притока Кищихи, басейн Південного Бугу) [193, 267], див. також. лат. *tenk* – “малий, дрібний”; 4) від ОН дочки польського короля; 5) від назви половців – кумани

[131, 17]; б) від ОН *Марціяна Калиновського* [131, 18]. На нашу думку, відантропон. першопоселенська н., див. також ОН *Манко* < *Маниславъ*, *Мануїл* (1649) [184, 550]. Варіант: відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Мак* < *Макар* [224, 205].

188. **Маньківка** – х., Мн. 1895 р. – х. *Маньковка* [209, 284]. 1924 – х. *Маньківка* [206, 78]. Знято з обл. н. п. Локат. відойконім. н. (див. № 187).

189. **Мартынки** – х., Мс. Згадується у 1885 р. – х. *Мартынки* [5, 49]. Знято з обл. н. п. Ном. плюрал. ел. посесив, пор. ОН *Мартинко* [224, 218], *Мартинъ* (1473) [141, 19], *Мартина* [224, 218].

190. **Матвіїха** – с., Лск., Мс. Відоме у 1776 р. – *wieś Matwijcha* [7, V, 2, 273]. 1887 – *Матвѣцка* [202]. 1895 – д. *Матвѣиха* [209, 160]. 1924 – с. *Матвіїха* [206, 80]. Відмаритонімна н. посесив. характеру, пор. ОН *Матвій* [191, 76]; див. також р. *Матвіїха* (права притока Гірського Тікичу) [193, 254].

191. **Мельник** – х., Ум. 1924 р. – х. *Мельників* [206, 77]. 1926 – *Мелників* [207, 153]. 1946 – х. *Мельник* [228, 276]. 12.07.1958 – знято з обл. н. п. [247]. Посесив. н., що виникла шляхом усічення антропоніма, пор. ОН *Мельниковъ* (1898) [203, 429], див. також апел. *мельник* – “власник млина, або той, хто працює в млині; мірошник” [44, II, 416; 195, IV, 671; 192, IV, 522]. Варіант: ном. синг. ел. посесив.

192. **Миколаєвичів** – х., Мн. Згадується у 1926 р. [208, 153]. Знято з обл. н. п. Ген. плюрал. ел. посесив, пор. ОН *Миколаєвич* < *Миколай* (1398) [194, I, 589].

193. **Михайлівка** – х., Ум. Існував у 1924 р. [206, 86]. Знято з обл. н. п. Посесив. відантроп. н. [20, 217], пор. ОН *Михайло* (1481) [70, I, 598–599], *Михал* [224, 239], *Михайловський* (1649) [184, 552].

194. **Михайлівський** – х., Ум. Згадується у 1924 р. [206, 73]. Знято з обл. н. п. Ном. синг. ел. посесив, пор. ОН *Михайлівський* [224, 239].

195. **Мицьова Левада** – х., Мн. Згадується у 1926 р. [207, 153]. Знято з обл. н. п. Локат.-посесив. н.-сл.-сп. (присвійн. прикм. та АГТ), пор. *левада* (див. № 165); див. також ОН *Мицьо* < *Дмитро* [224, 107].

196. **Молодєцьке** – с., Млд., Мн. Відоме з XVI ст., хоча в архівних джерелах згадується у XVII ст. [74, 457; 131, 64]. 1755 – д. *Молодецкого* [163, 31]. 1765 – *Molodecze* [7, V, 2, 196]. 1787 – *Molodeckie* [7, V, 2, 580]. 1834 – с. *Молодеце* [176, 350]. 1885 – с. *Молодецкое* [5, 51]. 1924 – с. *Молодецьке* [206, 81]. Гіпотези походження н.: 1) через покірність жителів х. отримав назву Молодець (згодом – Молодецьке) [254]; 2) від прізвища графа *Молодецького*, який тут проживав; 3) від братів-героїв; 4) від запорожців-молодців [131, 64–65]. На нашу думку, н. – ном. синг. ел. посесив, див. ОН *Молодецький* [131, 64]. Пор. також апел. *молодець* – “козак – запорожець; молода неодружена людина, парубок” [44, II, 441; 195, IV, 785]. Варіант: ген. синг. ел. посесив.

197. **Монастирїще** – м., Мс. Давня н. – *Котлово* [30, 15]. Виникло на місці великого поселення [96, 174]. Перша зг. – II пол. XVI ст. як про укріплене містечко [278, 235]. 1765–1791 – miasto *Monasterzysko* [7, V, 2, 194]. 1790–1791 – miasto *Monasterzyszcze* [7, V, II, 703]. 1829 – містечко *Монастырища* [84]. 1890 – miasta *Monastyrzyszcz* [7, VII, 2, 543]. 1895 – м. *Монастырище* [209, 160]. Локат. н. (ойконіміз. АГТ), пор. *монастирище* – “місце, де колись був монастир” [44, II, 403]. На території поселення були монастирі [278, 235; 176, 333; 96, 174]. Давня н.: кваліт. суф. дер. (ойконіміз. прикм.), пор. ГТ *котел* – “яма, котловина, заглибина круглої форми” [61, 72; 127, 232; 143, 294; 150, 203], *котловина* – “низина, долина” [45, 100]. Пос. засноване у котловині [30, 15].

198. **Мошурів** – с., Мшр., Тл., Ймовірно, що у XVI ст. існувало як *Мошурівка* [163, 19]. 1540 – *Мошурів* [274, 5]. 1613 – *Moszow* [там само, 42]. 1787 – *Muszurow* [7, V, 2, 579]. 1834 – с. *Мошуровь* [176, 356]. XIX ст. – (в тексті) *Мошурова, Мушурова, Мушуровка, Мушуровь* [160, III, отд. 3, 48. – IV, отд. 3, 410. – 7, III, 3, 377. – VI, 1, 26]. 1885 – с. *Машуровь* [5, 49]. 1890 – сл. *Muszurowa* [7, VII, 2, 406]. XX ст. – *Машурове* [64]. 1924 – с. *Мошурів* [206, 85]. Відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.) [54, 16],

пор. ОН *Мошура*, див. *Моша* (1605) [226, 258], *Мишурниковъ* (1898) [203, 460]. Варіант: відантроп. суф. дер.

199. **Муленкової** – х., Тл. Зафікс. у 1926 р. [207, 154]. Знято з обл. н. п. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Мулянкоу* [15, 288], див. ОН *Муленко* [7, I, 3, 785], *Мулка* < *мулька* – “дріб’язок, дрібна риба” (1649) [184, 552].

200. **Науменка** – х., Мн. Зареєстровано у 1926 р. [206, 154]. Знято з обл. н. п. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Науменко* < *Наум* [224, 247].

201. **Нестерівка** – с., Нст., Мн. Відоме з I пол. XVIII ст. [131, 66]. 1759 – побудовано церкву [176, 352]. 1765 – *Nesterowka* [7, V, 2, 196]. 1800 – с. *Нестеровка* [9]. 1924 – с. *Нестерівка* [206, 79]. Відантроп. першопос. н., пор. ОН козака *Нестора Писанки* [102, 48]; див. також ОН *Нестор* [224, 249], *П. Нестеренко* (1649) [183, 132].

202. **Новá Пáвлівка** – с-ще, Квк., Тл. Зареєстровано у 1926 р. як х. *Ново Павлівка* [207, 154]. 1946 – х. *Нова Павлівка* [228, 289]. Локат.-кваліт. н.-сл.-сп. (прикм. та ойкон.), див. № 216. Варіант: локат.-кваліт. КОМПОЗИТ.

203. **Новé Місто** – с., Мс. До 1917 р. – *Нове Монастирище* [30, 30]. 1924 – (село-передм.) *Місце Нове при Монастирище* [206, 80]. 1946 – с. *Нове Місто* [228, 25]. 1987 – приєднано до смт. Монастирище [230, 468]. Локат.-кваліт. н.-сл.-сп. (прикм. та АГТ), пор. *місто* – “великий населений пункт; адміністративний, промисловий, торговий і культурний” [195, IV, 751]. Варіанти: 1) локат.-кваліт. н.-сл.-сп. (прикм. і ойконім, див. № 197; 2) описова н. (ойк. + сполуки слів зі знач. уточнення), див. № 197.

204. **Новомайданецьке** – с-ще, Мдн., Тл. 1960 – с-ще *Новомайданецьке* [АТП, 56]. Локат.-кваліт. композит (прикм. та ойк.), див. № 180.

205. **Новосілка** – с., К.-Кр., Мс. Зареєстровано у 1858 р. [176, 331]. 1864 – с. *Новоселки* [176, 331]. 1887 – хутора *Новоселки* [202]. 1895 – с. *Новоселка* [209, 161]. 1924 – с. *Новоселки* [206, 90]. 1926 – *Новосілка* [207, 154]. Локат.-кваліт. композит (прикм. та суф. дер. від АГТ), пор. *село* – “населений пункт (звичайно великий) неміського типу, жителі якого

займаються перев. обробітком землі” [195, IX, 119]. Варіант: локат-кваліт. плюрал. композит.

206. **Оксáнино** – с., Окс., Ум. Відоме з I пол. XVIII ст. як слобода [52]. 1765 – *Оханіна* [7, V, 2, 195]. 1834 – с. *Оксанина* [176, 354]. 1887 – *Оксанино* [202]. За переказами, н. походить від ОН втікачки з з турецького полону *Оксани*, яка тут заснувала слободу. Відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Оксана* [44, IV, 557].

207. **Олексáндрівка** – х., Ум. Існував у 1924 р. [206, 86]. Знято з обл. н. п. Відантроп. суф. дер., пор. ОН *Олександр* [224, 261], *Александръ* [44, IV, 557], *Григоръ Александренко* (1649) [183, 137].

208. **Олексі́в** – х., Мс. Існував у 1926 р. [207, 154]. Знято з обл. н. п. Відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Олексій* [224, 264], *Олекси* (1375) [194, II, 81]; див. також ОН *Алексе́в* (1898) [203, 13].

209. **Онóпрі́вка** – с., Онп., Тл. Відоме з 1659 р. [54, 16]. 1765 – sl. *Опоружовка* [7, V, 2, 532]. 1787 – *Опофружовка* [7, V, 2, 580]. 1789 – *Онуфружовка* [7, V, 2, 530]. 1800 – *Анофрієвка* [9]. 1834 – *Онуфрієвка* [176, 353]. 1924 – с. *Онуфрі́вка* [206, 85]. 1926 – *Онопрі́вка* [207, 154]. Відантроп. посесив. н. (в честь пана *Онуфрія Бержинського*) [54, 16–17]; див. також ОН *И. Онуфриенко* (1649) [183, 136] < *Онопрій* < церк. *Онуфрій* [184, 554].

210. **Ора́дівка** – с., Орд., Хр. У 1654 р. згадується як мнстечко *Оредовка* [2, X, 295]. 1765 – *Oradowka* [7, V, 2, 195]. 1834 – с. *Орадовка* [176, 368]. 1924 – с. *Орадівка* [212, 62]. Варіант н.: *Урадівка* [136, 124]. Імовірно, відантроп. посесив, пор. ОН *Орад*, див. ОН *Оратовскій* [7, II, 1, 222], *Оратовъ* (1616) [226, 680].

211. **Ора́довскій** – х., Хр. 1895 – х. *Орадовскій* [209, 285]. Локат. н. (ойконіміз. ад’єкт.), див. № 210.

212. **Осі́тна** – с., К.-Гр., Хр. 1787 – *Ositnia* [7, V, 2, 700]. 1790–1791 – *Ositna* [7, V, 2, 701]. 1834 – с. *Оситна* (частина с. Кузьмина Гребля) [176, 369]. 1887 – *Осетна* [202]. 1924 – с. *Оситно* [206, 88]. 1946 – с. *Осітна* [228,

276]. Імовірно, відантроп. посесив. дер., пор. ОН *Осітний*, див. ОН *Осія*, *Осій* [224, 275].

213. **Осітнянський** – х., Хр. 1924 – х. **Оситнянський** [206, 88]. 1926 – **Осітнянський** [207, 154]. Знято з обл. н. п. Локат. н. (ойконіміз. ад'єкт.), див. № 212.

214. **Острівець** – с., Ост., Ум. I пол. XVIII ст. – с. **Капітанське** [51]. 1790–1791 – **Ostrowiec** [7, V, 2, 702]. 1834 – с. **Островець (Капитанское)** [176, 354]. 1924 – с. **Островець** [206, 73]. 1946 – с. **Острівець** [228, 255]. Локат. н. (ойконіміз. ГТ), пор. *острівець* – “ділянка землі, що різко виділяється на фоні решти місцевості; ділянка суші, оточена водою” [195, V, 789], *островець* – “острів на річці”, *острівок* – “невеликий острів на річці” [45, 136]. С. розташоване немов на острові, який утворюють річки Ятрань і Небелівка [140, 196]. Варіант: відантроп. посесив. н. (володів поміщик *Капітанов*) [140, 196]; див. також апел. *капітан* – “офіцерське звання або чин в армії, що надається після звання старшого лейтенанта (у дореволюційній армії – після штабс-капітана), а також особа, яка має це звання” [195, IV, 94].

215. **Павлівка Друга** – с., Онп., Тл. Заселена після 1825 р. [54, 21]. 1885 – **Павловка** [5, 56]. 1924 – с. **Павлівка** [206, 85]. 1946 – с. **Павлівка Друга** [228, 289]. Посесив.-кваліт. н.-сл.-сп. (відантроп. дер., див. № 216, і порядковий числ. з диференційним значенням). Варіант: див. № 216.

216. **Павлівка Перша** – с., Пвл., Тл. Виникло у XVIII ст. за рахунок Кобиляцьких хуторів [54, 21]. 1834 – с. **Павловка** [176, 350]. 1924 – с. **Павлівка** [206, 85]. 1946 – с. **Павлівка Перша** [228, 289]. Посесив.-кваліт. н.-сл.-сп. (відантроп. дер. (пор. ОН *Павло* [224, 278], *Павєль* (1368) [194, II, 120], ОН граф *Павло Кисельов* [54, 22]) і порядковий числ. з диференційним значенням).

217. **Павлопіль** – х., Мн. Засноване близько 1910 р. жителями с. Буки [131, 96]. 1924 – х. **Павлопіль** [206, 74]. Осінь 1943 р. – знищено [131, 96]. Локат.-посесив. композит (посесив. див. № 216, та ГТ, див. № 42); пор. також ОН **Павлопільський** або **Павловський** [131, 96].

218. **Павло́піль** – х., Тл. Як н. п. згадується у 1924 р. [206, 84]. Знято з обл. н. п. Н. – див. № 217.

219. **Пала́нка** – с., Плн., Ум. У минулому тут було м. *Кудрин*, яке зруйнували татари [140, 197]. 1596 – заснував с. Северин Наливайко [163, 20]. 1765 – *Palanka* [7, V, 2, 195]. 1800 – м. *Паланка* [9]. XIX ст. – (в тексті) *Уманская Паланка* (м-ко) [7, III, 3, 377. – VI, 1. Прилож.: 590 – 111, III, 218]. 1924 – с. *Паланка* [206, 84]. Гіпотези походження н.: 1) помешкання, укріплене житло, огорожене частоколом; 2) тюрк. – “район, територія на Запорізьких вольностях”; 3) від ОН пана *Паланського*, який збудував цукровий завод. Ця версія малоімовірна, оскільки заводи виникли після 1827 р. [163, 19–20]; 4) від укріпленої фортеці, яку заснували татари [140, 198]. На нашу думку, локат. н. (ойконіміз. АГТ), пор. *паланка* – “помешкання, укріплене житло, огорожене частоколом; адміністративний округ у запорожців; полкове укріплення, місце перебування полковника з іншими службовими особами у запорожців” [163, 19–20; 44, III, 88; 195, VI, 20]; див. також ОН *Паланька* [141, 147]. Варіанти: 1) відантроп. дер. (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Кудря* (1328) [141, 107], *Кудра* [50, 120]; див. також апел. *кудра* – “кучерява жінка”, *кудряй* – “кудрявий чоловік” (1649) [184, 547]; 2) локат.-кваліт. н.–сл.-сп. (ад’ект. та АГТ).

220. **Пала́ночка** – с., Івн., Мн. У XVII ст. тут існувало городище, хоча перша зг. про с. належить до XVIII ст. [131, 68]. 1834 – с. *Паланочка* [176, 356]. 1924 – с. *Паланочка* [206, 79]. Гіпотези щодо походження н.: 1) від слів І. Гонти: “*Впала ночка*”; 2) від дієсл. *палала* (в цьому місці була пожежа); 3) від *паланочка* – “маленьке укріплення”; 4) від старогрец. *фаланкс* – “загін війська, бойовий порядок важкоозброєної піхоти”; 5) від турец. *паланка* – “поселення, обнесене частоколом”; 6) полкова фортеця; укріплення, обнесене частоколом; ділянка землі [131, 68]. На нашу думку, н. – локат. демін. дер., пор. № 219.

221. **Па́нскій** – х., Тл. 1895 – х. *Панскій* [5, 286]. Знято з обл. н. п. Посесив. н. (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. апел. *пан* – “поміщик у старій

Польщі, Литві, дореволюційній Україні і Білорусії” [195, VI, 41]; див. також ОН *Пан* [15, 313], *Паньк* [162, 114].

222. **Папірових** – х., Мн. Існував у 1926 р. [207, 154]. Знято з обл. н. п. Ген. плюрал. ел. посесив, від ОН власника *Папірова К.* [131, 56].

223. **Папу́жинці** – с., Ппж., Тл. Виникло наприкін. XVI – I пол XVII ст. [54, 16]. 1755 – д. *Папужинцы* [163, 31]. 1765 – *Рарижунсе* [7, V, 2, 196]. 1787 – *Рарижуна* [7, V, 2, 579]. 1834 – с. *Папужинцы* [176, 352]. 1885 – с. *Папуженцы* [5, 56]. 1887 – *Попужинцы* [202], д. *Папужинцы* [163, 31]. 1924 – с. *Папужинці* [206, 85]. Патрон. н., від прізвища *Папуги* [54, 16]; див. також ОН *Папушекъ* (1448) [141, 148], *Папуша* [15, 314], *Ф. Папузченко* (1649) [184, 221].

224. **Пастушёнковъ** – х., Мс. 1885 – *Пастушенковъ* [5, 56]. Знято з обл. н. п. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Пастушенко* [182, 122].

225. **Пашківського** – х., Ум. Згадується у 1926 р. [208, 154]. Знято з обл. н. п. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Пашківський* [224, 280], *Пашковскій* (1898) [203, 567].

226. **Пеніжкове** – с., Врх., Хр. Засноване на поч. XVII ст. [136, 36]. 1765 – wies *Peniazkowa Sloboda* [7, V, 2, 197]. 1776 – wies *Pieniaszkowa* [7, V, 2, 272]. 1784 – стодола *Пеніожкова* [7, V, 2, 273]. 1834 – д. *Пеніонжкова* [176, 361]. 1885 – с. *Пенёнжкова* [5, 57]. 1887 – *Пененишково* [202]. 1895 – с. *Пеніожкова (Пеніонжково)* [209, 286]. Кін. XIX – поч. XX ст. – с. *Пинешково* [81]. 1905 – с. *Пеніожкова* [85]. 1924 – с. *Пеніонашкове* [206, 88]. 1926 – *Пеньожково* [207, 154]. 1946 – с. *Пеніжкове* [228, 293]. За переказами, квалітат. н. (с. виникло в лісі на вирубках, пеньках) [136, 36–37], пор. апел. *пеньок* – “нижня частина стовбура дерева, яка залишилась на корені після того, як дерево зрубали, спиляли, зламали і т. ін.” [195, VI, 116]. На нашу думку, н. – відантропон. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Пеніжко*, див. також ОН *Пенязь* [15, 320], *Пеньжинъ* (1253) [141, 149], *Пенька*, *Пенько* (1539) [226, 298]. Варіант: локат.-посесив. н.-сл.-сп. (ойконіміз. присвійн. прикм. та АГТ), пор. *слобода* – “поселення на Україні в

XVII–XVIII ст., жителі яких тимчасово звільнялися від феодалних повинностей, мали якість пільги, привілеї, т. зв. “слободи”; село з жителями, які займаються ремеслами, працюють на підприємствах; відокремлена частина великого села” [10, 73–74; 12, 95; 60, XXX, 373; 143, 508; 150, 386; 226, 13; 236, III, 672; 228, 325].

227. **Пеньківка** – х., Ум. Існував у 1924 р. [206, 87]. Знято з обл. н. п. Відантроп. посесив. н., яка, за переказами, походить від ОН пана *Пеньковського* [140, 206]; див. також *пеньки* < *пеньок* (див. № 226); див. також ОН *Пенько*, *Пенька* (1539) [226, 298], *Пенько* < *Пелій*, *Пеонь* < *Перегринь*, *Перпетуа*, *Петрь* [142, 55].

228. **Петрівка** – с., Чпв., Мс. Давня н. – *Хейлове* [228, 936]. 1765 – *wies Cheyłowa* [7, V, 2, 194]. 1864 – с. *Хейлова* [176, 335]. 1885 – с. *Хейлово* [5, 75]. 1887 – *Хайлово* [202]. 1924 – с. *Хейлів* [206, 81]. 1946 – с. **Петрівка** [228, 25]. Відантроп. суф. дер., пор. ОН *Петрь* (1349) [194, II, 142], *Петро* [224, 293]. Варіант: відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Хайло*, *Хейла* [15, 425, 430].

229. **Петрівський** – х., Тл. Зареєстровано у 1926 р. [207, 155]. Знято з обл. н. п. Ном. синг. ел. посесив, див. ОН *Петровскии* (1898) [203, 562], *Петровській* (1898) [203, 549], *Петровскии* (1419) [194, II, 142], *Петрівський* [224, 294].

230. **Піддубченко** – х., Мс. Як н. п. зареєстровано у 1924 р. [206, 80]. Знято з обл. н. п. Ном. синг. ел. посесив, пор. ОН *Піддубченко* < *Поддубские* (XV ст.) [26, 249], *Поддубный* (1649) [183, 135].

231. **Піківець** – с., Грж., Ум. Засноване у XVIII ст. переселенцями з с. Пікове на Вінничині [140, 199]. 1787 – *Pikowiec* [7, V, 2, 700]. 1885 – с. **Пиковець** [5, 57]. Кін. XIX – поч. XX ст. – с. **Пиковець** [81]. 1924 – с. **Пиковець** [206, 87]. 1926 – **Піківець** [207, 155]. 1946 – с. **Пиковець** [228, 292]. 2000 – с. **Піківець** [252]. Відойкон. суф. н., пор. с. *Пікове* (Вінничина) [140, 199]; див. також ОН *Пиковець* (1666) [226, 304], *Пыковець* < від с. *Пыковь* (Вінниця) [184, 557].

232. **Піщана** – с., Лтш., Тл. Виникло на поч. XVIII ст. [54, 20], 1765 – sl. *Piaseczna* [7, VII, 3, 29]. 1885 – с. *Песчана* [5, 57]. 1895 – с. *Песчаная* [209, 112]. 1924 – с. *Пісчана* [206, 112]. 1946 – с. *Піщана* [228, 273]. Квалітат. н. (ойконіміз. прикм.), пор. *піщаний* < *пісок* – “сипуча гірська порода, що складається з крупінок твердих мінералів, перев. кварцу” [195, VI, 545]. С. розкинулося на пісках [54, 20].

233. **Плоске** – х., Мн. Існував у 1926 р. [207, 155]. Знято з обл. н. п. На нашу думку, квалітат. н. (ойконіміз. прикм., який вказує на особливості ландшафту), пор. *плоский* – “який не має помітного схилу, пологий” [195, VI, 591].

234. **Подібна** – с., Пдб., Мн. Відоме з XVIII ст. [131, 70; 74, 457]. 1765 – *Podobne* [7, V, 2, 196]. 1776 – *Podobna* [7, V, 2, 272]. 1800 – с. *Подобное* [9]. 1895 – с. *Подобна* [209, 287]. 1924 – с. *Подобне* [206, 87]. 1946 – с. *Подібна* [228, 279]. Кваліт. н. (ойконіміз. прикм.), пор. *подібний* – “який має спільні риси з ким-, чим-небудь, схожий на когось, щось” [195, VI, 745]; див. також ОН *Падоба* [15, 307]. Й. Оленчук вважає, що н. пов’язана із смаковими властивостями води (вода подібна до води із с. Добра) [131, 70].

235. **Політвідділовець** – с-ще, Клд., Ум. Виникло на місці садиби лісника [140, 201]. 1932 – *відділення Рижавського цукрокомбінату* [140, 201]. 1981 – с-ще *Політвідділовець* [248, 46]. Ідеологічна н. – відапел. суф. дер., пор. *політвідділець* – “працівник політвідділу” [195, VII, 79]. Варіант: локат.-кваліт описова конструкція (два апелятиви, ускладнені ад’єкт.).

236. **Полкбівниче** – с., Мн. Відоме з 1648 р. як військово с-ще *Полковниче (Полківнича)* [64, 15]. 1765 – wieś *Pulkownicza* [7, V, 2, 197]. 1829 – с. *Полковнича* [131, 49]. 1885 – с. *Полковничье* [5, 59]. 1924 – с. *Полковниче* [206, 79]. 12.07.1958 – приєдн. до с. Іваньки [247]. Н. – ойконіміз. присвійн. прикм., пор. *полковниче* < *полковник* – “офіцерське звання або чин в армії на ранг нижчий від генерал-майора” [195, VII, 86]; див. також ОН *С. Полковницькии* (1649) [184, 235], *Полков* (1674) [26, 252].

Після 1648 р. за с. Іваньки стояв один із уманських полків [64, 15]. Й. Оленчук вважає, що с. належало якомусь полковнику або тут квартирували військові [131, 49].

237. **Полов'їнчик** – с., Шбс., Мс. Відоме з 1751 р. [176, 335]. 1765 – *wieś Polowęczyk* [7, V, 2, 194]. 1787 – *Polowinczyk* [7, V, 2, 580]. 1790–1791 – *Polowunczyk* [7, V, 2, 703]. 1864 – с. **Половинчикъ** [176, 335]. 1887 – **Половнячикъ** [202]. 1924 – с. **Половинчик** [206, 80]. Відантроп. демін. дер., пор. ОН *Половина* (1852) [141, 153], *Палавінка* [15, 309], *Половинка* (1624) [26, 252]; див. також апел. *половина* – “місце, розташоване в середині між якимись пунктами” [143, 449].

238. **Полов'їнчицький** – х., Мс. 1926 – **Кастанівка** [207, 151]. 1946 – х. **Половинчицький** [228, 25]. 12. 07. 1958 – приєднано до с. Половинчик [247]. Локат. н. (ойконіміз. ад'єкт.), див. № 237. Варіант: відантроп. посесив, пор. ОН *Кайетан* [224, 339].

239. **Полонщина** – х., Мс. Зареєстровано у 1926 р. [207, 155]. Знято з обл. н. п. Відантроп. суф. посесив, див. ОН *Полонъ* (XV ст.) [141, 153], *Полонський* (1649) [184, 556].

240. **Полянєцьке** – с., Плн., Ум. Виникло на місці безіменного хутірця [140, 202]. 1765 – *Polonieckie, Palaneczka* [7, V, 2, 195–196]. 1700–1791 – *Polaneczka* [7, V, 2, 702]. 1885 – с. **Полянецкое** [5, 59]. 1924 – с. **Полянєцьке** [206, 59]. За легендою, слуги графа Потоцького, знайшовши хутір для відпочинку, сказали, що іншого місця, іншого “*поля нема*” [140, 202]. Коваль А. П. трактує н. як відетнон. дер. (у VI–IX ст. тут проживало плем'я східних слов'ян *полян*) [96, 114–115]. На нашу думку, локат. н. (ойконім. прикм.), див. № 280; пор. також ОН *Поляна* (1506) [26, 254].

241. **Пономарєнків** – х., Мн. Відоме у 1926 р. [207, 155]. Знято з обл. н. п. Ген. плюрал. ел. посесив, пор. ОН *Кирило Пономаренко* (кін. XVIII ст.) [152, 288], *Пономаренко* (1898) [203, 564].

242. **Попівка** – с., Ппв., Мн. Імовірно, с. виникло у XVII–XVIII ст., хоча знайдено сліди городища XVI ст. [131, 71]. Відоме з 1636 р. як х. [102].

1765 – w. *Ropowka* [7, V, 2, 196]. 1834 – с. *Поповка* [176, 361]. 1924 – с. *Попівка* [206, 79]. Відапел. посесив. н. – апел. *nip* – “духовне звання у православній церкві” [195, VI, 538] (х. належав попові із смт. Маньківка [131, 71]); див. також ОН *Поповъ* (1898) [203, 546].

243. **Попівських** – х., Мн. 1924 – х. *Попівських* [206, 74]. Знято з обл. н. п. Ген. плюрал. ел. посесив, пор. ОН *Попівські* (кін. XVIII ст.) [152, 288].

244. **Попудня** – с., Ппд., Мс. Відоме з 1752 р. [176, 336], хоча, ймовірно, існувало у 1620–1630 рр. [30, 21]. 1790–1791 – *Ropudna* [7, V, 2, 703]. 1864 – с. *Попудня* [176, 336]. Ном. синг. ел. посесив, пор. ОН *Григорій Попудня* (полк. корсунський) (1664) [266, 346]; див. також ОН *Попуда* [30, 30].

245. **Посла́вський** – х., Мн. Існував у 1926 р. [207, 155]. Знято з обл. н. п. Ном. синг. ел. посесив, пор. ОН *Пославськіе* (1898) [203, 531].

246. **Посу́хівка** – с., Ант., Ум. Перша зг. – 1660 р. [140, 203]. 1765 – wieś *Posuchowka* [7, V, 2, 266]. 1787 – *Rozochowka* [7, V, 2, 700]. 1834 – с. *Посухова* [176, 370]. 1924 – с. *Посухівка* [206, 78]. Відапел. суф. дер., пор. апел. *посуха* – “брак дощу; засуха” [195, VII, 391]. За переказами, н. походить від н. першої вулиці *Посухи*, де колодязі, навіть на значній глибині не давали води [140, 203]. Див. також ОН *Посуха*.

247. **Пото́аш** – с., Мнк., Мн. Засноване у 1910 р. [131, 72]. 1924 – ст. та пос. *Потааш* [206, 78]. 1946 – *с-ще зал. стан. Потааш* [228, 279]. 1987 – с. *Потааш* [230, 315]. На думку Й. Оленчук, відойкон. н. (інженер, який будував станцію, проживав у с. Потааш [131, 72], див. № 248. Варіант: локат.-кваліт. багатоконпон. н. (два АГТ і ойк.).

248. **Пото́аш** – с., Птс., Тл. Виникло у I пол. XVIII ст. [54, 21]. 1765 – *Potaž* [7, V, 2, 196]. 1787 – *Potasz* [7, V, 2, 579]. 1834 – с. *Потаашъ* [176, 356]. 1924 – с. *Потааш* [206, 86]. С. виникло на місці промислу *поташу* [54, 21]. Локат. н. (ойконіміз. апел.), пор. апел. *поташ* – “біла порошкоподібна речовина, що використовується у миловарні і при виробництві скла” [96,

149–150; 195, VII, 398]. Варіант: локат.-кваліт. описова конструкція (АГТ та ойк.).

249. **Прісовь** – х., Мс. 1818 – х. **Присовь** [176, 360]. XIX ст. – х. **Присевь** [7, VI, 2, 144]. Відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Прись* < нар. варіант від ОН *Хрисанф* (1649) [184, 556]; див. також ОН *Приско* (1255) [141, 158].

250. **Присяжнюка́** – х., Мн. Зафікс. у 1926 р. [207, 155]. Знято з обл. н. п. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Присяжнюк* [182, 152].

251. **Приті́ка** – с., Хр. 1765 – wieś *Prytyka* [7, V, 2, 197]. 1834 – с. **Притыка** [176, 361]. 1924 – с. **Притика** [206, 88]. 12. 07. 1958 – с. **Притика** приєднано до с. Углуватка [247]. Ном. синг. ел. посесив, пор. ОН *Притыка* (1564) < *притыка* – “затыка, гвоздь, чека; лишній человек” [26, 259]; див. також апел. *притика* – “стоянка для суден, човнів” [195, VIII, 59].

252. **Просяне** – х., Мс. У 1926 р. зафіксоване як н. п. [207, 155]. Знято з обл. н. п. Відмікротопонімна квалітат. н. (субстан. відфлоролек. прикм.), пор. *просяний* < *просо* – “злакова рослина, з зерен якої одержують просо” [195, VIII, 290].

253. **Пугачівка** – с., Дмт., Ум. Давня н. – **Ксендзі́вка** [228, 941]. Існувало у 1590 р. [140, 206]. 1765 – wieś *Xiądzowka* [7, V, 2, 195]. 1834 – д. **Ксендзовка** [176, 348]. XIX ст. – (в тексті) **Ксіонзъ́вка** [7, I, 2, 100]. 1905 – с. **Ксензовка** [85]. 1926 – с. **Ксендзі́вка** [207, 152]. 1946 – с. **Пугачівка** [228, 268]. Відзоонімний або відантроп. дер., пор. апел. *пугач* – “хижий нічний птах ряду совоподібних, який живиться дрібними гризунами ” [195, VIII, 384], див. також пор. ОН *Пугачь* (1560) [226, 325; 50, 126], *Семень Пугаченко* (1649) [183, 132]. Варіант: відапел. суф. посесив, пор. *ксьондз* – “польський католицький священник” [195, IV, 380]; див. також ОН *Ксёндз* [15, 225]. Гіпотези походження: 1) частина земель на сучасн. території с. належала *ксьондзеві*; 2) від назви яру *Казін*, що походить від рос. *казнь* – “місце, де відбувалися страти непокірних селян” [140, 206].

254. **Реву́ха** – х., Ум. Зареєстровано у 1924 р. [206, 87]. Знято з обл. н. п. Відандрон. посесив. н., пор. ОН *Рева* [50, 118] (народний варіант від церк. *Ревокат* (1649) [183, 557]); див. також апелятив *рева* – “плаксі́й” [183, 557].

255. **Решетника́** – х., Мн. Зафікс. у 1926 р. [207, 155]. Знято з обл. н. п. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Решетник* [15, 351], *Решотникъ* < апел. *решотникъ* – “ремісник, що займається виготовленням решіт” (1649) [184, 557].

256. **Рі́жавка** – с., Ржв., Ум. Відоме з XVIII ст. [74, 595; 140, 215]. 1765 – **Ryzawka** [7, V, 2, 195]. 1834 – с. **Рыжавка** [176, 370]. Кін. XIX – поч. XX ст. – с. **Рыжевка** [81]. 1924 – с. **Рижавка** [206, 78]. За переказами, колись тут були зарослі – схованка для розбійників. Цю місцевість стали називати *Ризавкою*, що згодом трансформувалася в сучасну н. [140, 215]. На нашу думку, відантроп. посесив. н., пор. ОН *Рыжавы* (1898) [203, 587], *Рыжко* (1404) [226, 344].

257. **Рогú** – с., Ргв., Мн. Виявлено сліди поселення XVI–XVII ст. [131, 76]. Перша зг. – 1678 р. [74, 458], хоча, за переказами, у 1435 р. тут була корчма [131, 76]. Імовірно, що про с. згадується у Іпатіївському літописі (1194) – “Святославъ позва братько въ **Роговь**” [131, 76]. 1765 – **Rohy** [7, V, 2, 195]. 1787 – **Rogi** [7, V, 2, 580]. 1834 – с. **Роги** [176, 360]. На думку Й. Оленчук, н. – локат. плюр. дер. (через с. проходив чумацький шлях (Чорний), який розходився у різні сторони [131, 76]). На нашу думку, н. мотивована ГТ *rig* – “клин поля; край чого-небудь” [184, 557; 45, 173]; див. також ОН *Рогъ* (1195) [141, 168], (1481) [226, 337], *Рогъ* < *Роговолодь* [184, 557].

258. **Рóгова** – с., Ост., Ум. За переказами, с. виникло у XIV ст. 1765 – **Rohowa** [7, V, 2, 195]. 1834 – с. **Рогова** [176, 354]. Кін. XIX – поч. XX ст – с. **Рогово** [81]. 1924 – с. **Рогова** [206, 78]. Н. походить від прізвища *Рогов*, який був чи то першопоселенцем, чи власником [52]. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Рогов* (1455) [26, 269].

259. **Родниківка** – с., Рдн., Ум. Відоме з XVIII ст. [74, 596]. До 1946 р. – с. **Війтівка** [74, 595; 140, 210]. 1834 – с. **Войтовка** [176, 350]. 1924 – с. **Войтівка** [206, 86]. 1926 – с. **Війтівка** [207, 149]. 1946 – с. **Родниківка** [228, 292]. За переказами, с. засноване на рудниках [69, 38], пор. *рудник* – “система підземних споруд для добування корисних копалин, а також гірничо-промислове підприємство, що здійснює це добування” [195, VIII, 896]. Локат. суф. дер., мотивований ГТ *родник*. Варіант: відапел. посесив, пор. апел. *воить* – “выборное лицо, в ведение которого находились (кроме других) юридические дела” [192, I, 467]; див. також ОН *Войт* [15, 89]. Імовірно, с. було власністю уманського війта [140, 210].

260. **Розсішки** – с., Рзс., Хр. 1755 р. – д. **Розсоши** [163, 31]. 1787 – **Rosozki** [7, V, 2, 578]. 1790–1791 – **Rosnszki, Rossosze** [7, V, 2, 701–702]. 1834 – с. **Росошки** [176, 367]. 1885 – с. **Россошки** [5, 63]. 1924 – с. **Росашки** [206, 88]. 1926 – **Росішки** [207, 155]. 1946 – с. **Розсішки** [228, 26]. Локат. плюрал. н. (ойконіміз. ГТ), пор. *розсішка* < *розсоха* – “развилка, место, где вилообразные концы; распутье” [44, IV, 58]; див. також ОН *Росоха* (1552) [226, 338], (1582) [26, 271].

261. **Романівка** – с., Рмн., Тл. Імовірно, існувало у XVI ст. [163, 19; 54, 15]. Перша зг. – 1540 р. як с-ще [274, 5]. 1765 – **Romanowka** [7, V, 2, 196]. 1800 – с. **Романовка** [9]. XIX ст. – (в тексті) **Романовцы** [7, III, 3, 377]. 1924 – с. **Романівка** [206, 107]. Відантроп. першопосел. н. [54, 15], див. ОН *Романъ* (1238) [141, 169; 194, 302; 262, 119], *П. Романенко* (1649) [183, 132]. Варіант: патрон. н.

262. **Ропотуха** – с., Рпт., Ум. Відоме з I пол. XVIII ст. [74, 596; 140, 212]. У 1763 р. побудовано церкву [176, 371]. 1765 – **Ropotucha** [7, V, 2, 195]. 1834 – с. **Ропотуха** [176, 371]. За переказами, н. походить від слова “*репетувати*” (першопоселенцем була сварлива Мотря-репетуха) [140, 213]. На нашу думку, локатив. відгідрон. н., пор. *р. Ропотуха* [176, 371]; див. також *роптати* – “сильно журчатъ” [44, IV, 65].

263. **Рудка** – с-ще, Крв., Мн. Заселене у 1927 р. вихідцями із с. Кривець [131, 78]. Варіант н.: **Глибокий Яр** [131, 80]. 1946 – х. **Рудка** [228, 262]. Локат. н. (ойконіміз. ГТ), пор. *рудка* – “болотиста місцевість; долина з стоячою неглибокою водою, яку іржа забарвлює в коричневий (рудий) колір” [12, 94]; див. також ОН *Рудко* [15, 354]. Варіант: локат.-кваліт. н.-сл.-сп. (прикм. та ГТ), пор. *яр* – “вузька глибока западина із стрімкими узбіччями; овраг, балка; високий крутий берег, який обмивається річкою” [193, II, 585; 143, 650].

264. **Русалівка** – с., Рсл., Мн. Відоме з XVII ст. [131, 82; 74, 458]. У 1742 р. побудовано церкву [176, 362]. 1790–1791 – **Rossaluwka** [7, V, 2, 702]. 1834 – с. **Русаловка** [176, 362]. 1924 – с. **Русалівка** [206, 75]. За Й. Оленчуком, н. походить: 1) від першопоселенця козака *Русаловського*; 2) від міфологічної істоти *русалка*; 3) від русла р. Гірський Тікич [131, 82]. Відантроп. посесив; див. також ОН *Русал* [15, 355].

265. **Рябоша́пків** – х., Тл. Існував у 1926 р. [207, 156]. Знято з обл. н. п. Посесив. н. (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Рябошапка* [181, 192].

266. **Сарни** – с., Срн., Мс. Перша зг. – I пол. XVIII ст. [74, 481], хоча, ймовірно, існувало у XV–XVI ст. [30, 19]. До 1845 р. – с. **Охримо́во** [176, 336]. 1751 – побудовано церкву [176, 336]. 1861 – перейменовано [176, 336]. 1864 – м-ко **Сарны** [там само]. 1885 – м. **Охримо́во (Сарны)** [5, 56, 65]. 1887 – **Охримо́во** [202]. 1895 – м. **Сарни (Сарны, Охримо́во)** [209, 164]. 1924 – м-ко **Сарни (Охримо́во)** [206, 83], 1946 – с. **Сарни** [228, 25]. Відантроп. посесив. н. (від прізвища поміщика *Марка Сарнецького*) [176, 336]; див. також зоонім *сарна* – “тварина з роду антилоп, які водилися колись у цій місцевості” [278; 312]. Варіант: відантроп. н. (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН першопоселенця козака *Охрима* [30, 19]; див. також ОН *Охрѣмь* (1392) [194, II, 118].

267. **Сатанівка** – с., Стн., Мс. 1926 – **Сатанівка** [207, 156]. Відантроп. суф. дер., пор. ОН *Сатины* [26, 270], *Сатана* < апел. *сатана* – “прокляте місце”, *сат* – “велике село; селище” [96, 124].

268. **Свинáрка** – с., Ббн., Ум. Існувало у 1726 р. [140, 217]. 1765 – *Swinarki* [7, V, 2, 195]. 1790–1791 – *Swinarka* [7, V, 2, 702]. 1834 – д. *Свинарка* [176, 366]. 1924 – с. *Свинарка* [206, 89]. Відмаритонімний н., пор. ОН *Свинарь* [262, 122], *И. Свинар* (1649) [184, 110]; див. також апелятив *свинарка* < *свинар* – “свинопас” [44, IV, 106].

269. **Свинáрський** – х., Ум. Як н. п. згадується у 1946 р. [228, 255]. 12. 07. 1958 – приєднано до с. Свинарка [247]. Локат. н. (ойконіміз. ад’ект.), див. № 268.

270. **Сéлище залізн́ичної стáнції Мошúрове** – с-ще, Тл. Зафікс. у 1946 р. [228, 289]. 12. 07. 1958 – приєднано до с. Мошурів [248, 106]. Н. – див. № 198.

271. **Сéлище залізн́ичної стáнції Севастянівка** – с-ще, Хр. Зафікс. у 1946 р. [228, 293]. 12. 07. 1958 – приєднано до с. Велика Севастянівка [248, 108]. Н. – див. № 31.

272. **Сéлище залізн́ичної стáнції Яровáтка** – с-ще, Ум. Зареєстровано як н. п. у 1946 р. [228, 292]. 12. 07. 1958 – приєднано до с. Яроватка [248, 110]. Н. – див. № 362.

273. **Сéлище радгóспу “Іванчик”** – с-ще, Мс. Зафікс. у 1946 р. [228, 25]. Імовірно, приєднане до с. Владиславчик. Н. – (два АГТ та власна н.).

274. **Сéлище Сарнівського Радгóспу** – с-ще, Мс. Зафікс. як н. п. у 1946 р. [228, 25]. 12. 07. 1958 – приєднано до с. Сарни [248, 108]. Локат.-кваліт. н.-сл.-сп. (два АГТ та ад’ектонім), див. № 266.

275. **Серéдні Хуторú** – х., Мс. Зафікс. у 1924 р. [206, 79]. Знято з обл. н. п. Локат.-кваліт. н.-сл.-сп. (прикм. та АГТ *хутір* (“відокремлене селянське господарство разом із садибою власника; невелике селище, яке виникло внаслідок переселення людей із сіл, виселок; одинока селянська садиба із земельним наділом” [10, 72; 44, IV, 420; 143, 599; 221, 15]), пор. *середній* – “який міститься, знаходиться в середині, між двома предметами; який однаково віддалений від кінців” [195, IX, 135].

276. **Сині́ця** – с., Снц., Хр. Відоме з XVIII ст. [74, 623]. У 1748 р. побудовано церкву [176, 369]. 1765 – *Sinicy* [7, V, 2, 327]. 1834 – с. *Синица* [176, 369]. Локат. відгідрон. н., пор. р. *Синиця* (ліва притока Південного Бугу) [193, 501]; див. також ОН *Синица* (1498) [26, 287].

277. **Сичі́** – с-ще, Счв., Хр. 1981 – с-ще *Сичі* [248, 49]. Псевдоророва н., можливо, пов'язана з ойконімом, див. № 278; пор. ОН *Сычь* (XII ст.) [141, 190; 50, 125]; див. також зоонім *сич* – “хижий нічний птах” [44, IV, 124; 195, IX, 209].

278. **Сичі́вка** – с., Счв., Хр. Засноване в кін. XVII ст. [74, 624]. Відоме з 1770 р. [176, 366]. 1790–1791 – *Syczowka* [7, V, 2, 702]. 1834 – с. *Сычевка* [176, 366]. 1885 – с. *Сычовка* [5, 71]. 1924 – с. *Сичівка* [206, 89]. Н. – відантроп. суф. дер., див. № 277.

279. **Сіле́цького** – х., Мн. Зафікс. у 1926 р. [207, 156], Знято з обл. н. п. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Селецкій* (1898) [203, 648].

280. **Скві́рка** – с., Хр. 1946 – с. *Сквирка* [228, 294]. 12. 07. 1958 – приєднано до с. Талалаївка [247]. Відойкон. демін. н., пор. м. *Сквира* (Київська обл.) [230, 322]; див. також ОН *Лесько Сквирский* (1649) [183, 136].

281. **Скоморо́ха** – с-ще, Шрп., Мс. Імовірно, існувало за часів княжої доби [30, 16]. 1885 – х. *Скоморохи* [5, 67]. 1895 – х. *Скомороха* [209, 165]. 1946 – х. *Скомороха* [228, 25]. Волошенко І. стверджує, що с. виникло на березі річки, де відпочивали та розважалися князі [30, 16]. Ном. синг. ел. посесив, пор. ОН *Скамарох* [15, 376], *Скоморок* < апелятив *скоморох* – “мандрівний музикант, комедіант” [96, 147; 182, 58]. Варіант: ном. плюрал. ел. посесив.

282. **Скрыпі́євъ** – х., Мс. 1885 – х. *Скрыпієвъ* [5, 67]. Знято з обл. н. п. Відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Скрипей* (XVI ст.) [141, 179].

283. **Соб́ківка** – с., Сбк., Ум. Перша зг. – XVIII ст. [140, 220]. 1787 – *Sobkowka* [7, V, 2, 578]. 1885 – с. *Собковка* [5, 67]. Кін. XIX – поч. XX ст. – сл. *Собкивка* [81]. 1924 – с. *Собківка* [206, 87]. За переказами, назва

с. походить від слова “*соб*”, оскільки на цій ділянці дороги потрібно було повертати коні чи воли вліво [140, 220]. На нашу думку, н. – відантроп. посесив. суф. дер., пор. ОН *Собко, Sobeco* (1293) [141, 182].

284. **Соколівочка** – с., Скл., Тл. 1540 – *Соколков* [274, 5]. 1885 – д. *Соколовка* [5, 68]. 1887 – *Соколовочка* [202]. 1924 – с. *Соколівочка* [206, 67]. Імовірно, відантроп. демінут. н., пор. ОН *Соколь, Sokol* (1477) [50, 125; 26, 295; 141, 182; 262, 128], *Соколов* [26, 295]. Варіант: відантроп. посесив (ойконіміз. присв. прикм.), пор. ОН *Соколко*, див. *Соколик* [240, 318].

285. **Соколівські** – х., Хр. Зафікс. у 1924 р. [206, 88]. Знято з обл. н. п. Ном. плюрал. ел. посесив, пор. ОН *Соколовські* (1898) [203, 621]. *Соколовский* (1649) [184, 559].

286. **Сотників** – х., Тл. Зафікс. у 1926 р. [206, 156]. Знято з обл. н. п. Ном. синг. ел. посесив, пор. ОН *Сотниковъ* (1649) [183, 133].

287. **Старі Бабані** – с., Стб., Ум. За переказами, на місці с. до Батія було велике м. [235, 35; 176, 348]. XIII ст. – м. *Бабани* (зруйноване татарами) [74, 596; 140, 221]. 1613 – *Babine* [163, 42]. 1629 – z miasteczka *Babanow* [7, VII, 2, 406]. 1653 – г. *Бабани* (в городе *Бобанехъ*) [2, X, 101]. 1790–1791 – *Babany Stare* [7, V, 2, 700]. 1834 – с. *Бабаны (старые Бабаны)* [176, 347–348]. 1885 – с. *Бабаны-Старые* [5, 18]. 1887 – *Ст. Бабаны* [202]. 1905 – с. *Стар. Бабаны* [85]. 1924 – с. *Бабани Старі* [206, 87]. 1926 – *Старі Бабани* [207, 156]. Кваліт.-родова н.-сл.-сп. (прикм. та плюрал. антроп.), пор. ОН *Бабанъ* (1495) [226, 33]; див. також *р. Бабанка* (ліва притока Ятрані, права притока Синюхи) [193, 25]. Варіанти: 1) родова н.; 2) посесив. н. (ойконім. присвійн. прикм.).

288. **Стемплівського** – х., Ум. 1924 – х. *Стемківського* [206, 86]. 1926 – х. *Стемплівського* [207, 156]. Знято з обл. н. п. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Стемплівські* [7, I, 2, 412].

289. **Стép** – х., Ум. Зафікс. у 1926 р. [207, 156]. Знято з обл. н. п. Локат. н. (ойконіміз. ГТ), пор. *стен* – “невеликий польовий простір за

межами лісу; луг на підвищенні з рослинністю, подібною до степової; відкритий безлісний простір із чорноземами” [10, 40; 127, 250; 143, 522].

290. **Степівка** – с., Стп., Мс. Давня н. – с. *Конельська Цеберманівка* [228, 949]. 1885 – с. *Цыберманова-Конельская* [5, 77]. 1895 – с. *Цебермановка-Конельская* [209, 168]. 1924 – *Конельська-Циберманівка* [206, 80]. 1926 – *Конело-Циберм.* [207, 152]. 1946 – с. *Степівка* [228, 25]. Локат. суф. дер. (див № 289). Варіант: локат. н.-сл.-сп. (відгідрон. прикм. та ойк.), пор. *р. Конела* (притока Гірського Тікичу) [7, V, 1, 388; 176, 332; 61, 75; 74, 198] і с. *Конела* (Жш.) та ойк. (див. № 110).

291. **Стéпківка** – с., Стк., Ум. 1765 – *Stepkowka* [7, V, 2, 195]. 1885 – с. *Степовка* [5, 70]. 1924 – с. *Степківка* [206, 87]. Локат. суф. ойк. (див. № 289). Північніше від с. простягався степ [140, 223].

292. **Стéпковскій** – х., Ум. 1895 – х. *Степовскій* [209, 290]. Знято з обл. н. п. Локат. н. (ойконіміз. ад’єкт.), див. № 291.

293. **Степнé** – с-ще, Скл., Тл. Як н. п. згадується у 1946 р. [228, 227]. Квалітат. н. (ойконіміз. прикм.), пор. *степний* < *степ* (див. № 289).

294. **Стінка** – х., Тл. Зафікс. у 1926 р. [207, 156]. Знято з обл. н. п. Локат. н. (ойконіміз. ГТ), пор. *стінка* – “схил гори, горба, підвищення; крутий схил гори; крутий відвісний берег; обломок скелі, що стоїть окремо” [45, 187].

295. **Страхівського** – х., Ум. Зафікс. у 1924 р. [206, 86]. Знято з обл. н. п. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Страховскій* [7, I, 5, 353], *Стреховские* (1898) [203, 641].

296. **Сухóтовъ** – х., Мс. 1885 – х. *Сухотовъ* [5, 70]. Знято з обл. н. п. Відантроп. посесив. (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Сухота* [240, 332].

297. **Су́шківка** – с., Сшк., Ум. У XV ст. існувало с-ще [140, 226], у 1657 – м-ко [136, 56; 2, X, 295], а в 1748 р. – побудовано церкву [176, 347]. 1787 – *Szuskowka* [7, V, 2, 700]. 1790–1791 – *Suszkowka* [7, V, 2, 801]. 1834 – с. *Сушковка* [176, 347]. XIX ст. – (в тексті) *Сушковцы* [7, III, 3, 347]. 1924 – с. *Сушківка* [206, 73]. Гіпотези походження н.: 1) від прізвища власника пана

Сушкова (Сушківського) [140, 226]; 2) від апел. *суша*, *засуха*. Відантроп. посесив. суф. дер., пор. ОН *Сушківський* [140, 226]; див. також с. Сушки (Кн.). Варіант: псевдопатрон. н.

298. **Талалаї́вка** – с., Млс., Хр. 1765 – *Talalajowka* [7, V, 2, 196]. 1775 – *wieś Talalajuwka* [7, V, 2, 266]. 1834 – с. *Талалаевка* [176, 366]. 1890 – *Talalaiuewki* [7, VII, 2, 398]. 1924 – с. *Талалаївка* [206, 89]. Відантроп. посесив. суф. дер., пор. ОН *С. Талалай* (1649) [184, 165]; див. також апел. *талалай* – “той, хто багато, беззмістовно говорить” [195, X, 26; 44, IV, 244].

299. **Тальне́** – м., Тл. Існувало у XVI ст. [163, 19]. 1725 – *Тальновское (имѣніе)* [176, 355]. 1765 – *Talne* [7, V, 2, 196]. 1790–1791 – *Talne z Paryzet Talnianki* [7, V, 2, 702]. 1834 – м-ко *Тальное* [176, 355]. XIX ст. – (в тексті) *Талное* [7, I, 3, 742. – III, 3, 287]. 1924 – м. *Тальне* [206, 84]. Гіпотези походження н.: 1) від гідроніма *Тальянка* (у 1593 р. – *Тальна*) [278, 346]; 2) від д.-р. *таль* – “талій, тонути”; 3) ст.-сл. *таль* – “залога, укріплене місце” [54, 18]; 4) від тюрк. *тала* – “поляна, степ, відкрита місцевість” [96, 55]; 5) від *таль* – “заложникъ” [176, 355]; 6) від і.-є. **tāl* – “та, що збільшується, виростає з інших” [278, 346]. На нашу думку, н. – локат. відгідрон. дер. (ойконім. прикм.), пор. р. *Тальянка (Тальяна)* (права притока Гірського Тікичу) [193, 553]. Варіанти: 1) локат. описова конструкція (поєднання декількох ойк.), див № 223, 300; 2) локат.-кваліт. н.-сл.-сп. (відгідрон. прикм. та АГТ).

300. **Тальянкí** – с., Тлн., Тл. Засноване наприкінці XVII ст. [74, 544]. Відоме з 1764 р. [176, 360]. 1787 – *Talnianka* [7, V, 2, 578]. 1834 – с. *Тальянка* [176, 360]. 1926 – с. *Тальянки* [207, 158]. Локат. відгідрон. н., (див. № 299); пор. також ОН *Талнянский* (1649) [184, 561].

301. **Танське** – с., Тнс., Ум. 1765 – *Tańskie* [7, V, 2, 195]. 1885 – с. *Танское* [5, 71]. 1924 – с. *Танське* [206, 73]. 1960 – об’єднано із с. Доброводи [140, 232]. 1981 – с. *Танське* [248, 47]. Ном. синг. ел. посесив,

пор. ОН офіцера *Танського*, який тут командував [140, 228]; див. також ОН *Танс* (1487) [194, II, 421], *Танъ*, *Тан*, *Тан* (1115) [141, 191].

302. **Таранів** – х., Мн. Зафікс. як н. п. у 1926 р. [207, 158]. Знято з обл. н. п. Відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Таранъ* < апел. *таран* – “довбня, якою козаки збивали конопляне масло” (1649) [184, 561].

303. **Тарасівка** – с-ще, Тлн., Тл. Зафіксоване у 1926 р. [206, 158]. Меморіальна н., пор. ОН *Т. Шевченко*.

304. **Тарасівка** – с., Лкш., Мс. Як н. п. відоме з 1926 р. [207, 158]. Відантроп. суф. дер. невідомої мотивації, пор. ОН *Тарас* [224, 355]; див. також *тараси* – діал. “очерет, фашини” [176, 674].

305. **Тарнава** – с., Трн., Мс. Перша зг. – I пол. XVII ст. [74, 481]. 1757 р. – побудовано церкву [176, 338]. 1790–1791 – *Tarnawa* [7, V, 2, 703]. 1887 – *Тернава* [202]. 1924 – с. *Тарнава* [206, 81]. Відантроп. посесив. н., пор. ОН поміщиці *Анни Тарновської* [176, 338; 30, 30]; див. також ОН *Тарновецкий* (1649) [184, 561].

306. **Таргак** – х., Ум. Згадується у 1926 р. [207, 158]. Знято з обл. н. п. Ойконіміз. ГТ, пор. *тартак* – “лісопильний завод” [44, IV, 248; 195, X, 41].

307. **Теку́ча** – с., Ткч., Ум. Засн. на поч. XVIII ст. вихідцями із сусідніх поселень [176, 373]. 1765 – *Tekusza* [7, V, 2, 195]. 1834 – с. *Текуча* [176, 372]. Відгідрон. локат. н., пор. *р. Текуча (Текучка)* (ліва притока Ятрані) [193, 556; 140, 233; 176, 372]. Інша версія: у серед. XVIII ст. поселенці *Текучі* (прізвище) заснували с. [52], пор. ОН *Текутьев* [26, 314].

308. **Теолін** – с., Кпв., Мс. 1790–1791 – *Teolin* [7, V, 2, 703]. 1864 – д. *Теолинъ* [176, 335]. Кін. XIX – поч. XX ст. – с. *Тяглинь* [81]. 1926 – *Теолін* [207, 158]. 1946 – с. *Теолин* [228, 25]. Відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Теола*, можливо, варіант ОН *Толя*.

309. **Теренті́в** – х., Мс. 1885 – х. *Тереньевъ* [5, 72]. 1924 – х. *Теренті́в* [206, 79]. Знято з обл. н. п. Відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), див. ОН *Терентій* [141, 192; 44, IV, 561; 262, 136].

310. **Тёрлиця** – с., Трл., Мс. Імовірно, існувало у 1450–1500 рр. [30, 19]. 1747 – побудовано церкву [176, 337]. 1790–1791 – *Terlica* [7, V, 2, 703]. 1864 – м-ко *Терлиця* [176, 337]. 1924 – м-ко *Терлиця* [206, 166]. Відгідрон. локат. н., див. *р. Терлиця* [176, 337].

311. **Тимошівка** – с., Івн., Мн. У 1648–1654 рр. закладено фортецю [131, 84]. 1765 – *Tymoszwoka* [7, V, 2, 196]. 1790–1791 – *Tymoszwoka* [7, V, 2, 701]. 1885 – д. *Тымошовка* [5, 73]. 1895 – д. *Тимошовка (Томашовка)* [209, 291]. 1905 – *Тимошевка* [85]. 1924 – с. *Тимошівка* [206, 79]. Відантроп. суф. дер. (від імені засновника *Тимоша* – сина Б. Хмельницького) [131, 85]; див. також ОН *Томашь* (1409) [141, 193], *Тимошь* (1471) [194, II, 431].

312. **Тимошівка** – с., Тмш., Ум. Відоме з XVIII ст. 1765 – *Tymoszwoka* [7, V, 2, 194]. 1790–1791 – *Tymoszwoka* [7, V, 2, 699]. 1885 – д. *Тымошовка* [5, 74]. 1895 – д. *Тимошовка (Томашовка)* [209, 291]. 1905 – *Тимошевка* [85]. 1924 – с. *Тимошівка* [206, 78]. Н. – див. № 311 (від ОН *Гончара Тимоша* [140, 235]).

313. **Томашівка** – с., Тмш., Ум. Відоме з XVIII ст. [74, 597; 52]. Згадується у 1768 р. [140, 235]. 1787 – *Tomaszowka* [7, V, 2, 579]. 1834 – с. *Томашевка* [176, 371]. 1885 – с. *Томашовка* [5, 73]. 1924 – с. *Томашівка* [206, 89]. За переказами, першим поселенцем був гончар *Тиміш* [140, 235]. Відантроп. першопосел. суф. дер., пор. ОН *Томашь* (1409) [141, 193], *Тимошь* (1471) [194, II, 431].

314. **Углуватка** – с., Угл., Хр. 1765 – wieś *Ulochowata* [7, V, 2, 272]. 1834 – с. *Угловата* [176, 337]. 1885 – с. *Угловата* [5, 74]. 1924 – с. *Угловате* [206, 81]. 1946 – с. *Угловатка* [228, 294]. 1981 – с. *Углуватка* [248, 50]. Локат. н. (від місцерозташування поселення, “луговатого по р. Босовкh” (ліва притока Бугу) [176, 337; 193, 67]; див. також апел. *угли, угол* – “кут” [262, 140], *угол* – “узлісся, клин лісу” [45, 196]. Варіант: локат. н. (ойконіміз. прикм.).

315. **Удич** – х., Хр. 1926 – хут. *Удич* [207, 159]. Знято з обл. н. п. Імовірно, ном. синг. ел. посесив, пор. ОН *Уда* < *Удич* [26, 331].

316. **Улянівка** – с., Бгв., Мн. У XVII ст. було с., жителі якого вимерли від чуми. У 1922 р. заселене переселенцями із с. Багва [131, 87]. 1924 – урочище *Ул'янівка* [206, 74]. 1926 – *Ульянівка* [207, 159]. 1946 – с. *Улянівка* [228, 262]. Гіпотези походження н.: 1) від імені власниці *Уляни*; 2) меморіальна н.; 3) від тюрк. *ула*, *улу* – “великий, високий, підвищення, гора” [131, 88]. На нашу думку, відантроп. посесив. суф. н., від ОН власниці *Уляни* [131, 88], див. також ОН *Улян* [224, 367], пор. ОН *Ульяна* (1454) [194, II, 475].

317. **Уманівка** – пос., Мс. Згадується у 1924 р. [206, 89]. Знято з обл. н. п. Локат. відойкон. суф. дер. (див. № 318).

318. **Умань** – м., Ум. Перша зг. – поч. XV ст. [278, 365]. 1609 – пустош *Умань* [278, 365; 176, 339]. I пол. XVII ст. – м. *Умань* [278, 365]. 1613 – *Нитан* [163, 42]. Після 1629 р. – *Калинград* [164, 21]. 1654 – г. *Умань* [2, X, 295]. 1654–1656 – м. *Хумано* [164, 27]. 1765 – miasto *Утаї* [7, V, 2, 195]. 1775 – м. *Умань* [33]. 1790–1791 – *Нитаї* [7, V, 2, 667, 701], *Гумань* [160, I, отд.3, 369; 7, III, 2, 620]. 1890 – miast *Umania* [7, VII, 2, 406]. 1924 – окр. центр *Умань* [206, 73]. Гіпотези походження н.: 1) від д.-рус. *уманья*, *уманія* – “покинута людьми земля; закуток, небезпечний для життя”; 2) від *уміньців* – майстрів, які втекли з Києва під час татарської навали [96, 30]; 3) від гідроніма *р. Ума* > *Умань* > *Уманка* [278, 365]; 4) від індоєвр. **-та/ *-тапо* + **аи-/*аи-* “віддалятися, зникати, далечінь, далекий, далеко і т. ін.” [118, 132]. На нашу думку, локат. відгідрон. н., пор. *р. Уманка / Ута* (ліва притока Ятрані, права притока Синюхи) [193, 580]. Варіант: локат.-посесив. композит (від ОН графа *Калиновського*) [164, 21].

319. **Ухóжа** – с., Хр. 1765 – wieś *Uchodze* [7, V, 2, 196]. 1775 – wieś *Uchoża* [7, V, 2, 266]. 1885 – с. *Ухожа* [5, 74]. 12. 07. 1958 – приєднано до с. Шельпахівка [248, 109]. Квалітат. н. (ойконіміз. прикм.), пор. *ухожий* – “вхожий” [195, X, 529]; див. також ОН *Уха* [26, 334].

320. **Філіція** – с., Ппв., Мн. Засновано у 20-х рр. XX ст. [131, 89]. 1924 – ферма *Филиція* [206, 74]. 1987 – с. *Філіція* [230, 317]. Гіпотези походження

н.: 1) від прізвища пана *Філатова*; 2) від імені дочки власника; 3) від апел. *філіал* (дільниця, філіал якогось господарства); 4) польс. ОН *Філіція*; 5) від *філ* – “прихильник, любитель” [131, 89]. На нашу думку, ном. синг. ел. посесив, пор. ОН *Філіція* [131, 89].

321. **Фурманка** – с., Фрм., Ум. 1765 – *Furmanka* [7, V, 2, 195]. 1834 – с. *Фурманка* [176, 372]. 1924 – с. *Фурманка* [206, 78]. Відмаритонімна н., пор. ОН *Фурман* [162, 122]; див. також апелятив *фурманка* < *фурман* – “візник” [195, X, 655].

322. **Халаїдове** – с., Хлд., Мс. Відоме з XVIII ст. [74, 481]. 1765 – *wieś Chalaydowa* [7, V, 2, 194]. 1787 – *Halaydowa* [7, V, 2, 580]. 1864 – с. *Халаидова* [176, 337]. 1885 – с. *Халаидовъ* [5, 75]. 1887 – *Халайдова* [202]. 1924 – с. *Халаїдове* [206, 81]. 1926 – *Халаїдово* [207, 159]. 1946 – с. *Халаїдове* [228, 25]. Імовірно, відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Халаїд(а)*, див. ОН *Халаимы* [7, VI, 1, 521].

323. **Харківка** – с., Хрк., Мн. Можливо, засновано у 1516–1580 рр. як *Митковци* [131, 90]. 1765 – *wieś Charkowka* [7, V, 2, 197]. 1834 – с. *Харьковка* [176, 362]. 1895 – с. *Харьковка (Митковцы)* [209, 291]. Кін. XIX – поч. XX ст. – с. *Харковка* [81]. 1924 – с. *Харьківка* [206, 79]. 1926 – с. *Харківка* [207, 159]. Відантроп. першопосел. суф. ойк. (від ОН козака *Харка*) [131, 91], пор. ОН *Харько* < *Харитонъ* [141, 199]. Гіпотези походження колишньої н.: 1) у цьому місці сплячували *мито* за перехід через межу, кордон; 2) від р. *Митвівка (Митківка)*, яка колись тут протікала; 3) від ОН засновника *Дмитра Базановича* [131, 90]. На нашу думку, варіант: патрон. н., пор. ОН *Митко* < *Дмитро* [191, 56].

324. **Хмільницького** – х., Тл. Зафікс. у 1926 р. [208, 159]. Знято з обл. н. п. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Хмельницький* (кін. XVIII ст.) [152, 290]; див. також апел. *хмільницький, хмелярський* – “стос. до хмелярства” [195, XI, 96].

325. **Христунівка** – м., Хр. Перша зг. – 1574 р. як *Христигород* [96, 225; 278, 377]. 1654 – мнстечко *Хреступоля* [2, X, 295]. 1787 – *Chrystynowka* [7,

V, 2, 578]. 1834 – с. *Христиновка* [176, 366]. 1885 – сс. *Христиновка 1 ч.* [5, 76]. 1890 – *Chrystynowa* [7, VII, 2, 395]. 1924 – с. *Христинівка* [206, 88]. Гіпотези походження н.: 1) козаки селилися біля *хреста*; 2) від ОН шинкарки *Христі* (*Христини*); 3) від *перехрестя* Чумацького та торгового шляхів [96, 225; 278, 377]. На нашу думку, відантроп. суф. першопоселенський дер., пор. ОН *Христ* < *Хрест* [224, 402], *Христинь* (1649) < *Христофор* або жін. *Христина* [184, 563]. Варіанти: 1) кваліт.-посесив. композити (антроп. та АГТ -*город*, -*поля*, див. №№ 109, 42), 2) описова конструкція (ойк., диференційований числ.-іменниковим сл.-сп.).

326. **Христівка** – с., Хрс., Хр. 1885 – *Христиновка 2 ч.* [5, 76]. 1924 – с. *Христинівка* [206, 88]. Локат. трансойк. н. (див. № 325). Варіант: див. № 325.

327. **Цегельня** – х., Ум. Зафікс. з 1926 р. [207, 159]. Знято з обл. н. п. Ойконіміз. ГТ, пор. *цегельня* – “завод, який виробляє цеглу” [195, XI, 191].

328. **Церковн. хуторá: 3** – х., Мс. Зафікс. у 1885 р. поблизу смт. Цибулів [5, 77]. Знято з обл. н. п. Кваліт.-посесив. описова конструкція (прикм., АГТ і числ.), див. також № 1686.

329. **Церковный при м. Цыбулевъ** – х., Мс. 1885 – *Церковн. хутора: 2* [5, 77]. 1895 – х. *Церковный при м. Цыбулевъ* [209, 169]. Знято з обл. н. п. Локат.-посесив. описова конструкція (відеклезіонічний прикм. і ойк.), див. № 331. Варіант: кваліт.-посесив. описова конструкція (прикм., АГТ і числ.).

330. **Церковный при с. Шабастовкѣ** – х., Мс. 1885 – *Церковн. хутора: 1* [5, 77]. 1895 – х. *Церковный при с. Шабастовкѣ* [209, 169]. Знято з обл. н. п. Н. – див. №№ 329, 343. Варіант: див. № 329.

331. **Цибулів** – смт., Цбл., Мс. Існувало до XIV ст. як татарське пос. Давня н. – *Сорочин* [30, 19]. 1775 – wieś *Cybolow* [7, V, 2, 273]. 1829 – *Цыбулевъ* [84]. 1890 – (мѣст., потім гор.) miasta *Cybulowa, Starego Cybulowa* [7, VII, 2, 399, 555]. 1924 – міст. *Цибулево* [206, 89]. 1946 – с. *Цибулів* [228, 25]. Відгідрон. н., пор. *р. Цибулівка* (права притока Гірського Тікичу) [176, 330; 96, 90; 193, 598]. А.П. Коваль вважає, що гідронім походить від

флоролексеми [96, 90]; див. також **cibinlik* – “болотиста місцевість, де багато комарів” [278, 379]. На нашу думку, посесив. н. (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Ци(ы)буля* (1497) [50, 129], *Г. Цибуля* (1649) [184, 149]. Варіанти: 1) відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Сорока* (1495) [26, 296]; 2) н.-сл.-сп. (ойкон. і кваліт прикм.).

332. **Чабанá** – х., Мн. Згадується як н. п. у 1926 р. [207, 159]. Знято з обл. н. п. Ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Чабан* [182, 97]; див. також апелятив *чабан* – “той, хто доглядає овець; овечий пастух, чабан” [195, I, 551].

333. **Чайківка** – с., Угл., Хр. 1765 – *wieś Czaykowka* [7, V, 2, 197]. 1834 – д. *Чайковка* [176, 365]. 1924 – с. *Чайківка* [206, 96]. За Л. Похилевичем, н. – відзоолексемний суф. дер. [176, 365], пор. апел. *чайка* – “морський водоплавний птах родини сивкових” [195, XI, 264]. На нашу думку, суф. відантроп. посесив. дер., див. ОН *Чайка* (1552) [226, 421].

334. **Чалéнків** – х., Мн. Зафікс. у 1926 р. [207, 159]. Знято з обл. н. п. Ген. плюрал. ел. посесив, пор. ОН *Чаленко* (1649) [184, 563].

335. **Чапа́євка** – с., Чпв., Мс. 1853 – д. *Панскій мостъ* [176, 336]. 1885 – с. *Мостъ-Паньскій* [5, 51]. 1887 – *Панской Мостъ* [202]. 1924 – с. *Панський Міст* [206, 80]. 1935 – *Чанаєвка* [74, 481]. Меморіальна н. (від прізвища радянського комдива *В. І. Чанаєва*). Варіант: локат.-посесив. н.-сл.-сп. (присв. прикм. та ГТ), пор. апел. *пан* (див. № 221); див. також ОН *Пан* [15, 313]; ГТ *міст* – “споруда для переїзду або переходу через річку, залізницю, автомагістраль, яр і т. ін.” [195, IV, 749].

336. **Червóне** – с., Скл., Тл. 1924 – с. *Червоне* [206, 85]. Ідеологічна н., пор. *червоний* – “який стосується революційної діяльності; пов’язаний з радянським соціалістичним ладом” [195, XI, 297], *червоний* – символ революції [278, 381].

337. **Червóний Кúт** – с-ще, Зчк., Хр. Зафікс. у 1926 р. [207, 159]. 11. 03. 1977 – знято з обл. н. п. у зв’язку з переселенням жителів [248, 115]. Ідеологічна н.-сл.-сп. (прикм. та АГТ), див. №№ 336, 37.

338. **Червоний Стép** – с-ще, Мн. Існувало у 20–40-і рр. ХХ ст. У 1921 р. виселок заселили сім’ї із с. Харківки. Після 1932–1933 рр. – знято з обл. н. п. у зв’язку з переселенням жителів у с. Харківку [131, 98–99]. За переказами, місцевість відзначалася мальовничою красою. Локат.-кваліт. н.-сл.-сп. з “ідеологічним” забарвленням, див. №№ 336, 289.

339. **Черповоди** – с., Чрп., Ум. Відоме з ХVІІ ст. як *Бджілів*, а у ХVІІІ ст. – *Мазурівка* [140, 236]. У 1741 р. побудовано церкву [176, 371]. 1762 – *Черповоди* [140, 236]. 1787 – *Czerpowoda* [7, V, 2, 597]. 1834 – с. *Черповодь* [176, 371]. 1895 – с. *Черповоды* [209, 292]. 1924 – с. *Черповоди* [206, 78]. Гіпотези походження н.: 1) чумаки *черпали* воду з р. Ятрані; 2) після кривавого бою напилися води, *зачерпнувши* з річки [140, 237]. Кваліт. композит зі значенням “багато води” (дієсл. та гідроапелятив), пор. *черпати* – “набирати, діставати якусь рідину або сипку масу, захоплюючи їх чим-небудь” [195, ХІ, 312]. Варіанти: 1) відантроп. посесив (ойконіміз. присв. прикм.), пор. ОН *Бджола*; 2) відантроп. суф. н., пор. ОН *Мазур* (1898) [203, 461].

340. **Чесно́піль** – с., Квк., Тл. 1790–1791 – *Szczesopol* [7, V, 2, 702]. 1800 – *Чесно-Поль* [9]. 1885 – с. *Чеснополь* [5, 78]. 1905 – с. *Чеснополье* [85]. 1924 – с. *Чеснопіль* [207, 83]. Локат.-посесив. композит (антроп. та ГТ-піль (див. № 42)), пор. ОН *Честный* (ХV ст.) [26, 353].

341. **Чечельникъ** – х., Мс. 1885 – х. *Чечелькъ* [5, 78]. 1895 – х. *Чечельникъ* [209, 170]. Знято з обл. н. п. Імовірно, відантроп. посесив. суф. дер., пор. ОН *Чечель* (1545) [5, 6, I, 26; 85, 429], *О. Чечль* (1649) [184, 148]. Див. також ойконім *Чечельник* (Вінницька обл.).

342. **Чорна Ка́м’янка** – с., Чкм., Мн. Існувало у 1542 р. як м-ко [163, 19]. 1790–1791 – *Szarnakamionka* [7, V, 2, 701]. 1834 – с. *Черная Камянка* [176, 352]. 1887 – *Черн. Каменка* [202]. 1895 – с. *Чернокамянка* [209, 292]. Кін. ХІХ – поч. ХХ ст. – с. *Черная каменка* [81]. 1924 – с. *Чорна Камінка* [206, 85]. 1946 – с. *Чорна Кам’янка* [228, 262]. Версії походження н.: 1) від імен панів *Чернова* та *Камінського*; 2) татари знищили с. *Кам’янка* (давня н.),

залишивши чорне згарище [131, 92–93]. На нашу думку, н. – локат.-кваліт. н.-сл.-сп.: с. розташоване на кам'янистих берегах р. Гірський Тікич, яка, збираючи болотні води, має темний (“чорний”) колір води через наявність значної кількості органічних речовин. Пор. також ГТ *кам'янка* – “кам'яниста місцевість; річка, яка тече в кам'янистому ложі; кам'яниста гора” [127, 230; 143, 248–249; 150, 171], *каміння* – “кам'яний берег; рельєф, що складається з нерудних корисних копалин” [45, 89; 10, 40; 12, 96; 150, 171]. Варіант: локат.-кваліт. композит.

343. **Шабáстівка** – с., Шбс., Мс. Відоме з XVIII ст. [74, 482]. 1754 – побудовано церкву (з хутором) [176, 331]. 1790–1791 – *Szabastowka* [7, V, 2, 703]. 1834 – с. *Шабастова* [176, 331]. 1885 – с. *Шабастовка* [5, 79]. XIX ст. – (в тексті помилково) *Szabadawskiego* замість *Szabastowskiego* [7, III, 3, 418]. Кін. XIX – поч. XX ст. – с. *Шабасчовка* [81]. 1924 – с. *Шабастівка* [206, 90]. За переказами, н. походить від татар. *шабаиш* – “кінець чогось: роботи, бою, дороги”. Тут, на Чорному шляху, робили зупинку для розбою татари [30, 19]. На нашу думку, н. – відантроп. посесив. суф. дер., пор. ОН *Шабаиш* (XV ст.) [26, 359], *Шабалтасъ* (1649) [184, 564]. Варіант: ген. синг. ел. посесив, пор. ОН *Шабастов*.

344. **Шалáське** – с-ще, Рмн., Тл. 1924 – зал. буд. *Шалаишське* [206, 86]. 1981 – с-ще *Шалаське* [248, 44]. Відантроп. посесив. н. (ойконіміз. присв. прикм.), пор. ОН *Шала* (1564), *Шалаиш* (XV ст.) [26, 359]; див. також ОН *Шаля* < *шаля* – “тарілка в терезах; вид хустки” (1649) [184, 564].

345. **Шáрин** – с., Рпт., Ум. Імовірно, у 1655 р. існувало як *Шарівка* [136, 49]. 1790–1791 – *Szaryna* [7, V, 2, 701]. 1834 – с. *Шаринь* [176, 371]. 1924 – с. *Шарин* [206, 78]. 1926 – *Шарино* [207, 160]. 1946 – с. *Шарин* [228, 276]. За переказами, жителів бідного х. називали “шарлатанами”, що, можливо, відтворилося в сучасній н. [140, 238]. На нашу думку, н. – відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Шар* [240, 391]; див. також ОН *Шаринь* (1627) [226, 832]. Варіант: відантроп. посесив. суф. дер.

346. **Шарно́піль** – с., Шрп., Мс. Перша зг. – 1769 р. [74, 482]. 1790 – 1791 – *Szarnypol* [7, V, 2, 703]. 1864 – с. **Шарныполе** [176, 330]. 1885 – с. **Шарныполь** [5, 79]. 1887 – **Шарнополь** [202]. Кін. XIX – поч. XX ст. – с. **Шарнополь** [81]. 1924 – с. **Шарнопіль** [206, 90]. За переказами, давня н. – козацького походження, від слів “*шарнемо полем*”, “пошукаємо татар”. У перекладі з польс. – “Чорне поле” [30, 19–20]. На нашу думку, н. – посесив. композит (антроп. та ГТ -*поле* (див. № 42)), пор. ОН *Шарна*, *Szarna*, див. *Шаринь* (1627) [226, 832], *Шар* < апел. *шар* – “предмет, що має форму кулі”, *шарий* – “сірий” [240, 391].

347. **Шау́лиха** – с., Шлх., Тл. До I чверті XVII ст. – **Рокошвар** [74, 544]. I пол. XV ст. – новозаселене поселення **Рокошвар** [54, 13]. 1653 – г. **Шевулиха**, **Шавулиха** [2, X, 107]. 1659 – **Шаулиха** [176, 352]. 1765 – miasteczko *Szawulicha* [7, VII, 3, 31]. 1787 – **Saulicha** [7, V, 2, 580]. XIX ст. – (в тексті) **Саволиха**, **Шавулиха** [160, IV, отд.3, 409]. 1885 – м. **Шаулиха** [5, 79]. 1924 – с. **Шаулиха** [206, 85]. Відматронімний посесив. дер. (від прізвища шляхтича *Костянтина Шаули*, який близько 1616 р. став керуючим с.) [54, 15]; див. також ОН *Шавула* (1687) [226, 434], *Антонь Шавуленько* (1649) [183, 133]. Варіант: локат.-кваліт. композит, пор. польс. *рокош* – “збройна шляхта”, угор. *вар* – “місто, тобто “бунтівне місто” [54, 13].

348. **Швѐдів** – х., Мн. Зафікс. у 1926 р. [207, 160]. Знято з обл. н. п. Відантроп. посесив. (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Швед* [182, 97].

349. **Шевчѐнка** – с-ще, Тл. 1926 – **Шевченківський** [207, 160]. 1946 – х. **Шевченка** [228, 289]. 21. 05. 1964 – с-ще **Шевченка** знято з обл. н. п. [248, 115]. Меморіальна ген. н., пор. ОН *Т. Г. Шевченко*; див. також ОН *Шевченько* (1649) [184, 565], *Шевченко* (кін. XVIII ст.) [152, 290]. Варіант: меморіальна н. (ойконіміз. відантроп. прикм.).

350. **Шельпахівка** – с., Шлп., Хр. Відоме з XVIII ст. [74, 625]. 1765 – wieś *Szelpachowka* [7, V, 2, 196]. 1834 – с. **Шельпаховка** [176, 368]. 1885 – с. **Шельпоховка** [5, 79]. 1887 – **Шолпаховка** [202]. 1924 – с. **Шельпахівка**

[206, 89]. Відантроп. суф. ойк., пор. ОН *Шельнакъ* < *шельнак* – “той, хто шельпотить” [240, 393]; див. також ОН *Шелняк* (XV ст.) [26, 364].

351. **Шишкóвъ** – х., Мс. 1885 – х. **Шишковъ** [5, 79]. Знято з обл. н. п. Відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), пор. ОН *Шишка* (1550) [26, 370; 50, 130]; див. також ОН *Шишковы* [26, 370].

352. **Шукáйвода** – с., Шкв., Хр. Відоме з XVIII ст. [74, 625]. 1760 р. – побудовано церкву [176, 366]. 1775 – wieś *Szukaowoda* [7, V, 2, 272]. 1834 – с. **Шукайвода** [176, 366]. 1887 – **Шукай-Вода** [202]. 1924 – с. **Шукай-Води** [206, 89]. 1926 – с. **Шукайводи** [207, 160]. 1946 – с. **Шукайвода** [228, 294]. Кваліт. композит зі значенням “немає води” (с. розташоване на підвищенні) [176, 366], пор. *шукати* – “намагатися знайти, виявити кого-, що-небудь” [195, XI, 558].

353. **Шуляків Стéп** – х., Мн. Згадується у 1924 р. [206, 74]. Знято з обл. н. п. Локат.-посесив. н.-сл.-сп. (ойконіміз. присвійн. прикм. та ГТ), пор. ОН *Шуляк* [182, 107], *Шуляка* < *шуляк* – “коршун, шуліка; віл з опущеними рогами; вид пісної страви” (1649) [184, 566].

354. **Шулякóве** – х., Мн. Зафікс. у 1926 р. [207, 160]. Знято з обл. н. п. Відантроп. посесив (ойконіміз. присвійн. прикм.), див. № 353.

355. **Шульгівка** – х., Ум. Відоме у 1924 р. [206, 87]. Знято з обл. н. п. Відантроп. суф. посесив, пор. ОН *Шулга* < апел. *шульга* – “лівша; омела” (1649) [184, 566], *Шульги* (1898) [203, 756]; див. також ОН *Шульгин* (1550) [26, 374].

356. **Щúкинське** – х., Тл. Зафікс. у 1926 р. [207, 160]. Знято з обл. н. п. Ойконіміз. присвійн. прикм., пор. ОН *Щукин* (1515) [26, 378], *Щука* [182, 98]; див. також ОН *Щекинъ* (1898) [203, 769].

357. **Юрківка** – с., Юрк., Ум. Відоме з XVII ст. [74, 598]. Перша зг. – 1654 р. [140, 240]. 1765 – wieś *Jurkowka* [7, V, 2, 266]. 1834 – с. **Юрковка** [176, 370]. 1924 – с. **Юрківка** [206, 102]. Відантроп. посесив. суф. дер., пор. ОН *Юрко* (1351) [141, 211], *Юрій* (1341) [194, II, 575], *Юрковский* (1649) [184, 566].

358. **Юрпіль** – с., Чрк., Мн. Перша зг. – 1648 р. [131, 94]. 1765 – *Jurpol* [7, V, 2, 196]. 1829 – с. *Юрполь* [84]. 1924 – с. *Юрпіль* [206, 85]. Гіпотези походження н.: 1) від ОН пана *Юрпільського*; 2) від ОН *Юрій*; 3) від циганських *юрт* (*юрк*); 4) від апел. *юр* – “підвищене місце, де народ збирається на сходку; край яруги, гори; фарватер річки” [131, 94]. Локат.-посесив. композит (антроп. і ГТ (див. № 42)); пор. ОН *Юр* (1499) [26, 379], *Юрковскій* (1649) [184, 221].

359. **Ягубецький** – х., Хр. 1895 – х. *Ягубецький* [209, 293]. Знято з обл. н. п. Локат. н. (ойконіміз. ад’ект.), див. № 360.

360. **Ягубець** – с., Ягб., Хр. Виникло наприкін. XVI – поч. XVII ст. [74, 625]. 1613 – *Jahuriec* [163, 46]. 1654 – м-ко *Егубець* [2, X, 295; 136, 36]. 1834 – с. *Ягубець* (*Обозовка*) [176, 368]. 1887 – *Обозовка* (*Егубець*) [202]. XIX ст. – (в тексті) *Егубець*, *Якобець*, *Якубець* [160, III, отд.3, 41; 111, I, 175]. 1924 – с. *Ягубець* [206, 104]. Ном. синг. ел. посесив, пор. ОН *Якубець* < *Якубь* (1497) [141, 212; 224, 415]. Варіант: локат. суф. дер. (тут стояв військовий обоз) [176, 368], пор. *обоз* – “табір; транспортні засоби у військах, призначені для перевезення боєприпасів, продовольства і т. ін.” [195, V, 549].

361. **Яру́** – с-ще, Счв., Хр. 1957 – х. *Яри* [250]. Відмікрот. локат. плюрал. н. (ойконіміз. ГТ), пор. *яр* – “вузька глибока западина із стрімкими узбіччями; овраг, балка; високий крутий берег, який обмивається річкою” [193, II, 585; 143, 650]; див. також ОН *Яр* [262, 154], *Ярка* [141, 212].

362. **Яроватка** – с., Івн., Ум. 1765 – *Jarowatka* [7, V, 2, 701]. 1830 – с. *Яроватка* спалено [140, 242]. 1924 – с. *Яроватка* [206, 107]. Локат. дер. (с. розташоване над трьома ярами [140, 241]), пор. апел. *яр* – “яр, що висох; яр у лісі; яр, що поріс лісом; канава, лощина” [45, 208]; див. також ОН *Ярів* < *Ярь* < ст.-укр. *Яревъ* (1666) [262, 154], (суддя) *Яроватий* (1649) [19, 246].

363. **Ятранівка** – с., Ятр., Ум. Відоме з XVIII ст. [74, 598]. До 1945 р. – *Псярівка* [74, 598]. 1654 – м-ко *Псяревка* [2, X, 295]. 1755 – д. *Псяровка* [163, 31]. 1765 – wieś *Psiarowka* [7, V, 2, 195]. 1926 – *Псярівка* [207, 155]. 1945 – с. *Ятранівка* [140, 243]. Відгідрон. локат. суф. дер., пор. р. *Ятрань* (права

притока Синюхи) [193, 641], означає “швидкий, стрімкий” [225, 208–209].
Варіант: відапел. суф. дер. (у графа Калиновського в с. знаходилася *псарня*),
пор. апел. *псяр* – “людина, яка доглядає мисливських псів” [140, 243].

364. **Ятрань** – х., Ум. Як н. п. згадується у 1924 р. [206, 124]. Знято з
обл. н. п. Локат. відгідрон. н., див. № 363.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Админ.-дорожная карта Золотоношского уезда: Изд. по сведениямъ 1909 года.
2. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археографическою комиссиею. – Т.1–25. – СПб., 1861–1892.
3. Аллепский П. Путешествие Антиохийского патриарха Макария из Киева в Чигирин и оттуда до границ Греции // Киевские епархиальные ведомости / П. Аллепский. – 1872. – № 18.
4. Алфавітний показник населених пунктів Уманського повіту Київської губернії, 1900. – 87 с.
5. Алфавитный списокъ населенныхъ мѣстъ Киевской губернии. – К., Изд. Киевскаго губ. стат. ком-та, 1885. – 83 с.
6. Антонов В. м. Тальное // Киевские губернские ведомости / В. Антонов. – 1857. – № 39 (28 сентября).
7. Архивъ Юго-Западной России, издаваемый временной комиссиею для разбора древних актов, высочайше учрежденною при Киевском, Подольском и Волынском генерал-губернаторе. – Ч. 1–8. – К., 1859 – 1914.
8. Астряб М. Г. Старая Полтавщина и столетняя тяжба Марковичей с Свечками и Пасютами /1720–1827 гг./ М. Г. Астряб. – Полтава, 1912. – 147 с.
9. Атлас Киевской губернии, состоящий из генеральной карты 12 городовыхъ планов и 12 поветовых карт. – К., 1800.
10. Бабишин С. Д. Топоніміка в школі / С. Д. Бабишин. – К. : Радянська школа, 1962. – 122 с.
11. Байда О. П. Старшина Полтавського полку (друга половина XVII ст.) / О. П. Байда. – К. : ТОВ “Міжнародна фінансова агенція”, 1998. – 41 с.

12. Баценко К. С. Місцеві апелятиви в топонімії Хмельниччини // Питання сучасної ономастики / К. С. Баценко. – К. : Наукова думка, 1976. – С. 93 – 96.
13. Бевз Г. П. Історія Уманщини / Г. П. Бевз. – К., 1997. – 102 с.
14. Білецький Ф. Ф. Вічний подзвін Звенигори: Нариси з історії Звенигородського району / Ф. Ф. Білецький. – Звенигородка, 2003. – 186 с.
15. Бірыла М. В. Беларуская антрапанімія / М. В. Бірыла. – Мінск : Наука і техника, 1969. – 504 с.
16. Бірыла М. В. Беларуская антрапанімія. 3. Структура ўласных мужчынскіх імён / М. В. Бірыла. – Мінск : Навука і тэхніка, 1982. – 320 с.
17. Бірыла М. В. Беларуская антрапанімія: Уласныя імёны, імёны-мянушкі, імёны па бацьку, прозвішчы / М. В. Бірыла. – Мінск : Навука і тэхніка, 1966. – 328 с.
18. Богданович А. В. Сборник сведений Полтавской губернии / А. В. Богданович. – Полтава : Типография Губернського Правления, 1877. – 283 с.
19. Бодров Ю. І. Уманський козацький полк в добу Руїни / Ю. І. Бодров. – К. : Наук. світ, 1999. – 45 с.
20. Бодянскій П. Памятная книжка Полтавской губернии, за 1865 год ... Сост. Павлом Бодянским / П. Бодянскій. – Полтава : Изд. Полтавск. губ. стат. ком-том, 1865.
21. Бондар М. М. Минуле Канева та його околиць / М. М. Бондар. – К. : Вид. Київськ. ун-ту, 1971. – 103 с.
22. Боплан Г. Л. де. Опис України, кількох ... Suppl.: G.L. Beauplan. Description d' Ukraine, qui sont plusilurs Provinces du Royaume de pologne ... / Г. Л. де Боплан. – Faks ed. : Rouch : Gaill'oue, 1660. – 112 s.
23. Боплан Г. Л. де. Описание Украины, нескольких провинций Королевства Польского, которые тянутся от границ Московии до границ Трансильвании, вместе с их обычаями, способом жизни и ведения войн / Г. Л. де Боплан. – Киев : Наук. думка, 1990. – 254 с.

24. Бучко Д. Г. Походження назв населених пунктів Покуття / Д. Г. Бучко. – Львів : Світ, 1990. – 143 с.
25. Бучко Д. Г. Українські топоніми на -івці, -инці. – Дис... канд. філол. наук / Д. Г. Бучко. – Львів, 1972. – 333 с.
26. Веселовский С. Б. Ономастикон. Древнерусские имена, прозвища и фамилии / С. Б. Веселовский. – М. : Наука, 1974. – 382 с.
27. Весь Юго-Западный Край на 1906 г.: Справочная книга торгово-промышленныхъ и фабрично-заводскихъ предприятий, администрацій и крупнаго землевладенія в губерніяхъ Кіевской, Волынской и Подольской / Под ред. Н. П. Струца. Изд. С. М. Компанища. – К., 1906. – 645 с.
28. Волик М. Топоніми рідного краю / М. Волик // Шполянські вісті. – 1999. – 20 квітня
29. Волик М. Топоніми рідного краю / М. Волик // Шполянські вісті. – 1999. – 27 квітня.
30. Волошенко І. Монастирищина. З історії рідного краю / І. Волошенко. – Черкаси : “Сіяч”, 1995. – 229 с.
31. Габорак М. М. Семантико-словотвірні типи ойконімів Прикарпаття (XII – XX ст.): Дис... канд. філол. наук / М. М. Габорак. – Івано-Франківськ, 1993. – 290 с.
32. Гай Ф. Друга молодість Хвилівки (Історія села Золотонішського району) / Ф. Гай // Черкаська правда. – 1972. – 29 жовтня.
33. Генеральная карта Киевской губернии, разделенная на 10 полков. Соч. Я. Шмид. /Б./. – М., 1775 г.
34. Генеральная карта Киевской губернии, разделенной на 12 поветов. – Черкасы, 1808 г.
35. Географические карты уездов Полтавской губернии в 10-верстном масштабе с общей по губернии картой в масштабе 24 версты в 1 дюйме. – Полтава : Изд. Полт. губ. земства / Б. г./
36. Географический статистический словарь Российской империи / Под ред. П. П. Семенова. – Т. 1–5. – СПб., 1863 – 1885.

37. Гирич В. П. Через круті схили : Історико-краєзнавчий нарис / В. П. Гирич. – Сміла : Тясмин, 1997. – 63 с.
38. Город Золотоноша и его св. храмы / Краткий исторический очерк /. – Полтава, 1897. – 54 с.
39. Городище (По містах і районах області) // Черкаська правда. – 1971. – 14 вересня.
40. Городские поселения в Российской империи. – СПб., 1864. – 154 с.
41. Горошко С. І. Жашківщина : історія в долях учителів і учнів / С. І. Горошко. – Умань, 2004. – 182 с.
42. Горпинич В. О., Лобода В. В., Масенко Л. Т. Власні назви і відтопонімні утворення Інгуло-Бузького межиріччя / В. О. Горпинич, В. В. Лобода, Л. Т. Масенко. – К. : Наукова думка, 1977. – 191 с.
43. Грамоти XIV століття / Упорядкування Пещак М. М. – К. : Наукова думка, 1974. – 255 с.
44. Грінченко Б. Д. Словарь української мови. – Т. 1–4. / Б. Д. Грінченко – К. : Наукова думка, 1996–1997.
45. Громко Т. В., Лучик В. В., Поляруш Т. І. Словник народних географічних термінів Кіровоградщини / Т. В. Громко, В. В. Лучик, Т. І. Поляруш. – Київ–Кіровоград : РВГУЦ КДПУ, 1999. – 224 с.
46. Гуріненко І. Топоніміка Шполянщини / І. Гуріненко // Шполянські вісті. – 1989. – 2 листопада.
47. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка. – Т. 1–4. / В. И. Даль. – М.: ГИИНС, 1955 – 1965.
48. Данилевский Г. Каменка. Эпизод из времен Александра I-го / 1821–1825 / Г. Данилевский. – М., 1881. – 47 с.
49. Данилюк О. К. Словник народних географічних термінів Волині / О. К. Данилюк. – Луцьк : Настир'я, 1997. – 108 с.
50. Демчук М. Слов'янські автохтонні особові власні імена в побуті українців XIV–XVII ст. /М. Демчук. – К., 1988. – 172 с.

51. Державний архів Черкаської області (м. Черкаси). – Ф. р. 4178. – Оп. 1. – Спр. 418. – Арк. 2.
52. Державний архів Черкаської області (м. Черкаси). – Ф. р. 4178. – Оп. 2. – Спр. 439. – Арк. 19–20
53. Дзюба М. Багва / М. Дзюба // Промінь комунізму. – 21 березня 1965 р.
54. Дігтяренко М. С. З історії землі Тальнівської / М. С. Дігтяренко. – Ч. : Облредвидав. “Сіяч”, 1995. – 160 с.
55. Добринський С. З історії Христинівщини / С. Добринський // Трибуна хлібороба. – 1996. – 28 лютого.
56. Драбів (По містах і районах області) // Черкаська правда. – 22 листопада 1972 р.
57. Дяченко В. Д. Про назви населених пунктів України етнонімічного походження / В. Д. Дяченко // Питання топоніміки і ономастики. – К., 1962. – С. 157–164.
58. Энциклопедический словарь / Издатели Брокгауз Ф. А., Ефрон И. А. – Т. 1–41А. – СПб., 1890–1898.
59. Енциклопедія шкільного роду (автобіографічні дані, спогади, роздуми). Т. III–IV (1978–1998 роки). – с. Сахнівка Корсунь-Шевченківського району Черкаської області, 2000. – 503 с.
60. Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд / Под ред. О. Н. Трубачева. – Вып. 1–17. – М. : Наука, 1974–1990.
61. Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі / І. М. Желєзняк, А. П. Корепанова, Л. Т. Масенко, О. С. Стрижак. – К. : Наукова думка, 1985. – 254 с.
62. Єлінецький І. Роки і люди / І. Єлінецький. – Черкаси, 1966. – 74 с.
63. Єфименко І. В. До етимології українських антропонімів польського походження / І. В. Єфименко // Slavica та baltica в ономастиці України / Відп. ред. І. М. Желєзняк. – К., 1999. – С. 91–96.

64. Жадько В. Земляки / В. Жадько // Промінь комунізму. – № 65. – 1989.
65. Жадько В. О. Материзна : Історія села Іваньки / В. О. Жадько. – К., 2002. – 95 с.
66. Жашківщина : минуле і сьогодення / Автор-упоряд. С. І. Горошко. – К. : Видавництво “АртЕк”, 2001. – 136 с.
67. Жук В. Н. Незаслужено забуті сторінки історії: (V–VIII ст. н.е. Походження назви м. Черкас) / В. Н. Жук // VII Всеукр. наукова конф-я “Істор. краєзнавство в Україні: традиції і сучасність”, Ч. 2. – К., 1995. – С. 429–431.
68. Звенигородщина / Адміністративна карта / Карту виконав Й. Фіало, 1928 р.
69. Зыковъ В. Къ історіи Умани (Исторический очеркъ) / В. Зыковъ. – Умань : Тип. “Енергія”, 1916. – 52 с.
70. Иващенко В. Историческій очеркъ Умани и Царицына сада (Софіевки) / В. Иващенко. – Кіевъ. Тип. Кульженко, 1895. – 57 с. съ 8 табл.
71. Ільченко І. І. Прізвища іншомовного походження Надвеликолузького регіону / І. І. Ільченко // Актуальні питання антропоніміки / Відп. ред. І. В. Єфименко. – К., 2005. – С. 104–110.
72. Історія колгоспу “Здобуток Жовтня” / АН УРСР. Ін-т історії; редкол.: П. Т. Тронько (відп. ред.) та ін. – К. : Наукова думка, 1986. – 189 с.
73. Історія Лисянщини та розвиток краєзнавства в країні : Зб. матеріалів нак.-практ. конф. / В. М. Щербатюк (упоряд.); Лисянська районна спілка краєзнавців “Витоки”. – К., 1999. – 47 с.
74. Історія міст і сіл Української РСР. Черкаська область. – К. : Інститут історії АН УРСР, 1972. – 788 с.
75. Історія становлення та розвитку Матусівського цукрового заводу Шполянського рай-ну Черкаської об-сті. 1844–1994 рр. / П. Г. Кирилюк, Г. М. Коваль, В. В. Борійчук, А. Г. Ільченко. – Черкаси, 1994. – 18 с.

76. Іщенко М. Є. Канівщина / М. Є. Іщенко. – Дніпропетровськ : Промінь, 1969. – 127 с.
77. Казаков В. С. Именослов : Словарь славянских имен и прозвищ / В. С. Казаков. – 4 изд. – М., Калуга : Русская Правда, 2002. – 239 с.
78. Капська А. Й. Ономастичні утворення, похідні від назв рослинного світу / А. Й. Капська // Питання сучасної ономастики. – К. : Наукова думка, 1976. – С. 212–215.
79. Карта Звенигородского у. Киевской губернии. Состав. И. Я. Дороганевским. – К., 1903.
80. Карта Каневского уезда Киевской губернии. Состав. землемером И. Я. Дороганевским. – Елисаветград : Типо-Литография М. А. Гольденберга, 1903.
81. Карта Киевской губернии. – СПб, изд. картогр. зав. А. Ильина, (конец XIX в. – нач. XX в.).
82. Карта Киевской губернии с границей уездов. 1900 г.
83. Карта Киевской, Черниговской и Полтавской губернии. ПТБ, XIX в.
84. Карта представляющая Малороссию подъ владѣніемъ Польскимъ, составленная въ началѣ XVII века Инженеромъ Бопланомъ, на Россійскій языкъ переложенная Дмитріемъ Бантышъ-Каменскимъ 1829 года.
85. Карта Уманскаго уезда Киевской губ. Сост. И. Я. Дороганевским. – П-град, 1905.
86. Карта Черкаскаго уезда Кіевской губерніи съ обозначеніемъ Благочин. округовъ / Сост. по официал. свѣденіямъ землемеръ губернской секретарь Дороганевскій И. Я. – Б. М., 1901.
87. Карта Чигиринского у. Киевской губ. Сост. И. Я. Дороганевским. – К., 1903.
88. Карты уездов Полтавской губернии. Полтава, изд. Полтавск. Губ. Статист. комитета, 1891.

89. Касім Г. Ю. Про причини появи топонімічних композитів / Г. Ю. Касім // Мовознавство. – 1977 – № 4. – С. 76–79.
90. Керста Р. Й. Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування / Р. Й. Керста. – К. : Наукова думка, 1984. – 151 с.
91. Киевская, Черниговская и Полтавская губернии. – ПТБ, XIX ст.
92. Кієвской губерніи городъ Звенигородка и его Соборный храмъ. Изданіе Звенигородской Город ской Управы. Типографія Я. А. Ниренберга, 1914 г.
93. Книга пам'яті села Безпальче : Відомості внесено станом на 1 грудня 1993 р. / Музей с. Безпальче Драбівського р-ну Черкаської обл. Україна. – Сімферополь, 1994. – 220 с.
94. Княжев В. С. Погляд у минуле Смілянщини : Коротка історико-документальна розповідь про наш край / В. С. Княжев. – Черкаси : Сіяч, 2002. – 96 с.
95. Княжев В. С. Смілянщина : Історико-економічний нарис / В. С. Княжев. – Сміла : Тясмин, 1998. – 127 с.
96. Коваль А. П. Знайомі незнайомці : Походження назв поселень України / А. П. Коваль. – К. : Либідь, 2001. – 304 с.
97. Козаки Полтавского полка. По материалам Румянцевской описи. Ч. I. – Полтава : Статис. бюро Полтав. губернского земства, 1913. – 301 с.
98. Корепанова А. П. Нарада про місцеві географічні терміни в топонімії / А. П. Корепанова // Повідомлення української ономастичної комісії. – К. : Наук. думка, 1968. – Вип. 7. – С. 20–27.
99. Корсунський часопис : Наук.-популяр. історичне видання: Виходить двічі на рік / Корсунь-Шевчен-кий держ. історико-культурний заповідник. – № 2. – Кор-нь-Шевч-ий, 1995.
100. Край козацький : Довідник з історії Лисянщини / В. М. Щербатюк, О. В. Беззубець, К. І. Безрідна та ін.; О. І. Гуржій (наук. ред.); НАН України. Інститут історії України та ін. – К. : Наук. думка, 2004. – 404 с.

101. Краткий очерк истории города Умани. К. И. Т-аго. – К., 1888. – 18 с.
102. Кривда Г. Нестерівка / Г. Кривда // Промінь комунізму. – 2 жовтня 1965 р., 26 листопада 1966 р.
103. Кривошея В., Кривошея І. Нариси історії Київщини періоду козацтва. Березань / В. Кривошея, І. Кривошея / НАН України. Інститут політичних і етно-національних досліджень. – К. : ІПіЕД НАНУ, 2001. – 92 с.
104. Крымский Е. С. Киевской губернии город Звенигородка и его соборный храм / Е. С. Крымский. – Звенигородка : Киев. губ., изд. Звенигородской гор. управы, 1914. – 16 с.
105. Кругляк М. Ю. Ім'я вашого міста : Походження назв міст і селищ міського типу Української РСР / М. Ю. Кругляк. – К. : Наукова думка, 1978. – 152 с.
106. Крушинский Л. Исторический очерк Волыни / Л. Крушинский // Труды Волынского статистического комитета. – Вып. 1. – Житомир, 1867. – С. 3–148.
107. Кукос Є. Походження назв наших сіл / Є. Кукос // Промінь комунізму. – № 120. – 1980. – С. 109–110.
108. Кукурудзяк М. Г. Історико-краєзнавчий нарис села Кременчуки (Красилівський район, Хмельницька обл.) / М. Г. Кукурудзяк, М. О. Соколовська, Г. В. Валесюк, С. М. Гаврилюк. – Хмельницький : Поділля, 1995. – 80 с.
109. Курінна Т. М. Історія села Млієва : Регіональний компонент з історії краєзнавства Черкащини з давнини до ХХ ст. / О. П. Реєнт (відп. ред.); НАН України. Інститут історії України / Т. М. Курінна. – К., 2003. – 273 с.
110. Лазуренко В. М. Історія Чигиринщини (з найдавніших часів до сьогодення) / В. М. Лазуренко. – Черкаси : Ваш Дім, 2004. – 456 с.
111. Летопись о событиях в Юго-Западной России в XVII в. Сост. С. Величко. Изд. Временною Комис. для разб. древних актов. Т. I–IV. – К., 1848–1864.

112. Летопись Самовидца о войнах Б. Хмельницкого, с приложениями. Издана Временною Комис. для разб. древних актов. – К., 1877.
113. Лисенко Л. С. Словник специфічної лексики правобережної Черкащини / Л. С. Лисенко // Лексикографічний бюлетень. Вип. VI. – К., 1958. – С. 5–21.
114. Лисенко С., Чернецький Є. Правобережна шляхта : кінець XVIII – перша половина XIX ст. : Список шляхти Волинської, Київської та Подільської губерній, дворянські права якої перевірила Центральна ревізійна комісія / С. Лисенко, Є. Чернецький // Центральний державний історичний архів України м. Київ. – Біла Церква : Видавництво ТОСК, 2002. – 392 с.
115. Лобода В. В. Топонімія Дніпро-Бузького межиріччя / В. В. Лобода . – К. : Вища школа, 1976. – 232 с.
116. Лучик В. В. Автохтонні гідроніми середнього Дніпро-Бузького межиріччя / В. В. Лучик .– Кіровоград. – 1966. – 235 с.
117. Лучик В. В. Гідронімія Середнього Дніпро-Бузького межиріччя : Дис... д-ра. філол. наук / В. В. Лучик . – Київ, 1995.
118. Лучик В. В. Архаїзми в гідронімії Середнього Дніпро-Бузького межиріччя / В. В. Лучик // Ономастика та етимологія : Збірник наукових праць на честь 65-річчя Ірини Михайлівни Железняк / Відп. ред. О. П. Карпенко. – К., 1997. – С. 131–150.
119. Максимович М. Воспоминаніе о Золотоношѣ [Вирізка з зб. “Украинець”, изд. Михайломъ Максимовичемъ] / М. Максимович. – М., 1859. Кн. 1-я. – С. 123–145.
120. Максимовичъ М. Обозрение городовых полков и сотен бывших на Украине по смерти Богдана Хмельницкого / М. Максимовичъ . – Б.м. – Б.г. – 31 с.
121. Максимовичъ М. Сказанія о стародавнихъ людяхъ Кіевской земли. Выходъ первуй /М. Максимовичъ . – Кіевъ, Тип. Федорова, 1865. – 28 с.

122. Малий енциклопедичний словник Корсунщини : Видання в 2 т. / П. Я. Степенькіна (відп. ред.); Корсунь-Шевч. Районна держ. адміністрація та ін. – К.-Ш.-ий, 2004. – 196с., 336 с.
123. Манкевич М. Старокостянтинівщина : історичний формуляр / М. Манкевич. – Хмельницький : Поділля, 1997. – 163 с.
124. Мапа Уманської округи. Адміністративна. Вид. Уманського ОВК, 1925.
125. Мариновський Ю. Ю. З історії с. Жовніне в XVI–XVIII вв. / Ю. Ю. Мариновський // Український історичний журнал, 1987. – № 7. – С. 114–117.
126. Маркина В. А. Магнатское поместье правобережной Украины второй половины XVIII в. : Социально-экономическое развитие / В. А. Маркина // КГУ. – К. : Изд-во Киев. ун., 1961. – 236 с.
127. Марусенко Т. А. Материалы к словарю украинских географических апеллятивов (названия рельефов) / Т. А. Марусенко // Полесье (Лингвистика. Археология. Топонимика). – М. : Наука, 1968. – С. 206–255.
128. Масенко Л. Т. Українські імена і прізвища / Л. Т. Масенко. – К., 1990. – 48 с.
129. Матеріали Звенигородської бібліотеки.
130. Матеріали з історії Лисянщини. Історіографія : Наук.-довідкове вид. / В. М. Щербатюк (упоряд.); Лисянський районний держ. історичний музей. – К., 1998. – 32 с.
131. Матеріали з історії Маньківського району / Упор. Й. П. Оленчук. – Маньківка, 1993. – 143 с.
132. Материалы подворной переписи Полтавской губернии въ 1900 году. Золотоношській, Лохвицкій, Лубенській, Миргородській и Переяславській уезды. – Полтава : Стат. бюро Полт. губ. земства, 1905 г. – 257 с.
133. Мацекович Т. Селение Безпечна / Т. Мацекович // Киевские губернские ведомости. – 1858. – № 52 (27 декабря).

134. Маштаков П. Л. Список рек бассейнов Днестра и Буга (Южного) / П. Л. Маштаков. – Пг., 1914. – IV. – 57 с.
135. Медвин в огні історії : історично-мемуарні нариси, оповідання / Р. Коваль, П. Гоголя (упоряд.). – К. : Просвіта, 2000. – 84 с.
136. Мицик Ю. А. Умань козацька і гайдамацька / Ю. А. Мицик. – К., 2002. – 89 с.
137. Місто на скелястих берегах Тясмину : Історико-економ. нарис / В. Д. Марчук (упоряд.): В. Д. Марчук та ін. (ред.). – Кам'янка, 1999. – 142 с.
138. Міські селища УРСР. Збірник статистично-економічних відомостей. Рік 1-й: Харків, 1929. – 86 с.
139. Модзалевский В. Л. Малороссийский родословник / В. Л. Модзалевский. – К., 1908. – Т. 1–4.
140. Монке С. Ю., Петренко А. І., Кузнець Т. В., Карасевич А. О., Кривошея В. В., Кривошея І. І. Нарис історії Уманщини (з найдавніших часів до 60-х років ХХ століття) : Монографія / С. Ю. Монке, А. І. Петренко, Т. В. Кузнець, А. О. Карасевич, В. В. Кривошея, І. І. Кривошея. – К. : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2001. – 266 с.
141. Морошкин М. Я. Славянский именовслов, или Собрание словянских личных имен в алфавитном порядке / М. Я. Морошкин. – Спб., 1867. – 219 с.
142. Мриглод М. П. Становлення і розвиток моделей ойконімів Правобережної України з християнськими іменами в основах: Дис... канд. філол. наук / М. П. Мриглод. – Івано-Франківськ, 2002. – 186 с.
143. Мурзаев Э. М. Словарь народных географических терминов / Э. М. Мурзаев. – М. : Мысль, 1984. – 653 с.
144. Населенные места Российской империи в 500 и более жителей с Указателем всего наличного в них населения и числа жителей преобладающих вероисповеданий по данным переписи 1897 г. – СПб., 1905.

145. Нелюба А. Словотвірна економія у появі онімів / А. Нелюба // Наукові записки. – Випуск 37. – Серія : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. – С. 51–54.
146. Немецко-русский словарь. – Изд. 34-е, стереотипное. – М. : Русский язык, 1989. – 559 с.
147. Нерознак В. П. Названия древнерусских городов / В. П. Нерознак. – М. : Наука, 1983. – 207 с.
148. Нікіфоров В. І. Пошуки витоків історії Сміли / В. І. Нікіфоров // Черкащина в контексті історії України: Матеріали Першої наук.-краєзнавчої конф. Черкащини (до 50-річчя утворення Черкаської обл.) / В.М. Лазуренко та ін. (ред. кол.); Черкаська обл. держ. адміністрація та ін. – Черкаси : Ваш Дім, 2004. – С. 319–323.
149. Нікіфоров В. І. Топоніми Смілянщини / В. І. Нікіфоров // Краєзнавець Черкащини. Матеріали учасників обласної краєзнавчої науково-практичної конференції, науковців та аматорів краєзнавчої справи. Випуск 2. – Черкаси : Редакційно-видавничий відділ облпреси, 1991. – С. 55–63.
150. Никонов В. А. Краткий топонимический словарь / В. А. Никонов. – М. : Мисль, 1966. – 509 с.
151. Озерский И. Чапаевка вчера и сегодня / И. Озерский. – Сов. фото, 1971. – № 4. – 27 с.
152. Описи Лівобережної України кінця XVIII – початку XIX ст., Т. Б. Ананьєва (сост.); П. С. Сохань (відп. ред.); НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. М. Грушевського. – К. : Наук. думка, 1997. – 324 с.
153. Остап Л. Р. Слов'янські автохтонні власні особові імена-композиції в чеських і українських мовах / Л. Р. Остап // Мовознавство. – 2002. – № 2–3. – С. 22–38.
154. Остроушенко С. Чигирин – город мореходов (История) / С. Остроушенко // Правда. – 26 октября 1971 г.

155. Очеретний А. Д. Деякі словотворчі типи прізвищ жителів південно-західної Черкащини / А. Д. Очеретний // Питання сучасної ономастики. – К. : Наук. думка, 1976. – С. 133–134.
156. Павлов В. Село над Вільшанкою (Історія с. Мошен Черкаського району) / В. Павлов // Черкаська правда. – 13 листопада 1971 р.
157. Падалка Л. В. Карта Боплана о заселении Полтавской территории во второй четверти XVII века / Л. В. Падалка. – Полтава : Изд. Полтавской ученой архивной комиссии, 1914.
158. Падалка Л. В. Прошлое Полтавской территории и ее заселение. Исследования и материалы, сь картами / Л. В. Падалка. – Полтава : Полтав. Ученая Архивная Комиссия, 1914.
159. Памятная книжка Кіевской губерніи, изданная редактором кіевскихъ губернскихъ ведомостей Н. Чернышевымъ, сь приложеніемъ карты, на 1856 годъ. – К., В Губернской Типографіи, 1857. – 208 с.
160. Памятники, изданные Временною комиссиею для разбора древних актов, высочайше утвержденною при Киевском военном, Подольском и Волынском генерал-губернаторе. – Т. 1–4. – СПб., 1845–1859.
161. Памятники, изданные Кіевскою комиссією для разбора древнихъ актовъ. – Т. III, Кіевъ, типографія Императорскаго Университета Св. Владимира Н. Т. Корчакъ-Новинскаго. – 1898. – 601 с.
162. Панцьо С. Є. Антропонімія Лемківщини / С. Є. Панцьо. – Тернопіль. Книжково-журнальне видавництво “Тернопіль”, 1995. – 132 с.
163. Панченко Л. Паланка (історико-краєзнавчий нарис) / Л. Панченко. – Умань, 2003. – 338 с.
164. Панченко Л. С. Наша Паланка : [Історія села] / Л. С. Панченко // Уманська районна держадміністрація, Уманська районна орг-ція тов-ва “Знання”. – К. : Тов-во “Знання”, 2000. – 126 с.
165. Пелих Г. Ф. Прізвища жителів села Концеби Саранського району на Одещині / Г. Ф. Пелих // Питання сучасної ономастики. – К. : Наук. думка, 1976. – С. 134–137.

166. Перегуда В. Скільки світу – стільки Гумані... (Або таємниця виникнення міста Умань) / В. Перегуда, О. Перегуда. – К. : Знання України, 2004. – 32 с.
167. Петрашенко В. О., Максимов Є. В. Трахтемирів. Подорож у давнину / В. О. Петрашенко, Є. В. Максимов. – К., 2001. – 102 с.
168. Петровский Н. А. Словарь русских личных имен / Н. А. Петровский. – М. : Наука, 1966.
169. Пономаренко М. Пісочне – місто літописне (Історія села Піщане) / М. Пономаренко // Черкаська правда. – 7 березня 1972 р.
170. Пономаренко М. Село, в якому жив Григорій Сковорода / М. Пономаренко // Черкаська правда. – 2 жовтня 1971 р.
171. Пономаренко М. Ф. Золотоноша / М. Ф. Пономаренко. – Дніпропетровськ : Промінь, 1974. – 79 с.
172. Пономаренко М. Ф. Ойконім Домонтів / М. Ф. Пономаренко // Slavica та baltica в ономастиці України / Відп. ред. І. М. Желєзняк. – К., 1999. – С. 144–146.
173. Пономаренко М. Ф. Топонімія в Шевченкових “Гайдамаках” / М. Ф. Пономаренко // Питання історичної ономастики України. – К. : Наукова думка, 1994. – С. 169–181.
174. Попов І. Молодість Старосілля / І. Попов // Сільські вісті. – 28 грудня 1971 р.
175. Посовень І. Місто над Вільшанкою (Городище) / І. Посовень // Черкаська правда. – 18 квітня 1971 р.
176. Похилевич Л. Сказанія о населенных мѣстностяхъ Кіевской губерніи или статистическія, историческія и церковныя заметки о всѣхъ деревняхъ, селахъ, мѣстечкахъ и городахъ, въ предѣлахъ губерніи находящихся / Л. Похилевичъ. – Кіевъ. Тип. Кієво-Печерской Лавры, 1864. – 763 с.
177. Присовский И. Копенковатские древности / И. Присовский // Киевские губернские ведомости. – 1855. – № 11 (23 апреля).

178. Пузир М. В., Щербатюк В. М. Крізь славу і згарища : Історія. Перспективи розвитку містечка Лисянка / М. В. Пузир, В. М. щербатюк. – К., 1998. – 4 с.
179. Пура Я. О. Походження назв населених пунктів Ровенщини / Я. О. Пура. – Львів: Світ, 1990. – 137 с.
180. Р-ський В. Од Київа до Канева: історичні місцевості / В. Р-ський. – К., 1919. – 32 с. – (Сер. популярна / Т-во “Просвіта” у Київі; № 40).
181. Редько Ю. К. Довідник українських прізвищ / Ю. К. Редько. – К. : Рад. школа, 1969. – 254 с.
182. Редько Ю. К. Сучасні українські прізвища / Ю. К. Редько. – К. : Наук. думка, 1966. – 214 с.
183. Реєстр Війська Запорозького 1649 року / Підгот. до друку О. В. Тодійчук (голов. упоряд.) та ін.; Редкол.: Ф. П. Шевченко (відп. ред.) та ін. – К. : Наукова думка, 1995. – 592 с. – (Джерела з історії українського козацтва).
184. Реєстр Війська Запорозького 1649 року : Транслітерація тексту. – К., 1995.
185. Рклицкий М. В. Козаки Золотоношскаго уезда по данным Румянцевской описи 1767 г. / М. В. Рклицкий. – Полтава. Электрич. типог. И. А. Дохмана, 1911 г.
186. Ротач П. П. Від Удаю до Орелі. Сторінки полтавської Шевченкіани / П. П. Ротач. – Полтава : Рік 2000. – 230 с.
187. Сакун К. Селище Шрамківка / К. Сакун// Черкаський край – земля Богдана і Тараса: Культурологічний збірник / За редакцією Б. В. Губського, В. М. Литвина, В. А. Смолія. – К. : Українські пропілеї, 2002. – С. 383–385.
188. Сборник матеріаловъ для історіи общины и общественныхъ земель въ Лѣвобережной Украинѣ XVIII в. (Полтавской губер.). Сост. И. Лучицкій. – К., 1884 г.

189. Скоробогатов В. П. Сміла. Історико-краєзнавчий нарис / В. П. Скоробогатов. – Дніпропетровськ : Промінь, 1976. – 79 с.
190. Скорук І. Д. Прізвища-композиції в антропоніміці м. Луцька / І. Д. Скорук // Актуальні питання антропоніміки / Відп. ред. І. В. Єфименко. – К., 2005. – С. 207–218.
191. Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей. Словник-довідник / Л. Г. Скрипник, Н. П. Дзятківська. – К. : Наукова думка, 1996. – 335 с.
192. Словарь древнерусского языка (XI– XIV вв.) : В 10 т. / АН СССР. Ин-т рус. яз.; Гл. ред. Р. И. Аванесов. – М. : Рус.яз., 1988.
193. Словник гідронімів України. – К. : Наукова думка, 1979. – 782 с.
194. Словник староукраїнської мови XIV–XV ст. : В 2 т. – К. : Наукова думка, 1977–1978.
195. Словник української мови : В 11 т. – К. : Наукова думка, 1970–1980.
196. Словник української мови XVI – першої половини XVII. – Вип. 1–8. – Львів, 1994 – 2001.
197. Сміла – рідне місто моє: Зб. іст. та краєзнавчих матеріалів / В. І. Нікіфоров та ін. (авт.-упоряд.). – Сміла : ДВПІП “Тясмин”, 2001. – 91 с.
198. Сорокопуд І., Загорулько В. Село над Дніпром / І. Сорокопуд, В. Загорулько// Черкаська правда. – 19 грудня 1971 р.
199. Сорокопуд І. І. Канів крізь віки / І. І. Сорокопуд. – Канів, 2002. – 49 с.
200. Спеціальна карта України Гійома Левассера де Біплана 1650 року, Київ – Львів, 2000.
201. Специальная карта Западной части России Г. П. Шуберта. – Б.м. и б.г.
202. Специальная карта Киевской губернии. Исправлена по оригиналам военно-топограф. съемки. 1887 г.

203. Список дворян, внесенных в дворянскую родословную книгу Полтавской губернии. – Полтава, изд. Полт. дворян. депутат. совр. 1898. – 120 с.
204. Список населенных мест Киевской губернии. – К., Изд. Киев. Губ. Статист. К-та. L. XXXIV, 1900. – 196 с.
205. Список населенных мест по сведениям 1859 года. Издан Центр. статист. ком-том мин. внутр. дел. Обработ. состоящим при ком-те Н. Щтиглицом. XXXIV. – СПб., 1862. – 262 с.
206. Список поселень Київщини: Видання газети “Вістник Київського губвиконкому”. – К., 1924. – 152 с.
207. Список поселень Уманської округи. Попередні підсумки всеспілкового перепису населення 1926 р. – Умань, друк. вид. “Сел. правда”, 1927.
208. Список поселень Черкаської Округи. – Черкаси : ЦСУ УСРР Окр. стат. бюро. Держ. друк, 1926. – 78 с.
209. Списокъ населенныхъ местъ Киевской губернии. – Киев : Изд. Киевск. губ. стат. к-та. Изд. 3, 1896. – 368 с.
210. Статистическое описание Киевской губернии, изданное тайным советником, сенатором Иваном Фундуклеем. – Ч. III. СПб., 1852. – Ч. I. – 545 с.; Ч. II. – 534 с.; Ч. III. – 572 с.
211. Статистичний довідник по Полтавщині на 1925 р. – Полтава : Губ. стат. бюро. 1-ша Рад. друк. “Б. П.”. – 284 с.
212. Статистичний справочник по Золотоноській окрузі на 1924–25 рр. – Золотоноша, 1925. – 63 с.
213. Степовенко І. Антонівка / І. Степовенко // Промінь комунізму. – 1 січня 1966 р.
214. Стрижак О. С. Про походження назв населених пунктів Полтавщини XIV – XVI ст. / О. С. Стрижак // Питання топоніміки та ономастики. – К., 1964. – С. 69–79.

215. Т-ій К. І. Краткий очерк истории города Умани / К. І. Т-ій // Киевская старина. – 1888. – Т. XXII. – С. 381–394.
216. Табачник Д. В. Руська (Волинська) метрика : Регестри документів Коронної канцелярії для українських земель (Волинське, Київське, Брацлавське, Чернігівське воєводства) 1563–1673 / Г. Боряк та ін. (ред. і упоряд.); П. К. Грімстеу (передм.); Державний комітет архівів України та ін. Д. В. Табачник / – К., 2002. – 983 с.
217. Танцюра Ю. Минуле і сучасне с. Буки / Ю. Танцюра // Промінь комунізму. – 16 липня 1960 р.
218. Тихомиров М. Н. Древнерусские города / М. Н. Тихомиров. – М. : Гос. изд-во полит. литературы, 1956. – 476 с.
219. Тканко О. В., Найден С. П. Черкаси. Короткий нарис / О. В. Тканко, С. П. Найден. – Черкаси, 1958. – 144 с.
220. Ткаченко М. Гуманщина в XVI – XVII вв. / М. Ткаченко. – Київ. УАН, 1927. – 32 с.
221. Толстой Н. И. Славянская географическая терминология. Семасиологические этюды / Н. И. Толстой. – М. : Наука, 1969. – 262 с.
222. Топоров В. Н., Трубачев О. Н. Лингвистический анализ гидронимов Верхнего Приднепровья / В. Н. Топоров, О. Н. Трубачев. – М. : Изд-во АН СССР, 1962. – 270 с.
223. Торчинський М. М. Ойконімія Південно-Західного Поділля : Дис... канд. філол. наук / М. М. Торчинський. – К., 1993. – 234 с.
224. Трійняк І. І. Словник українських імен / І. І. Трійняк. – К. : “Довіра”, 2005. – 509 с.
225. Трубачев О. Н. Названия рек Правобережной Украины: Словообразование. Этимология. Этническая интерпретация / О. Н. Трубачев. – М. : Наука, 1968. – 289 с.
226. Тупиков Н. М. Словарь древнерусских личных имен / Н. М. Тупиков. – СПб., 1903. – 530 с.

227. Указатель къ изданиямъ временной комиссії для разбора древнихъ актовъ, высочайше учрежденной при Кіевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ генераль-губернаторѣ (съ 1845 по 1877 годъ). Т. I–II. Составилъ И. П. Новицкій. – К., 1878.
228. Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 вересня 1946 р. – К., 1947. – 1064 с.
229. Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 липня 1965 р. – К. : Політвидав України, 1965. – 431 с.
230. Українська РСР. Адміністративно-територіальний устрій (на 1 січня 1987 р.). – К. : ГРУРУ, 1987. – 504 с.
231. Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 січня 1972 р. – К. : Політвидав України, 1973. – 814 с.
232. Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 січня 1962 р. – К., 1962. – 419 с.
233. Уманська округа. Адміністративна мапа Уманської округи. – I.: 126000. – Умань : Уманський окрвиконком, 1925.
234. Уманський повіт. – Б.м., 192...
235. Умань. Історико-географічний та економічний нарис. – Черкаси, 1957. – 151 с.
236. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка / М. Фасмер. – Т. 1–4. – М. : Прогресс, 1986–1987.
237. Фіалко О. Є. Напад скіфів на Трахтемирівське городище / О. Є. Фіалко, Ю. В. Болтрик; НАН України. Інститут археології. – К., 2003. – 152 с.
238. Хаврусъ С. Л. Стеблів. Історико-красназавчий нарис / С. Л. Хаврусъ. – Дніпропетровськ : Промінь, 1972. – 74 с.
239. Храбан Г. Ю., Заграничний П. О. Умань = Ouman: Путівник / Г. Ю. Храбан, П. О. Заграничний. – Дніпропетровськ : Промінь, 1985. – 110 с.

240. Худаш М. Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів (утворення від відапелятивних антропонімів) / М. Худаш. – Львів, 2004. – 536 с.
241. Худаш М. А., Демчук М. О. Походження українських карпатських і прикарпатських назв населених пунктів (відантропонімні утворення) / М. А. Худаш, М. О. Демчук. – К. : Наук. думка, 1991. – 267 с.
242. Царенко В. Історія Сагунівки / В. Царенко. – Черкаси : Сіяч, 1992. – 175 с.
243. Центральний державний історичний архів України, ф. 59, оп. 1, спр. 1926, арк. 44 зв.
244. Цілуйко К. К. Топоніміка Полтавщини як джерело історії краю / К. К. Цілуйко // Полтавсько-київський діалект – основа української національної мови. – Київ : Видавництво АН УРСР, 1954. – С. 130–155.
245. Чепурний О. І. Нарис з історії села Трушівець / О. І. Чепурний // Черкащина в контексті історії України: Матеріали Першої наук.-краєзнавчої конф. Черкащини (до 50-річчя утворення Черкаської обл.) / В. М. Лазуренко та ін. (ред. кол.); Черкаська обл. держ. адміністрація та ін. – Черкаси : Ваш Дім, 2004. – С. 327–333.
246. Черкаська область. Адміністративно-територіальний поділ / Довідник адміністративно-територіального поділу Черкаської області. За станом на 1 липня 1971 р. Вид. 4-е. – Дніпропетровськ, 1972. – 134 с.
247. Черкаська область. Адміністративно-територіальний поділ / Довідник адміністративно-територіального поділу Черкаської області. На 1-е квітня 1966 р. – Черкаси, 1966. – 137 с.
248. Черкаська область. Адміністративно-територіальний поділ на 1 січня 1981 року / Склали і підгот.: І. Т. Нечай, В. Г. Восканян, В. Є. Кам'янський. – Дніпропетровськ : Промінь, 1981. – 118 с.
249. Черкаська область : Адм.-тер. поділ на 1 квіт. 1989 року [Довід. / Упорядник В. А. Лобунець]. – Дніпропетровськ : Промінь, 1989. – 137 с.

250. Черкаська область Української РСР. Історико-географічний нарис та економічна характеристика. – Черкаси, 1957. – 145 с.
251. Черкаський край – земля Богдана і Тараса: Культурологічний збірник / За редакцією Б. В. Губського, В. М. Литвина, В. А. Смоля. – К. : Українські пропілеї, 2002. – 656 с.
252. Черкасская область. Западная часть. – К., 2000.
253. Черкащина. Короткий путівник. – Київське обласне книжково-газетне в-во, 1960. – 168 с.
254. Чернописьский М. Топоніміка краю / М. Чернописьский // Промінь комунізму. – 14 січня 1967 р.
255. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття. Вступ та імена : Конспект лекцій / П. П. Чучка. – Ужгород : Вид-во Ужгородського ун-ту, 1970. – 102 с.
256. Чучка П. П. Закарпатські відетнонімічні прізвища / П. П. Чучка / Питання сучасної ономастики. – К. : Наук. думка, 1976. – 244 с.
257. Чучка П. П. Призабуті імена українок / П. П. Чучка // Актуальні питання антропоніміки / Відп. ред. І. В. Єфименко. – К., 2005. – С. 243–251.
258. Шевчук В. В. Дослідження історії міста Шполи / В. В. Шевчук // Черкащина в контексті історії України: Матеріали Першої наук.-краснзнавчої конф. Черкащини (до 50-річчя утворення Черкаської обл.) / В. М. Лазуренко та ін. (ред. кол.); Черкаська обл. держ. адміністрація та ін. – Черкаси : Ваш Дім, 2004. – С. 333–340.
259. Шевчук В. В. Історія Шполянського краю / В. В. Шевчук. – Черкаси : “Відлуння-Плюс”, 2003. – 184 с.
260. Шполянщина 1923–2003. Люди. Події. Факти. – Черкаси : “Відлуння-Плюс”, 2004. – 240 с.
261. Шульгач В. П. Гелонімія Західного Полісся / В. П. Шульгач // Мовознавство. – 1992. – № 4.
262. Шульгач В. П. Ойконімія Волині : Етимологічний словник-довідник / В. П. Шульгач. – К. : Кий, 2001. – 189 с.

263. Шульгач В. П. Праслов'янський гідронімний фонд (фрагмент реконструкції) / В. П. Шульгач . – К., 1998. – 368 с.
264. Шульгач В. П. Словник географічних термінів Західного Полісся / В. П. Шульгач // Ономастика України та етногенез східних слов'ян. – К., 1998. – С. 215–222.
265. Щерба В. Люди Драбівщини / В. Щерба // Черкаський край – земля Богдана і Тараса : Культурологічний збірник / За редакцією Б. В. Губського, В. М. Литвина, В. А. Смолія. – К. : Українські пропілеї, 2002. – С. 380–383.
266. Щербатюк В. М. Історія регіонів України : Лисянщини / В. М. Щербатюк // Центр пам'яткознавства НАН України та Українського товариства охорони пам'яток історії та культури та ін. – К. : Логос, 2002. – 428 с.
267. Щербатюк В. М. Нариси з історії Лисянщини / В. М. Щербатюк. – К., 1997. – 120 с.
268. Щербатюк В. М. та ін. Лисянка. Минуле і сучасність / В. М. Щербатюк, В. С. Діженко, О. В. Сідак; Лисянський держ. історичний музей. – К., 1999. – 30 с.
269. Щербатюк В. М., Щербатюк Л. О. Мальовниче містечко над Тікичем: Коротка історія містечка Лисянка / В. М. Щербатюк, Л. О. Щербатюк. – К., 1997. – 29 с.
270. Щербина М. Топонімія Городищини / М. Щербина // Вісник Городищини. – 2003. – 27 серпня (№ 67).
271. Щербина М. Топонімія Городищини / М. Щербина // Вісник Городищини. – 2003. – 3 вересня (№ 69).
272. Щербина М. Топонімія Городищини / М. Щербина // Вісник Городищини. – 2003. – 16 вересня (№ 71).
273. Щербина М. Топонімія Городищини / М. Щербина // Вісник Городищини. – 2003. – 6 серпня (№ 61).

274. Юркевич В. Звенигородщина в XV – XVI в. / В. Юркевич // Историко-географічний збірник. – 1929. – Т. 3. – С. 3–22.
275. Яковенко Н. М. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна) / Н. М. Яковенко / АН України. Інститут української археографії. Українська правнича фундація. – К. : Наук. думка, 1993. – 416 с.
276. Янковській Д. П. Памятка г. Умани / Д. П. Янковській. – Умань : Тип. Шапиро, 1908. – 14 с.
277. Янко М. Т. Топонімічний словник-довідник Української РСР / М. Т. Янко. – К. : Радянська школа, 1973. – 179 с.
278. Янко М. Т. Топонімічний словник України : Словник-довідник / М. Т. Янко. – К. : Знання, 1998. – 432 с.
279. Яцій В. О. Антропоніми з суфіксом *-idl-о в основах ойконімів України / В. О. Яцій // Актуальні питання антропоніміки / Відп. ред. І. В. Єфименко. – К., 2005. – С. 259–267.
280. Ящуржинский Х. П. Город Умань. Краткий исторический очерк. Сост. Х.П. Ящуржинский. – Умань, 1913. – 30 с.
281. Plan de la Bataille de Pultawa ee 27 Juin U.S. 1709.
282. Serczyk W. Wlosc Humanska w drygiej polowie XVIII wieku (z problematyki społecznej I gospodarczej) / W. Serczyk // Zeszyty naukowe unwersytety Jagiellonskiego: Prace Historyczne. Zeszyt 5. – 1961. – S. 75–100.
283. Słownik geograficzny Krolestwa Polskiego i innych krajow slowianskich. – Warszawa, 1880–1895. – Т. 1–15.
284. Tabula Geographica Generalis Gubernii Kioviensis in X. Legiones divisi. Comp. T. F. Schmidt. Acad Scient. Petrop. Adj. 1775.

ПОКАЖЧИК ОЙКОНІМІВ УМАНЩИНИ

Авра́мівка	32	Вільша́на-Слобідка	40
Аврашо́к	32	Вільша́нка	41
Ада́мівка	32	Владисла́вчик	41
Анто́нівка	32, 33	Во́вченків	41
Анто́ніна	33	Во́лкова	41
Анто́новская	33	Володу́мирівка	41
Аполя́нка	33	Воро́нино	42
Баба́єва	33	Гандзю́рів	42
Бабáнка	34	Га́ничів	42
Бабáнський	при заводськóму	Гереже́нівка	42
господáрстві	34	Глибочо́к	42
Багачі́вка	34	Горбате́нко	42
Багва́	34	Гордаши́вка	42
Бажато́рина	34	Городе́цьке	43
Ба́лка	34	Городни́ця	43
Бачку́рине	34	Гра́бовець	43
Березі́вка	34	Гре́бля	44
Берестове́ць	35	Грені́ченковъ	44
Бері́нка	35	Гродзе́ве	44
Быдло́вскаго	35	Грому́	44
Біла́шки	35	Громовско́й	45
Біле́цького	36	Гуля́йка	45
Білий Брі́д	36	Дарпе́нка	45
Бондару́ків	36	Дзенгелі́вка	45
Ботві́нівка	36	Дібри́вка	45
Бруду́цький	36	Дмитру́шки	46
Букале́нко	36	До́бра	46
Букі́	36	Добржа́нскаго	46
Буковéччина	37	Доброво́ди	46
Велі́ка Севастьяні́вка	37	Добря́нка	47
Вербі́вка	37	Довге́ньке	47
Вербува́та	37	Довжо́к	47
Верхня́чка	38	Долі́нка	47
Весéле	38	Дорожі́нського	47
Весéлий Га́й	38	Дубі́на	47
Весéлий Ку́т	38	Дубо́ва	48
Веселі́вка	39	Ейлерськíй	48
Ві́ла	39	Жовтне́ве	48
Винничу́ків	39	Жолудько́ве	48
Вихватню́к	39	Журбу́нці	48
Вишно́піль	39	Забіляни	48
Ві́кторівка	39, 40	Завáлля	48
Ві́льна	40	За́йця	49

Запа́дній	49	Косені́вка	59
Зару́бинці	49	Коцюбу́нський	59
Зату́шок	49	Кочержи́нці	59
Захва́тівка	50	Кочубе́ївка	59
Заячкі́вка	50	Кочубі́евській	60
Заячо́вській	50	Краснопі́лка	60
Здобу́ток Жовтня	50	Красноста́вка	60
Зелений Га́й	50	Кра́узе	60
Зеленькі́в	51	Крачкі́вка	60
Зелі́нського	51	Криве́ць	61
Зирку́	51	Криві́ Колі́на	61
Зозу́линці	51	Крижані́вського	61
Зоря́не	51	Кру́глик	61
Зюбри́ха	51	Кругляк	61
Івангород	51	Куді́нів Ліс	62
Іва́нівка	52	Кудря́вий	62
Іва́нчик	52	Ку́зьмина Грє́бля	62
Іва́ньки	52	Ку́зьминські	62
Іва́хни	53	Куликі́в	62
Илько́въ	53	Куті́	62
Казині́в 2	53	Ку́ця	63
Казині́в 1	53	Ладі́жинка	63
Ка́мінка	53	Лацо́ва	63
Канді́би	53	Лева́да	63
Караба́нівка	53	Легє́дзине	64
Кас'я́нчу́ка	54	Лесько́ве	64
Качу́рівка	54	Леті́чівка	64
Кинаші́вка	54	Липня́га	64
Кислі́н	54	Липня́ны	64
Ки́щенці	54	Лісо́ве	64
Клі́кичка	55	Лі́щуні́вка	65
Княжа Кри́ни́ця	55	Лоташе́ве	65
Княжи́ки	55	Лу́г	65
Кобри́нова Грє́бля	55	Луговє́нко	65
Кобри́нове	56	Лукаші́вка	65
Коза́че	56	Лук'я́ново-Криві́й	66
Коло́дисте	56	Любаші́вка	66
Кондра́товка	57	Майдане́цьке	66
Копіюва́та	57	Мала́ Іва́нівка	66
Коржо́ва	57	Мала́ Манькі́вка	66
Коржо́ва Слобода́	57	Мала́ Корі́тня	67
Коржо́вий Ку́т	58	Мала́ Севастьяні́вка	67
Корі́тня	58	Мала́ Шукáйвода	67
Корсу́нка	58	Ма́ндрики	67
Корчо́вка	59	Манькі́вка	67, 68

Мартынки	68	Політвідділовець	76
Матвіїха	68	Полкóвниче	76
Мельник	68	Половiнчик	77
Миколáевичів	68	Половiнчицький	77
Михáйлівка	68	Полóнщина	77
Михáйлівський	68	Полянéцьке	77
Мицьóва Левáда	68	Пономарéнків	77
Молодéцьке	69	Попiвка	77
Монастирiще	69	Попiвських	78
Мошóрiв	69	Попúдня	78
Мулéнкової	70	Послáвський	78
Наúменка	70	Посúхiвка	78
Нестéрiвка	70	Пóташ	78
Новá Пáвлiвка	70	Прiсовь	79
Новé Мiсто	70	Присяжнюкá	79
Новомайданéцьке	70	Притiка	79
Новосiлка	70	Просяне	79
Оксáнино	71	Пугачiвка	79
Олексáндрiвка	71	Ревúха	80
Олексiїв	71	Решетникá	80
Онóпрiївка	71	Рiжавка	80
Орáдiвка	71	Рогú	80
Орáдовскiй	71	Рóгова	80
Осiтна	71	Родникiвка	81
Осiтнянський	72	Розсiшки	81
Острiвéць	72	Ромáнiвка	81
Пáвлiвка Дрúга	72	Ропотúха	81
Пáвлiвка Пёрша	72	Рúдка	82
Павлóпiль	72, 73	Русалiвка	82
Палáнка	73	Рябошáпкiв	82
Палáночка	73	Сáрни	82
Пáнскiй	73	Сатанiвка	82
Папiрових	74	Свинáрка	83
Папúжинци	74	Свинáрський	83
Пастушéнковь	74	Сéлище залiзнiчної стáнцiї	83
Пашкiвського	74	Мошóрове	83
Пенiжкове	74	Сéлище залiзнiчної стáнцiї	83
Пенькiвка	75	Севастянiвка	83
Петрiвка	75	Сéлище залiзнiчної стáнцiї	83
Петрiвський	75	Яровáтка	83
Пiддúбченко	75	Сéлище радгóспу “Iванчик”	83
Пiкiвéць	75	Сéлище Сарнiвського Радгóспу	83
Пiщáна	76	Серéднi Хуторú	83
Плóске	76	Синiця	84
Подiбна	76	Сичi	84

Сичівка	84	Халаїдове	91
Сілецького	84	Харківка	91
Сквірка	84	Хмільницького	91
Скоморо́ха	84	Христунівка	91, 92
Скряпівъ	84	Цегельня	92
Собківка	84	Церковн. хуторá: 3	92
Соко́лівочка	85	Церковный при м. Цыбуле́вн	92
Соко́лівські	85	Церковный при с. Шабастовкн	92
Сотників	85	Цибулів	92
Старі Бабані	85	Чабанá	93
Стемпльовського	85	Чайківка	93
Стép	85	Чалéнків	93
Стépівка	86	Чапа́євка	93
Стépківка	86	Черво́не	93
Стépковській	86	Черво́ний Ку́т	93
Стépнé	86	Черво́ний Стép	94
Стінка	86	Черповоди	94
Страхівського	86	Чесно́піль	94
Сухо́товъ	86	Чечéльникъ	94
Су́шківка	86	Чорна Ка́м'янка	94
Талала́ївка	87	Шабáстівка	95
Тальнé	87	Шалáське	95
Тальянкі	87	Ша́рин	95
Та́нське	87	Шарно́піль	96
Тара́нів	88	Шау́лиха	96
Тара́сівка	88	Шве́дів	96
Тарна́ва	88	Шевче́нка	96
Тарта́к	88	Шельпахі́вка	96
Теку́ча	88	Шишко́въ	97
Теолін	88	Шука́йвода	97
Терéнтіїв	88	Шулякі́в Стép	97
Тéрлиця	89	Шуляко́ве	97
Тимоші́вка	89	Шульгі́вка	97
Томаші́вка	89	Щу́кинське	97
Углува́тка	89	Юркі́вка	97
Удич	89	Юрпіль	98
Уляні́вка	90	Ягубе́цкій	98
Умані́вка	90	Ягубе́ць	98
Умань	90	Ярі́	98
Ухо́жа	90	Ярова́тка	98
Філі́ція	90	Ятра́нівка	98
Фу́рманка	91	Ятрань	99